

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE DEZAVANTAJLI KESİMLERE YAPILAN
SOSYAL YARDIMLARDA MEVCUT DURUMUN
DEĞERLENDİRİLMESİ ve YENİ BİR SOSYAL SERVİS
MODELİ ÖNERİSİ: KÜÇÜKÇEKMECE İLÇESİ
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atilla Sergen ÇALBAŞ

İstanbul
Temmuz-2021

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE DEZAVANTAJLI KESİMLERE YAPILAN
SOSYAL YARDIMLARDA MEVCUT DURUMUN
DEĞERLENDİRİLMESİ ve YENİ BİR SOSYAL SERVİS
MODELİ ÖNERİSİ: KÜÇÜKÇEKMECE İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atilla Sergen ÇALBAŞ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİRİNCİ

İstanbul

Temmuz-2021

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS
TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİRİNCİ

Üye Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GEDİK

Üye Dr. Öğr. Üyesi Abdulhakim BEKİ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yapılan Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Yeni Bir Sosyal Servis Modeli Önerisi: Küçükçekmece İlçesi Örneği” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

.....

Atilla Sergen ÇALBAŞ

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tez çalışması için temel amacım en iyi bildiğim alanda araştırma yapmak ve ortaya bir ürün çıkarmaktı. Özellikle sosyal yardım gibi bir sahada eleştirinin çok kolay, çözüm önerisinin çok zor ortaya çıktığına şahit oldum. Sosyal çalışmacı olarak çalıştığım ilk günden itibaren analiz ve saha gözlemlerimi bilimsel yaklaşımlarla ortaya koyarak, çalıştığım kuruma ve sosyal politika oluşturucu makamlara uygulanabilir çözümler sunmayı hedefledim. Bürokrasi içerisinde, her zaman değişen değil değiştirmek için çabalayan olmaya çalıştım. Sahada çalışanların uzun hizmet süreleri sonunda tecrübelerini bilimsel bir çalışma kapsamında kullanmadığını ve tecrübelerinden yararlanılmadığını gördüğüm için bu çalışma benim açımdan ayrı bir önem taşımaktadır.

Tez konumun şekillenmesinde ve gelişmesinde desteklerini esirgemeyen, lisans eğitimimden beri her zaman yapıcı yaklaşımlarıyla yol gösteren, meslek ahlakı konusunda benim için bir rol model olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİRİNCİ'ye teşekkür ederim.

Mesleğe başladığım günden beri kişisel gelişimime katkı sunan, zorluklarla baş etmemi sağlayan, hiçbir zaman yalnız hissettirmeyen ve yarattıkları aile ortamı ile güzel duygular yaşatan başta yöneticilerimiz, Müdürümüz Kasım ŞENGÖNÜL ve değerli çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim. Araştırma konumun ortaya çıkmasındaki değerli katkılarından ötürü Hakan ARAL, Ömer Faruk GÜDEK, Adem ÖZCAN, Ali AYDIN, Bedrettin KILIÇ ve Alpay ŞENTÜRK'e teşekkür ederim.

Beni bugünlere getiren ve her türlü zorluğa rağmen bana hiç zorluk yaşatmayan, iyi ve fedakâr insan olmayı öğreten, karşılıksız sevgilerini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem Türkân ÇALBAŞ ve babam Turgay ÇALBAŞ'a sonsuz teşekkür ederim. Hayattaki her çabamın içinde siz varsınız.

Atilla Sergen ÇALBAŞ
İstanbul-2021

ÖZET

**TÜRKİYE’DE DEZAVANTAJLI KESİMLERE YAPILAN
SOSYAL YARDIMLARDA MEVCUT DURUMUN
DEĞERLENDİRİLMESİ VE YENİ BİR SOSYAL SERVİS
MODELİ ÖNERİSİ: KÜÇÜKÇEKMECE İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Atilla Sergen ÇALBAŞ

Yüksek Lisans, Sosyal Hizmet

Tez danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİRİNCİ

Temmuz,2021 -151 + XVII Sayfa

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımların değerlendirilmesi ve yeni bir sosyal servis modeli önerisi ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları oluşturmuştur. Çalışma grubu ise Küçükçekmece SYD Vakfı olarak belirlenmiş olup 12 Mütevelli Heyet Üyesi arasından belirlenen 5, 27 personel arasından belirlenen 11 personelin katılımından oluşmuştur. Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve derinlemesine mülakat tekniği çerçevesinde veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun ulaşılabilirlik, yardım kategorilerinin çeşitliliği, merkezi bilgi sistemi ve değişim yönünden güçlü olduğu; yardımda tekrara düşme, sosyal yardım bağımlılığı, kalıcı çözümlerin üretilmemesi, uygulamada koordinasyon açısından zayıf olduğu değerlendirilmiştir. Covid-19 ile mücadele sürecinde, ihtiyaç sahibi hanelere ulaşmada en önemli kurumlardan birinin SYD Vakıfları olduğu saptanmıştır. Araştırma katılımcılarının tamamının, SYD Vakıflarının kurucusunun 3294 sayılı Kanun kapsamında devlet olduğunu ve kurumsal yapının kamu tarafından belirlenmesine karşın kamu kurumu olmadıklarını belirtmesi dikkat çekmiştir. Sosyal servis birimi, SYD Vakıflarının günümüz koşullarına uygun biçimde yapılandırılması için bir dönüşüm aracı olarak görülmektedir. Sosyal servis biriminin, SYD Vakıflarında kurumsal bir yapının oluşturulması ve bilimsel, sistematik çalışmalar yapılabilmesinin

temeli olarak görüldüğü değerlendirilmiştir. Önerilen sosyal servis modeli; SYD Vakıflarının kamu kurumu olması, alanında uzman kişilerden oluşması, çalışacak personelin merkezi atama ve merkezi mülakat ile belirlenmesi, kırılgan grupların muhatap birimi olarak öne çıkması, SYD Vakıfları arasında koordinasyonu sağlaması, yerel aktörlerle iş birliği içerisinde olması esaslarına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardım, Kurumsallık, Sosyal Servis, Koordinasyon, Dönüşüm, Covid-19

ABSTRACT

EXAMİNE SOCIAL SUPPORT FOR DISADVANTAGEOUS POPULATIONS IN TURKEY AND PROPOSE A NEW SOCIAL SERVICE PARADİGM: EXAMPLE OF KUCUKCEKMECE

Atilla Sergen ÇALBAŞ

Master, Social Work

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet BİRİNCİ

July,2021 - 151 + XVII Pages

The aim of this research is to examine social support for disadvantaged populations in Turkey and propose a new social service paradigm. The study's population included Social Assistance and Solidarity Foundations. On the other hand, 12 members of the Board of Trustees and 27 employees from the Kucukcekmece District of Istanbul's Social Assistance and Solidarity Foundation the sample included 12 personnel chosen from among 5 members of the 11 Board of Trustees and 27 staff. Critical case sampling, which is amongst the purposeful sampling methods, was used to determine the sample. The data was collected using a semi-structured interview form created by the researcher. The legal status of Foundations of Social Help and Solidarity has been declared as not a public foundation, despite the fact that its founder is the state under Law numbered 3294 and the institutional structure is determined by the public. The Foundations of Social Help and Solidarity's social service division is considered as a transformation mechanism for them to be structured in line with current situations. It has been evaluated that Social Assistance and Solidarity Foundations have an important role in reaching those in need during the fight against Covid-19. For the proposed social service model; It has been evaluated that Social Assistance and Solidarity Foundations should be public institutions and cooperate with local actors.

Key Words: Social Help, Institutionalism, Social Service, Coordination, Transformation, Covid-19

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR	xvii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	3
1.1.1. Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5. Tanımlar	5

İKİNCİ BÖLÜM

DEZAVANTAJLI KESİMLERE YÖNELİK SOSYAL YARDIMLARA İLİŞKİN KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Dezavantajlı Kesimler, Sosyal Yardım ve İlişkili Kavramlar.....	6
2.1.1. Dezavantajlı Kesimler	6
2.1.1.1. Yoksullar.....	7

2.1.1.2.Çocuklar.....	7
2.1.1.3. Kadınlar.....	8
2.1.1.4. Gençler.....	8
2.1.1.5. Engelliler.....	8
2.1.1.6. Yaşlılar.....	8
2.1.1.7. Mülteciler.....	9
2.1.1.8. Kayıt Dışı ve Güvencesiz İşçiler.....	9
2.1.1.9. Etnik Azınlıklar.....	10
2.1.1.10. HIV / AIDS veya Diğer Kronik Hastalıkları Olan Bireyler	10
2.1.1.11. Mevsimlik İşçiler ve Kırsal Nüfus.....	10
2.2. Sosyal Yardım Kavramı ve İlişkili Kavramlar.....	11
2.2.1. Hak Temelli Sosyal Yardım.....	12
2.2.2. Görev Odaklı Yaklaşım.....	12
2.2.3. Müracaatçı Merkezli Yaklaşım	13
2.2.4. Toplumsal Değişim	13
2.2.5. Sosyal Dışlanma	13
2.2.6. Sosyal İçerme	14
2.2.7. Sosyal Politika.....	14
2.2.8. Sosyal Koruma	15
2.2.9. Sosyal Sigorta.....	16
2.2.10. Sosyal Transfer.....	17
2.2.11. Yoksulluk	17
2.2.12. Yoksulluk Türleri	18
2.2.12.1. Mutlak Yoksulluk	18
2.2.12.2. Göreli Yoksulluk.....	18
2.2.12.3. İnsani Yoksulluk	19

2.2.12.4. Öznel Yoksulluk	19
2.2.12.5. Kadın Yoksulluğu	19
2.2.12.6. Çalışan Yoksulluğu	20
2.2.12.7. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk	20
2.2.13. Yoksulluk Nedenleri.....	21
2.2.14. Yoksulluk Kültürü	22
2.2.15.Sosyal Yardımların Yeni Bir Model Altında Ele Alınması	23
2.2.15.1. İç Çevre Analizi	24
2.2.15.2. Dış Çevre Analizi.....	24
2.2.15.3. SWOT Analizi	24
2.2.15.4. Paydaş Analizi	25
2.2.15.5. Amaçların Belirlenmesi	25
2.2.15.6. Vizyonun Oluşturulması	25
2.2.15.7. Misyonun Belirlenmesi	25
2.2.15.8. Stratejilerin Belirlenmesi	26
2.2.15.9. Hedeflerin ve Performans Göstergelerinin Belirlenmesi	26
2.2.15.10. Stratejik Uygulama Evresi	26
2.2.15.11. İzleme ve Değerlendirme (Stratejik Kontrol) Evresi	26
2.2.15.12. Yönetişim	27
2.2.15.13. Toplam Kalite Yönetimi (TKY)	27
2.2.16. Sosyal Servis Birimi.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL YARDIMLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ ve TÜRKİYE'DEKİ MEVCUT UYGULAMALARA GENEL BAKIŞ

29

3.1. Sosyal Yardımın Tarihsel Gelişimi

29

3.1.1. İlk Çağ	29
3.1.2. Orta Çağ	30
3.1.3. Yeni Çağ.....	30
3.1.4. Yakın Çağ.....	31
3.2. Sosyal Yardım Türleri.....	32
3.2.1. Ayni Yardım.....	32
3.2.2. Nakdi Yardım	32
3.2.3. Şartlı ve Şartsız Sosyal Yardım.....	33
3.2.4. Tazminat-Koruma Karakteri Taşıyan Sosyal Yardım.....	33
3.3. Sosyal Yardımın Etkileri.....	34
3.3.1. Sosyal Yardımların Olumlu Yönleri	34
3.3.2. Sosyal Yardımların Olumsuz Yönleri	35
3.4. Dünya’da Sosyal Yardımlara İlişkin Uygulama Örnekleri.....	35
3.4.1. Almanya	36
3.4.2. İspanya.....	36
3.4.3. Fransa	37
3.4.4. Hollanda	38
3.4.5. İsveç.....	39
3.5. Türkiye’de Sosyal Yardım	40
3.5.1. Türkiye’nin Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi.....	42
3.5.2. Türkiye’de Sosyal Yardımlara İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	43
3.5.2.1. Anayasa.....	44
3.5.2.2. Kanun ve Kanun Hükmünde Kararname.....	45
3.5.3. Türkiye’de Sosyal Yardım Aktörleri ve Uygulamaları	48
3.5.3.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.....	51
3.5.3.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	55

3.5.3.3. Vakıflar Genel Müdürlüğü.....	58
3.5.3.4. Belediyeler	59
3.5.3.5.Kamusal Olmayan Sosyal Yardımlar.....	59
3.6. Covid-19 Salgını ve Sosyal Yardım.....	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	63
4.1. Araştırmanın Yöntemi.....	63
4.2. Evren ve Çalışma Grubu	63
4.3. Veri Toplama Araçları.....	64
4.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	64
4.4. Verilerin Toplanması	64
4.5. Verilerin Analizi	65

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI	67
5.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler	67
5.2. Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Güçlü Yönleri	70
5.3. Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Zayıf Yönleri	74
5.4. SYD Vakıflarının Vaka Yaklaşımı	78
5.5. SYD Vakıflarında Kalıcı Çözümlerin Üretimi	81
5.6. SYD Vakıflarının Yasal Statüsü	85
5.7. Çalışanların Alanında Uzman Kişilerden Seçilmesi.....	89
5.8. SYD Vakıflarında Ortaya Konan Hizmet Modeli.....	92

5.9. İşlevsel Bir Hizmet Modeli İçin Gerekenler	94
5.10. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarında Uygulanabilirliği.....	96
5.11. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarına Katkıları	99
5.12. SYD Vakıflarında Sosyal Servis İşleyiş Mekanizması.....	101

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA ve DEĞERLENDİRME 106

6.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma.....	106
6.1.1. Türkiye’de Dezavantajlı Birey, Aile ve Gruplara Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Güçlü Yönlerine İlişkin Değerlendirme	107
6.1.2. Türkiye’de Dezavantajlı Birey, Aile ve Gruplara Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Zayıf Yönlerine İlişkin Değerlendirme	108
6.1.3. SYD Vakıflarının Vaka Yaklaşımına İlişkin Değerlendirme.....	109
6.1.4. SYD Vakıflarında Kalıcı Çözümlerin Üretimine İlişkin Değerlendirme..	110
6.1.5. SYD Vakıflarının Yasal Statüsüne İlişkin Değerlendirme.....	111
6.1.6. Çalışanların Alanında Uzman Kişilerden Seçilmesine İlişkin Değerlendirme	112
6.1.7. SYD Vakıflarında Ortaya Konan Hizmet Modeline İlişkin Değerlendirme	113
6.1.8. İşlevsel Bir Hizmet Modeli İçin Gerekenlere İlişkin Değerlendirme	113
6.1.9. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarında Uygulanabilirliğine İlişkin Değerlendirme.....	115
6.1.10. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarına Katkıları	116
6.1.11. SYD Vakıflarında Sosyal Servis İşleyiş Mekanizması Önerisi	118

SONUÇ ve ÖNERİLER..... 121

Uygulayıcılar İçin Öneriler	123
-----------------------------------	-----

Araştırmacılar İçin Öneriler	124
KAYNAKÇA	125
EKLER.....	143
ÖZGEçMİş.....	151

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Türkiye’de Kamu Sosyal Harcamalarının GSYH’ya Oranı(yüzde).....	48
Tablo 3.2: Rakamlarla 2018 ve 2019 Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım.....	49
Tablo 3.3: İl ve İlçe SYD Vakıf Mütavelli Heyeti Üyeleri.....	55
Tablo 4.1: Araştırmada Kullanılan Veri Analizine Ait Tema ve Alt Kategoriler (Kod) Listesi	66
Tablo 5.1: Katılımcıların Yaş Aralığı	67
Tablo 5.2: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	67
Tablo 5.3: Katılımcıların Unvan Dağılımı	68
Tablo 5.4: Katılımcıların Eğitim Düzeyi	68
Tablo 5.5: SYD Vakıf Yöneticisi Katılımcılarının Branşı.....	68
Tablo 5.6: SYD Vakıf Personeli Katılımcıların Branşı	69
Tablo 5.7: SYD Vakıf Yöneticisi Katılımcıların Görev Süresi	69
Tablo 5.8: SYD Vakıf Personeli Katılımcıların Görev Süresi	70
Tablo 5.9: Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Güçlü Yönleri.....	70
Tablo 5.10: Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Zayıf Yönleri.....	74
Tablo 5.11: SYD Vakıflarının Vaka Yaklaşımı	78
Tablo 5.12: SYD Vakıflarında Kalıcı Çözümlerin Üretimi	81
Tablo 5.13: SYD Vakıflarının Yasal Statüsü	85
Tablo 5.14: Çalışanların Alanında Uzman Kişilerden Seçilmesi.....	89
Tablo 5.15: SYD Vakıflarında Ortaya Konan Hizmet Modeli	92
Tablo 5.16: İşlevsel Bir Hizmet Modeli İçin Gerekenler.....	94
Tablo 5.17: Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarında Uygulanabilirliği	96

Tablo 5.18: Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarına Katkıları..... 99

Tablo 5.19: SYD Vakıflarında Sosyal Servis İşleyiş Mekanizması 101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1: Seçilmiş OECD Ülkelerinde 2018 Yılı Kamu Sosyal Harcamalarının GSYH'ye Oranları (%)	50
Şekil 3.2: AB ve Türkiye'de Kamu Sosyal Harcamalarının GSYH Payı (%).....	51
Şekil 6.1: Sosyal Servis Birimi Teşkilat Modeli Önerisi	120

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASDEP	: Aile Sosyal Destek Programı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ATHGM	: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼đ¼
BM	: Birleşmiş Milletler
BSYBS	: Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼đ¼
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
EYHGM	: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼đ¼
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
IFRC	: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
LGBT	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örg¼t¼
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYD VAKFI	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYGM	: Sosyal Yardımlar Genel M¼d¼rl¼đ¼
ŞNT	: Şartlı Nakit Transferi Programı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
VGM	: Vakıflar Genel M¼d¼rl¼đ¼

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Sosyal yardımın temel unsurunun insan olması, sosyal devlet anlayışının gelişmesi, toplum bilimlerinin ortaya çıkışıyla beraber sosyal yardım yeni bir misyon kazanmış olup profesyonel uygulayıcılar ve uygulamalarla değişim ve dönüşüm içerisine girmiştir. Sosyal yardım, yoksulluk içinde olan bireylere imkânlar dâhilinde ayni ve nakdi yardım verilmesi hedefini aşmış; birey, grup ve ailelerin topluma kazandırılması, göçmenlerin, sığınmacıların, geçici koruma altındaki bireylerin toplumsal uyumu, koruyucu-önleyici hizmetler, acil durum hallerinde hızlı ve etkin çözümler üretme doğrultusunda uygulamalar hayata geçirilmiştir (Geyik, 2020: 53-54).

Türkiye’de dezavantajlı birey, aile ve gruplara yönelik sosyal yardım uygulaması, toplumsal hayattaki değişimler ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yeni bir yapılanma içerisine girmiştir (Dodurka, 2014:16). Sosyal yardım anlayışında yerel halkın katkıları ve yerel ihtiyaçların belirleyici olduğu bir dönemden sosyal yardımın devlet politikası doğrultusunda ilerlediği ve anlayışın yerelden genele evrildiği döneme geçilmiştir (Parlak, 2020: 2). Kamu merkezli sosyal yardımlar kapsayıcı nitelikte olup süreklilik ve çeşitlilik göstermektedir. Dolayısıyla artan sosyal yardım yararlanıcısı sayısı, yapılan yardımların etkileri ile verimliliğini gündeme getirmektedir. Yerel uygulayıcıların, yalnızca taleplerin alınması ve uygulanması noktasında değil amaçların belirlenmesi, gerçekleştirilmesi ve amaca uygun yöntem seçilmesinde söz sahibi olması önemlidir. Türkiye’de kamu sosyal yardımlarının yürütüldüğü taşra teşkilatı konumundaki kurum ve kuruluşlar, politika oluşumu ve gelişiminde yeterince rol oynamamaktadır (Atanır, 2016:87).

Türkiye’de sosyal yardımların amaçsız, karşılıksız, plansız bir yapıya sahip olduğu iddiası bulunmaktadır. ASHB 2019 yılı verilerine göre sosyal yardımların %85’i düzenli yardımlardan oluşmaktadır. Düzenli sosyal yardım uygulamalarının koruyucu-önleyici niteliğinin yanında aile birliğinin sağlanması, toplumsal katılım ve sosyal uyum gibi amaçları bulunmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020a: 136). Bu bağlamda sosyal yardım uygulamalarının sosyal hizmet uygulamaları gibi bireyin gelişimine katkı yaptığı konusu izahtan yoksundur.

Türkiye’de dezavantajlı kesimlere sosyal yardım uygulaması yapan kurum ve kuruluşlarının 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla “tek çatı” altında toplanmaya başlanması ve ilerleyen süreçte Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi veri tabanının hizmete sunulması ile sosyal yardım kurumları yeni ve kapsayıcı bir misyon kazanmış, yeni bir yapılanmanın içine girmişlerdir. Hiyerarşik değişimler politika ve işleyişteki değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişime Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının 29 sosyal yardım modeline 14 yeni sosyal yardım modeli eklenerek 43 sosyal yardım modeli oluşturulması ve 5510 sayılı Kanun kapsamında ihtiyaç sahipliği tespit edilen vatandaşların sosyal güvence işlemlerinin yapılması neticesinde topluma yönelik kapsamlı uygulamaların öncü kurumu haline gelmesi örnek gösterilebilir (ASHB, 2019: 138). Bu noktada özellikle Covid-19 (Koronavirüs) ile mücadele döneminde de uygulamalarıyla öne çıkan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında, izah edilen amaçlara hizmet etmek üzere yeni bir sosyal servis modeli önerilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde; problemler, alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlar açıklanmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde; dezavantajlı kesimler tanımlanmış, sosyal yardım ve ilişkili kavramlar incelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde; sosyal yardımların tarihsel gelişimine, sosyal yardımların etkilerine, Dünya’da sosyal yardım uygulamalarına, Türkiye’de sosyal yardımların gelişimine, yasal düzenlemelere ve sosyal yardım aktörlerine yer verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü bölümünde; araştırmanın modeline, evrenine, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına ve verilerin analiz yöntemine yer verilmiştir.

Araştırmanın beşinci bölümünde; katılımcılara ilişkin demografik bilgilere, katılımcı görüşleri doğrultusunda oluşturulan tema ve alt temalara yer verilmiş, araştırma kapsamındaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın altıncı bölümünde; elde edilen bulguların literatürdeki karşılığı incelenerek tartışılmış, varılan sonuçlar açıklanmış, uygulayıcı ve araştırmacılar için önerilere yer verilmiştir.

1.1.Araştırmanın Problemi

Türkiye'nin tüm il ve ilçelerinde teşkil etmiş, toplumun her kesiminin potansiyel hedef kitlesi olduğu ve 43 farklı türde sosyal yardım uygulaması yapan SYD Vakıflarında yapılanma, koordinasyon ve yasal statü konusunda belirsizlikler bulunmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki sosyal yardım uygulamalarının asli unsuru olan SYD Vakıfları ASHB idari yapılanması içinde yer almamaktadır.¹

Bu araştırmanın temel problemi; Türkiye'de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımların dağınık bir yapılanma içerisinde olup olmadığı, sosyal yardım kuruluşlarının iş birliği içerisinde çalışıp çalışmadıkları ve SYD Vakıflarının sosyal yardımlardaki rolü ile mevcut yapılanmanın ihtiyaca cevap verip veremediğinin ortaya konulmasıdır. Bununla beraber SYD Vakıflarının mevcut durumunun ihtiyaçlar doğrultusunda nasıl yapılandırılması gerektiği ve sosyal servis biriminin bu yapılanmada nasıl konumlanacağını araştırılmasıdır.

Araştırmanın temel problemi çerçevesinde aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranacaktır:

1.1.1. Alt Problemler

- Sosyal yardım kuruluşlarında yönetim modelinin etkin ve verimli çalışabilmesi için neler yapılabilir?
- Sosyal politika oluşumu ve gelişiminde yerel mekanizmaların rolü nedir?
- Sosyal yardım aktörlerinin merkezi bilgi sistemine ulaşılabilirliği için çözüm önerileri nelerdir?
- Covid-19 sürecinde ihtiyaç sahibi birey ve grup tanımlamasında değişim olmuş mudur?
- SYD Vakıflarının sosyal yardım alanındaki rolü değerlendirildiğinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının taşra teşkilatı olması nasıl değerlendirilir?

¹ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 2018.
<https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/>

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, dezavantajlı kesimlere sosyal yardım uygulaması yapan ve müracaatçı verisi en yüksek kurumlardan biri olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında, sosyal servis organizasyonlarının günümüz koşulları ve imkânları ele alınarak değerlendirilmesi ve yeni bir sosyal servis modeli önerisi ortaya koymaktır.

Sosyal yardımların gelişim süreci değerlendirilerek mevcut şartlar altında kamunun, yerel aktörlerin ve kuruluşların buluşabileceği bir model ortaya konulması amaçlanmaktadır. Sosyal yardım uygulamalarındaki sorunlar incelenerek yeni çözüm önerileri getirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca bu çalışma ile mevcut uygulamalara yol gösterilmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın önemi, Türkiye’de dezavantajlı birey, grup ve ailelere yönelik sosyal yardımlardaki değişim ve dönüşüme dikkat çekilerek mevcut durumun güçlü ve zayıf yönlerin ele alınması ile SYD Vakıflarının yeniden organizasyonu çalışmalarına (ASPB, 2015) katkı sunmaktır.

SYD Vakıfları, sosyal yardım uygulamalarının yanı sıra genel sağlık sigortası gelir tespiti işlemleri, Vefa Sosyal Destek Grubu uygulamaları ile hedef kitlesini her geçen gün artırmaktadır (Aydın ve Öztürk, 2021: 157). Türkiye’nin her il ve ilçesinde teşkil eden, çok farklı birey ve gruplarla muhatap olan, büyük kaynaklar harcayan böyle bir yapılanma oldukça önemlidir. Bu bağlamda SYD Vakıflarının daha iyi yönetilebilmeleri ve topluma sağladıkları katkı göz önüne alındığında araştırmaya değer görülmektedir. SYD Vakıflarının kamu kurumu niteliğinde olmaması, dağınık bir yapıda olması ve sosyal servis birimlerinin bulunmaması bu çalışmanın önemini ortaya koyar.

Araştırma sadece analiz üzerine değil çözüm yolları üzerine odaklanmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları sosyal servis modeli önerisinin Mütevelli Heyeti ve uygulayıcıların katkılarıyla şekillendirilmesi uygulanabilirlik açısından önem arz etmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırmada sosyal servis modeli önerisi amacıyla yapılan görüşmeler Küçükçekmece Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla sınırlıdır.
2. Araştırmanın Küçükçekmece İlçesi örneği üzerinden yapılmasının iki nedeni bulunmaktadır: Birincisi Türkiye'nin ve İstanbul'un en kalabalık ilçelerinden biri olması, yoğun göç alan bir ilçe olmasından dolayı sosyal yardım yararlanıcılarının geniş yelpazede temsili ile uygulanabilirlik konusunda örnek teşkil edebilecek nitelikte olması. İkincisi Küçükçekmece SYD Vakfının kurum kültürü ve müracaatçı kurum verisi ile genele yayılacak bir uygulamaya öncü olabilecek nitelikleri içermesidir.
3. Araştırmada kamu sosyal yardım organizasyonundan kastedilen 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamındaki uygulamalardır.
4. Araştırmada dezavantajlı birey, aile ve gruplara yönelik sosyal yardım uygulamaları ile ilgili saptamalar mevcut araştırmalar ve saha gözlemleriyle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Desantralizasyon: Merkezi idarenin çeşitli düzenlemeler çerçevesinde yetkilerini taşra birimlerine, kamu tüzel kişiliği olan kurumlara devretmesidir (Rondinelli, 1981: 137).

Dezavantajlı Kesim: Kaynaklara erişim, sosyal uyum, hayatını kendi başına idame etme, toplumsal cinsiyet konusunda problem yaşayan bireylerin oluşturduğu toplum kesimidir. Dezavantajlı kesimlerin toplumun büyük bölümünün ulaşabildiği imkânlarla ve rollere erişemediği değerlendirilmektedir (Mayer, 2003: 2).

İnsani Gelişme Endeksi: Birleşmiş Milletler bünyesinde nicelikten çok nitelik üzerine odaklanan bir endeks olarak bu kavram; özgürlük, sağlıklı yaşam, eğitim imkânlarına ulaşım, insan onuruna yaraşır hayat unsurlarını barındırmaktadır. Sosyal refahın eğitim düzeyi, gelir dağılımı, sağlık hizmetleri göstergeleriyle ortaya konularak az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerin refah düzeylerinin mukayese edilmesine olanak sağlar (Şenses, 2006:100-101).

İKİNCİ BÖLÜM

DEZAVANTAJLI KESİMLERE YÖNELİK SOSYAL YARDIMLARA İLİŞKİN KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; dezavantajlı kesimler, sosyal yardım, sosyal yardım türleri ve ilişkili kavramlar açıklanmıştır.

2.1. Dezavantajlı Kesimler, Sosyal Yardım ve İlişkili Kavramlar

2.1.1. Dezavantajlı Kesimler

Dezavantajlı kesimler her geçen gün genişlemekte ve bunların sayıları artmaktadır. Bu kesimlerin problemlerini çözme ve topluma katılımı konusunda birçok çalışma uygulanmaktadır. Hak temelli yaklaşımı temel alan sosyal koruma sistemlerine, dezavantajlı durumda bulunan herkesin (çocuk, aile, yoksul, yaşlı, bağımlı, engelli vb.) ulaşabilir olmasını sağlamak, bu sistemi yaygınlaştırmak gerekmekte ve dezavantajlı durumda olan bireyleri haklarına ulaştırma, bu hakları koruma altına alma gibi konular üzerinde öncelikli olarak durulması gerekmektedir (Mayer, 2003: 2).

Fiziki durum, vatandaşlık, coğrafi konum gibi birçok faktör sebebiyle, bazı gruplar dezavantajlı durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu gibi olumsuzlukların yaşanmaması için politikacıların koruyucu ve önleyici politikalar üretmesi gerekmektedir (Geyik, 2020: 55).

Literatürde dezavantajlı olarak tanımlanan bazı gruplardan söz edilmektedir. Bunlar; yoksullar, çocuklar, kadınlar, engelliler, LGBTİ bireyler, gençler, yaşlılar, mülteciler/göçmenler/sığınmacılar, kayıt dışı ve güvencesiz çalışan işçiler, kırsal işçiler ve kırsal nüfus, yerli kabileler, etnik ve kırsal azınlıklar, HIV/AIDS veya diğer kronik hastalığa sahip kişiler olarak sınıflandırılmaktadır (Işık ve Demirok, 2021: 114).

2.1.1.1. Yoksullar

Sosyal sorunların ilk sıralarında gelen yoksulluk, neoliberal politikalar ve küreselleşmenin sonucu daha da derinleşmiştir. Yoğun göç sebebiyle artan kent nüfusu sonucunda yüksek miktarda işsizlik meydana gelmiş ve dolayısıyla yoksulluk artmıştır (Altındağ, 2019: 87).

Yoksulluk zamana ve mekâna göre değişiklik gösterdiği için net bir tanım yapmak zordur. Literatürde birçok tanım vardır. En genel anlamıyla yoksulluk, insanların temel gereksinimlerini karşılayamama, yeterli kaynağa ve asgari düzeyde yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan hizmete ve mala erişememe şeklinde ifade edilmektedir (Şenses, 2002: 14).

Yoksulluğun ortadan kaldırılması için birçok yasal düzenleme, politika uygulanmaya başlanmış fakat hiçbir yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmamıştır. Bunlar; geçici, kısa süreli, etkisini azaltmaya yönelik uygulamalar olmuştur (Aydın ve Öztürk, 2021: 154).

2.1.1.2. Çocuklar

Sosyal koruma programlarında çocukların öncelikli bir yeri vardır. Çocuklar ve ailelerinin yeterli gelir düzeyine ulaşması, çocuk haklarının iyileştirilmesi ve çocuğun bu haklara ulaştırılması oldukça önemlidir. Yoksulluk içerisinde, iyi koşullarda yaşayamayan çocukların bedensel ve ruhsal gelişimleri olumsuz olarak etkilenmektedir. Günümüzde hem Türkiye’de hem de dünya genelinde yoksulluk içinde, kötü şartlarda yaşamak zorunda olan birçok çocuğun varlığından söz etmek mümkündür. Bu koşullarda karşı karşıya kaldıkları olumsuz durumlarla tek başlarına baş edemezler. Bu sebeplerden ötürü çocuklar dezavantajlı gruplar arasında sayılmaktadır. 2011 yılından sonra Suriye’deki iç savaş nedeniyle ülkemize sığınan mültecilerin çocukları, ülkemizdeki çocuk yoksulluğu konusunu daha önemli hale getirmiştir. Sığınmacı gibi kırılgan gruplara yönelik uygulamalarda dil ve kültür farklılıkları sebebiyle zorluklar yaşanırken, sığınmacı çocukları titizlikle değerlendirilmelidir (Ünlüler, 2021: 49).

2.1.1.3. Kadınlar

Kadınlar, toplum tarafından yüklenen cinsiyet rolleri sebebiyle dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Kadınların iş hayatında ve sosyal hayatlarında sırf kadın oldukları için negatif ayrımcılığa maruz kalmaları, devletin bu konuda sosyal koruma politikaları oluşturması gerektiğini ifade etmektedir (Orkunoğlu Şahin, 2020: 38).

2.1.1.4. Gençler

Toplumda önemli bir yer tutan gençler, fiziksel gelişimleri devam ettikçe, evlilik, istihdam, çocuk doğurma gibi konulara karşı savunmasızlardır ve bu konularda devlet tarafından sağlanacak olan güvenceye ihtiyaç duymaktadırlar. Devlet, gençlerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalı, sosyal koruma programları geliştirmeli ve hak temelli sosyal hizmet uygulaması yardımıyla fırsat eşitliğini sağlayarak gençlerin ekonomik ve toplumsal hayata katılımlarını sağlamalıdır (Yaman, 2021: 49).

2.1.1.5. Engelliler

Engelli kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için hak temelli bir yaklaşıma dayalı sosyal koruma planı tasarlanmalıdır. Sosyal koruma, her yaştan engelli kişilerin haklarının korunmasında çok önemli rol oynar. Onlara yeterli bir yaşam standardı ve temel gelir düzeyi sağlamak, bu insanların yoksulluğunu ve savunmasızlığını azaltma etkisine sahiptir (Kahraman, 2019: 54). Engellilere yönelik sosyal koruma programları arasında yoksulluğun azaltılması, nakit transferleri, sosyal sigorta ve sağlık sigortası, kamu istihdamı, konut, maluliyet maaşları ve bazı sübvansiyonlar bulunmaktadır. Geleneksel sosyal yardımlar, engellilere yönelik de olsa engelli kişilerin karşılaştığı belirli zorlukları hesaba katmaktan ziyade esas olarak yoksulluk temelinde şekillenmektedir (Çetin, 2020: 518).

2.1.1.6. Yaşlılar

Yaşlılık kavramı, insan yaşamının son dönemlerini ifade etmektedir. Yaşlanma sürecine talep açısından bakıldığında insanların yaşlanmayla birlikte gereksinimlerin arttığı ve bu ihtiyaçları karşılamalarının zor olduğu söylenebilir (Saçlı, 2019: 7).

Devlet, yaşı bireylerin savunmasızlığını dikkate alarak uygun önlemleri almak sorumluluğundadır. Bu önlemler; hak temelli bir çerçeve içinde ayrımcılık olmaksızın, erkekler ve kadınlar için eşit haklar sağlayan sosyal güvenlik planı oluşturmaktır. Sosyal koruma planları tasarlanırken devlet, gelişmiş düzeyde primsiz emeklilik sistemi oluşturarak yaşlıların yoksulluğunu, savunmasızlığını yüksek düzeyde azaltabilir (Scharf ve Keating, 2012: 12).

2.1.1.7. Mülteciler

Mülteci; ırkı, dini, uyruğu veya siyasi görüşü nedeniyle zulüm gören ve bu nedenle ülkesini terk eden, korku nedeniyle geri dönemeyen veya geri dönmek istemeyen kişilere denmektedir. Mülteci ve sığınmacı arasında gönüllülük esasına göre göç hususu önemlidir. Ülkemizde mülteci ve sığınmacı konusundaki algı iki gruba da bakışı etkilemektedir (Doğan ve Pekasıl, 2021: 281).

İnsan hakları yalnızca taraf devletin vatandaşlarına değil tüm insanlara verilmektedir. Bu nedenle, ilgili insan hakları sözleşmelerine taraf olan ülkeler, bireylere sosyal yaşamda yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan tüm hakları kademeli olarak sağlamak sorumluluğundadır (Kılınç, 2011: 2).

2.1.1.8. Kayıt Dışı ve Güvencesiz İşçiler

Kayıt dışı işlerde çalışmakta olan işçilerin sosyal koruma hakkı yoktur. Ayrıca güvencesiz yerlerde çalışan birçok işçi, çalışma sırasında iş güvenliğine sahip değildir. Sosyal koruma programlarının bu işçi gruplarını da içine alacak şekilde düzenlenmesi savunmasızlıklarını azaltabilir, gelir güvenliğini arttırabilir ve sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırır. Türkiye’de sosyal yardımlara ilişkin önemli sorunlardan biri sosyal yardım ve istihdam ilişkisi olarak literatürde yer almaktadır. Sosyal yardım yararlanma şartlarıyla kayıt dışı istihdamı ilişkilendiren araştırmacılar da bulunmaktadır (Karaca ve Kaleli, 2019: 774).

2.1.1.9. Etnik Azınlıklar

İnsan hakları tüm insanlar içindir ve herkesin yararlanma hakkı vardır. Bu kapsamda azınlıklar da sosyal koruma haklarının da içinde bulunduğu tüm haklara sahiptir. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 27. Maddesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 30. Maddesi azınlık haklarının korunmasını sağlar. İnsan hakları ve fırsat eşitliği açısından, azınlıkların sağlık, eğitim ve diğer temel haklardan yararlanabilmeleri için karşılaşılabilecekleri engelleri kaldırmak insan hakları ve fırsat eşitliği açısından çok önemlidir. Bu konuda ulusal ve uluslararası düzenlemelerin oluşturulması, hak temelli bir anlayış için gerekmektedir (Örtlek, 2014: 17).

2.1.1.10. HIV / AIDS veya Diğer Kronik Hastalıkları Olan Bireyler

Bireyler sağlık hizmetlerinden ve diğer haklardan eşit olarak yararlanabiliyorsa, HIV ve AIDS ile diğer kronik hastalıkların bireyler ve toplum üzerindeki etkisi azalacaktır (Zeren ve Ergene, 2008: 32). HIV, AIDS ve diğer kronik hastalıklarla yaşayan insanlar, tıbbi bakıma erişim de dahil olmak üzere sosyal koruma yardımlarına ulaşabilirlik konusunda zorluk çekmektedir, toplumdan dışlanma ve ayrımcılıkla da karşı karşıyadırlar. Öncelikle HIV / AIDS pozitif hastalara tedavi ve psikolojik destek sağlayarak ve başkalarına bulaşmasını önlemek için önlemler alarak, toplumdaki diğer bireylere bulaşabilirliği en aza indirilebilir (Kesgin, 2016: 452).

2.1.1.11. Mevsimlik İşçiler ve Kırsal Nüfus

Kırsal alanda yaşayan insanların önemli bir kısmı tarım işçileridir. Tarım işçileri ise kendi aralarında sürekli ve geçici olarak ayrılmaktadır. Geçici tarım işçilerinin barınma sorunlarının yanında sosyal güvencelerinin olmaması yoksunluk yaratmaktadır. Yetersiz kaynaklar ve düşük gelir nedeniyle, kırsal kesimde yaşayan bireyler ekonomik zorluklara karşı savunmasız olabilirler. Üretim kaynaklarına ve istihdam fırsatlarına sınırlı erişim nedeniyle, kırsaldaki kadınlar genellikle daha savunmasızdır. Sosyal koruma ve sosyal transferlerle halkın refahının artırılması için, özellikle sağlık ve eğitim alanlarında yapılacak iyileştirmeler, katma değer yaratacak insan sermayesine katkı sağlanarak bu konunun değerlendirilmesi gerekmektedir (Mertol, vd., 2021: 72).

2.2. Sosyal Yardım Kavramı ve İlişkili Kavramlar

Sosyal yardım kavramının evrensel bir tanımı bulunmamakla beraber, ülkelerin gelişmişlik düzeyine ve sosyal politika anlayışına göre farklı biçimde yorumlanabilmektedir (Talas, 1953: 10). Dini öğretilerde muhtaç olan kimselere yardımlarda bulunulması telkini, Aristo'nun felsefesinde devletin görevinin halkın refahını sağlamak olması, yardımlaşma bilincinin toplumların ortak kültürü haline gelmesi açısından sosyal yardım kavramının çok eski zamanlara uzandığı sonucuna varılmaktadır (Sözer, 1998: 35-85). Modern anlamda sosyal yardımlar ise sanayi devriminden sonra gelişmeye başlamıştır (Karataş, 1999: 42). Sosyal yardımlar klasik anlamda; sosyoekonomik durumu zayıf, temel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz ve temel ihtiyaçlarını karşılayamaması sebebiyle sosyal risk altında olan bireylere yönelik uygulamaları kapsamaktadır. Bu klasik anlayışın dışında, günümüzde sosyal yardım kavramına “sosyal değişimin öncüsü” rolü atfedilmektedir (Kut vd., 1968: 375). Klasik anlayışta “müdahale” üzerine odaklanılırken yeni anlayışa göre “koruyucu-önleyici” fonksiyon sistemin odak noktasındadır. Herhangi bir karşılık gözetmeksizin yoksul durumda olan tüm bireyleri kapsamaktadır. Sosyal yardımda bulunularak bireylerin ve dolaylı olarak toplumun karşılaştacağı tehlikeleri önlemek amaçlanmaktadır. Sosyal yardımlar çoğunlukla devletin yurttaşlarından aldığı vergiler tarafından karşılanmaktadır (Yazgan, 1969: 5). Sosyal yardım uygulaması, yoksulluk sorununu tam anlamıyla ortadan kaldıramasa da üzerinde etkili olan en önemli politikalardan biridir. Literatürdeki tanımlamalarına bakıldığında bazı yazarlar tarafından sosyal güvenlik tekniği olarak ele alınmakla beraber bazı yazarlarca da yöntem olarak ele alınıp sosyal güvenliğin temel birimini oluşturmaktadır (Dilik, 1980a: 82).

Sosyal yardımların, sosyal güvenlik sisteminde bulunan bazı yasal eksiklikleri doldurması sebebiyle aktif bir rolü bulunmaktadır. Yoksulluk sorunuyla karşı karşıya olan bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için bir güvence sağlaması işleviyle sosyal güvenlik sisteminin ana dallarından biri olan sosyal sigorta ile ele alınabilmektedir. Sosyal yardım faydalanıcılarının yoksul kimseler olması, verilen sosyal yardımların herhangi bir karşılık beklemeeksizin sadece devlet bütçesinden finanse edilmesi açısından sosyal sigortadan ayrılmaktadır. Sosyal yardımlara bu açıdan “primsiz sosyal güvenlik rejimi” de denmektedir (Tuncay, 2000: 4).

2.2.1. Hak Temelli Sosyal Yardım

Nasıl ki bireylerin sosyal olarak güvenliğini sağlamak devletin görevi ise, bireyi karşı karşıya kalacağı olumsuz koşullardan korumak amacıyla yapılacak sosyal yardım uygulanmaları da devletin mesuliyetindedir. Devletin kendi kaynağıyla sosyal yardımlarda bulunma misyonu olmasıyla beraber, muhtaç ve yoksul durumda olan kimselerin de devletten bu gibi sosyal yardım hakkı talebinde bulunmaları sosyal hakları arasında bulunmaktadır. Hak temelli yaklaşım ile yapılan sosyal yardımlar bireyi korumakla beraber toplumun en küçük yapı taşı olan aileyi ve dolayısıyla toplumun kendi kendisini korumasını sağlamaktadır (Atanır, 2016: 101).

Hak temelli sosyal yardım anlayışının uygulanabilir ve gelişebilir olmasının önündeki en büyük engellerden biri klientalizmdir (Hyggen, 2006: 494). Hak temelli sosyal yardım anlayışının aksine klientalizm temelli sosyal yardım anlayışı, bireylerin din, dil, ırk gibi farklılıkları sebebiyle sosyal dışlanma yaşamalarından, yoksulluk ve muhtaçlıklarından faydalanırken bu gibi olumsuz durumların tekrarına sebebiyet vererek devletin kaynaklarının tükenmesine yol açmaktadır. Merkezi bilgi sistemleri, merkezi müracaat kanalları ve denetim mekanizması güçlü ülkelerde klientalizm anlayışının karşılık bulması güçtür (Topuz ve Özkan, 2017: 184-185).

2.2.2. Görev Odaklı Yaklaşım

Birey, aile ve grupların karşı karşıya kaldığı problemlerin meydana getirdiği sonuçlara odaklanan ve kişinin uygulaması gereken eylemler (görevler) ile sosyal işlevselliğini arttırmayı hedefleyen kısa süreli, anlık problem çözmeye yönelik yaklaşımlardan biri olan görev odaklı yaklaşım, 1970lerde Reid ve Epstein tarafından ortaya atılmıştır. Bu yaklaşım farklı düzeylerdeki sorunlarda ve sorun grupların etkili olarak kullanılan doğrudan müdahale yaklaşımıdır. İlk aşamadan itibaren süreleri belirlenmiş olup çoğu vakada bunlar 6 ile 12 görüşme arasında gerçekleştirilip 3-4 ay ile sınırlandırılmıştır. Kısa dönemli uygulanmasının sebebi, müracaatçının daha fazla fayda sağlayacağını düşünülmesindendir (Uluocak, 2011: 133).

2.2.3. Müracaatçı Merkezli Yaklaşım

Müracaatçı merkezli yaklaşım, bireyin keşfedilmemiş özelliklerini keşfedip harekete geçirerek sorunlarına kendi kendine çözüm yolları bulmasını sağlayan müdahale yaklaşımıdır (Çifter,1986:861). Bu yaklaşımın temel hedefi, müracaatçıda var olan fakat olumsuz deneyimler sonucu kaybettiği kendini gerçekleştirme yetisinin tekrar keşfedilmesini, açığa çıkmasını sağlamaktır. Önemli olan bireyin kendi hayatından kendisinin sorumlu olduğunu hissettirmektir. Yaklaşımında, kendi kaderini tayin hakkı, çevresi içinde birey gibi etik ilkelerin yansıması da olduğu için sosyal hizmetin uygulamalarıyla bağdaşmaktadır (Yıldırım, 2018: 110).

2.2.4. Toplumsal Değişim

Sosyal yardım; birine karşı duyulan merhamet, şefkat, vicdan veya yardımseverlik gibi insani duygulardan ibaret değildir. Bu noktada hak temelli sosyal yardım, içinde bulunduğu olumsuz koşullar sebebiyle yoksunluk çeken veya birtakım sebeplerden dolayı zaman içerisinde yoksunlaşan bireylere yapılan sosyal yardımın insani bir hak olarak uygulanmasıdır (Buğra, 2007: 157-158). Toplumsal değişim, sosyal yapıda zaman içinde meydana gelen değişim ve farklılaşmadır. Makro düzeyde değişim olarak, mikro düzeyde ise sosyal yapının, toplumsal ilişkiler ağının ve bunları belirleyen toplumsal kurumların değişmesi olarak ele alınmaktadır (Yazıcı, 2013: 1492).

2.2.5. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma kavramı, küreselleşmeyle beraber değişen birey ve toplum hayatına yönelik sosyal politika alanında yapılan araştırmalara 1990'lı yılların sonlarında süratli bir şekilde dâhil olmuştur (İkizoğlu, 2000: 11). Sosyal dışlanma kavramının tam karşılığının ne olduğu, zaman içerisinde gelişmekte olan ülkelerle beraber anlamının değişip değişmediği ve tüm dünyada geçerli bir anlam kazanıp kazanmadığı yönünde tartışmalar devam etmektedir. Bu tartışmaların temelinde yatan en etkili sebep, sosyal dışlanma kavramının Avrupa kaynaklı olarak oluşmasıdır (Gökbayrak, 2005: 4). Avrupa'da yaşanan değişim sonucunda sosyal dışlanma olgusuna karşı çözüm yolu olarak ortaya çıkan sosyal korumaya ihtiyaç artmıştır. Sosyal dışlanma kavramının,

1970 ve 1980’li yıllarda Fransa’da yaşayan bazı grupların maddi yoksunluk ve işsizlikle beraber sosyal dışlanmasını anlamaya ve çözüm bulmaya yönelik olarak kullanıldığı görülmüştür (Coşkun ve Tireli, 2008: 101).

Sosyal dışlanmanın; birey ve grupların toplumsal, siyasal, ekonomik ve insani haklarından mahrum olması veya bırakılması sonucu bu alanlardaki faaliyetlere katılamamasıdır. Uygulamadaki tanımı, iş piyasasından dışlanma, temel insani haklara ulaşamama ve maddi yoksunluktur (Kaya, 2009: 15). Bu kavram günümüzde sosyal yardım uygulaması ile beraber ele alınmaktadır çünkü sosyal dışlanma ile mücadelede en etkili yollardan biri olarak sosyal yardım kabul edilmektedir (Arıcı, 2007: 40).

2.2.6. Sosyal İçerme

Sosyal içerme; bireylerin yaşlılık, engellilik, kronik rahatsızlık, işsizlik, yoksulluk veya gelirinin yaşam standartlarının altında kalması gibi yaşadığı olumsuz durumlar sonucu karşılaşacağı, toplumdan dışlanma tehlikesini önlemek amacıyla yapılan çeşitli müdahaleler bütünüdür. Türkiye’de ise sosyal güvenlik düzeninin yapısal sorunlarına yönelik gündeme gelmiştir (Sapancalı, 2003: 214-216).

Sosyal dışlanmanın engellenmesi için (Arıcı, 2007:40):

- Yoksulluğun azaltılması,
- Yaşam kalitesinin arttırılması,
- İş alanlarının arttırılması,
- Eğitim düzeyinin arttırılması,
- Sağlık hizmetlerinin ulaşılabilir seviyeye getirilmesi,
- Suç oranının azaltılması,
- Ekonomi alanında gelişmenin sağlanması gibi politikalar uygulanmalıdır.

2.2.7. Sosyal Politika

Politika terimi toplumdan topluma farklı anlamları karşılarsa da genel hatlarıyla bir amaca yönelik alınan önlemler bütünü olarak kabul edilmiştir. Sosyal kelimesi de dost, ortak arkadaş gibi anlamlar ifade etmekte ve toplumla alakalı, insanla alakalı konuları işaret ettiği görülmektedir (Tokol, 2000: 1).

Yoksulluğu azaltma, sosyal içerme, sosyal koruma ve insan haklarında ilerleme sosyal politikanın amaçları arasında sayılmaktadır (Hall, 2004: 1). Sosyal politika kavramı devletin ekonomisiyle ilişkili olarak ortaya çıkmış, ekonomiden etkilenmiş ve devlet tarafından uygulanmaktadır. Sosyal politikaların uygulanması ile ekonomik standartların yükselmesi amaçlanmış ve aynı zamanda toplumun ekonomik olarak standartlarının yükselmesi ile sosyal politikalarda çeşitli değişikliklere gidilmiştir.

Sosyal politikalar, yalnızca toplumun güçsüz üyelerini korumayı değil, tüm toplumun ihtiyaçlarını karşılamayı da hedeflemektedir (Erdut, 2004: 32). Dar anlamda sosyal politikanın amacı, endüstrileşme ve kentleşme sebebiyle işçilerin karşı karşıya kalabileceği kazalara, tehlikelere karşı onları korumaktadır. Bunlara örnek olarak iş kazası, hastalık, yoksulluk ve yaşlılık verilebilir.

Sosyal politika zaman içerisinde içinde bulunduğu kültürden de etkilenererek değişim göstermektedir ve gelişime açıktır. Zaman içerisinde kapsamı genişlemiş ve yalnızca işçi sorunlarıyla değil dezavantajlı olan daha geniş halk tabakalarının (kadın, engelli, çocuk vb.) sorunlarıyla da ilgilenmiştir. Geniş anlamda, toplumdaki ekonomik güvensizliği engellemeyi amaçlamaktadır (Yenihan, 2018: 181).

2.2.8. Sosyal Koruma

Sosyal koruma kavramı, var olan düşük yaşam kalitesi veya yaşam kalitesinin gerilemesi durumunda oluşabilecek olumsuzlukların önlenmesi için birey ve gruplara sağlanan yardımların tümüdür (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 95). İhtiyaç sahibi kişilere yönelik sosyal riskleri önlemek ve ortadan kaldırmak için devlet kurumları veya özel kuruluşlar kanalıyla yürütülen hizmetlerdir. Sosyal koruma; sosyal güvenlik, sosyal yardım, sosyal hizmet, sosyal politika gibi geniş bir sahayı çevrelerken öncelikleri arasında bireyin içinde bulunduğu imkânların değerlendirilmesi ve sosyal çevre faktörü yer almaktadır. Sosyal koruma mekanizması birçok durumda zaruri sebeplerden dolayı devreye girse bile kişinin sosyal çevresi ile doğal ilişkilerini bozmayı ve bağımlılık yaratmayı hedeflemez. Sosyal koruma geniş anlamda bireyin sürdürülebilir yaşam kalitesini kendi olanakları ile idame ettirme yetkinliğidir (International Labour Organization, 2010: 13).

Sosyal koruma kavramının evrensel bir tanımı olmamakla beraber tek bir yaklaşımı da bulunmamaktadır. Her topluma özgü kültürel değerler, gelenek görenekler ve siyasi yapılar sosyal korumanın anlamsal karşılığını etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda ise, sosyal güvenlik sisteminin amacı olarak görülmektedir (Özdemir, 2007: 96).

Sosyal koruma kavramının üç temel alanı vardır; sosyal yardım, sosyal hizmet, sosyal sigorta. Gelişmiş ülkelerin sosyal politika gündemine girmeyi başaran sosyal koruma kavramı, büyük bir güvenlik ağıdır ve tüm vatandaşlar için geçerlidir. Bireyleri yoksulluktan koruyacak tüm yöntemleri içermekte olup, aktif olarak çalışan nüfustan, belirli sebepler nedeniyle çalışmadığı için sosyal yardım alan ve bu yönde hizmet bekleyen bütün vatandaşları kapsayacak genişliktedir (Önal, 2017:24).

2.2.9. Sosyal Sigorta

Sosyal sigorta; fiziksel, ekonomik ve toplumsal tehlikeleri gidermek için uygulanan önlemlerin tümüdür. Milli gelirin bir kısmının topluma yeniden kazandırılması sosyal sigortanın en temel amacıdır. Primlere dayanan, katılım zorunluluğu bulunan uygulamalardır (Arıcı ve Alper, 2012: 4).

Ekonomik ve toplumsal yapının zaman içerisinde değişmesi sonucu çeşitli kurumların yardım uygulamaları yetersiz kalmış ve devletin bu alandaki meşguliyeti artmıştır. Gelişmiş ülkelerde sosyal yardım uygulamaları devlet tarafından sürdürülmektedir. Günümüzde ise çoğu ülkede sosyal koruma sistemleri; sosyal yardım, sosyal sigorta ve sosyal hizmet üçlüsünden oluşmaktadır (İntaş, 2014: 13). Yani sosyal sigorta temel olarak bir sosyal güvenlik yöntemi içerisinde yer almakta olup en etkin ve yaygın olarak kullanılanıdır. Sosyal sigorta sisteminin dünyada belirli bir standarda ulaşması Almanya’da uygulanmasıyla başlayıp Beveridge Raporu, Philadelphia Bildirisi, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi ve çeşitli ILO sözleşmeleri ile evrensel bir nitelik kazanmıştır (Talas, 1979: 326-327).

2.2.10. Sosyal Transfer

Yoksulluğu azaltmak için kullanılan yöntemlerden biri de sosyal transferdir. Sosyal transfer, bireyi karşı karşıya kalabileceği olumsuz koşullardan korumayı veya bu olumsuz koşulların meydana getirdiği etkileri azaltmak amacıyla, primli veya primsiz olarak gerçekleşen, herhangi bir cari karşılık beklemeksizin yapılan ayni ve nakdi yardımlara denmektedir. Ülkeler arasındaki yoksulluk derecelerinin farklılığının açıklanması için de bu terim kullanılmaktadır (Yücel, 2011: 396).

Ülkemizde yoksulluğun önlenmesi konusunda en başarılı, kapsamlı ve yüksek sosyal transfer türü, sosyal transfer harcaması olan emekli aylığıdır. Emekli aylığının temel amacının yoksulluğu önlemek olmamasına rağmen, bu aylığı alan çoğu kesimi yoksulluktan kurtardığı görülmüştür. Yoksul kesimde bulunan kişilerin genel olarak kayıt dışı sektörlerde çalışıyor olması ve bu sebeple primli sistem dışında kalması, onların primsiz sistem transferlerinden yararlanmasını sağlamıştır. Bunların çoğunu ise sosyal yardımlar oluşturmaktadır (Erol, 2011: 40).

2.2.11. Yoksulluk

Yoksulluk, insanlık tarihi kadar eski olup toplumların temel sorunlarından biridir. Çok boyutlu ve nedenleri ile sonuçlarının iç içe olduğu bir olgudur. Yüzyıllardır gündemde olan yoksulluk olgusu, bazen toplumların en önemli gündemi olurken bazen de geri plana atılmıştır. Genel olarak toplum sorunu olan yoksulluk, sadece yoksulların değil toplumdaki hemen her bireyin sorunudur. Bireylerin bu yoksulluktan nasıl ve ne boyutta etkilendiği değişiklik gösterir (Koşar, 2000: 7). Yoksulluğa bakış açısı ve yoksulluk tanımları, toplum değerleri ve zamana göre değişiklik göstermektedir. En genel ifade ile yoksulluk, maddi kaynaklardan, bazen de kültürel kaynaklardan yoksun kalındığını ifade eden bir durumdur (Marshall, 1999).

Yoksulluk belli nüfus kategorilerinde yoğunlaşıyor: tek ebeveynli aileler, çocuklar, yaşlılar, kalabalık aileler ve etnik gruplar. Eğitim düzeyi, işsizlik ve yaşanan yer de yoksulluğu etkilemektedir (Zastrow, 2015: 175).

Dünya Bankası yoksulluğun geleneksel tanımını yapmaktadır: Yoksulluk, asgari yaşam standardına erişememe durumudur (Bölükbaşı, 2008: 25).

2.2.12. Yoksulluk Türleri

Yoksulluğun genel tanımları genellikle gelir yetersizliği üzerinden yapılır ve ölçüt olarak gelir kullanılır. Yoksulluğun tanımı ile ilgili mutlak ve görelî (nispi) yaklaşımlar söz konusudur (Zastrow, 2015: 174).

2.2.12.1. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, hane halkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülür. Mutlak yoksulluğun ölçülmesi için, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmelerinde gerekli olan asgari tüketim seviyesinin belirlenmesi gerekir (Gündoğan, 2008: 43).

Birleşmiş Milletler, bireylerin yaşamlarının devamını sağlaması için karşılanması gereken fizyolojik ihtiyaçları şöyle sıralamıştır (Bildirici, 2011: 4-5):

- Beslenme
- Barınma
- Sağlık
- Eğitim
- Temizlik

2.2.12.2. Görelî Yoksulluk

Görelî yoksullukta, birey yaşadığı toplumda kabul edilen hayat standartlarının altında yaşayan kişidir. Görelî yoksulluk kavramı, insanın bir toplumsal varlık olmasından yola çıkmaktadır. Yoksulluk, kişi ya da hane halkının içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen asgari bir yaşam düzeyine sahip olup olmadığı ile alakalı bir konudur (Gündoğan, 2008: 43).

Görelî yoksulluk türüne giren bireyler, mutlak fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmekte olup kişisel kaynakların yetersizliği nedeniyle toplumun refah düzeyinin altında kalır ve toplumdan dışlanırlar. Mutlak yoksulluğa göre hiç yoksul birey olmasa da görelî yoksulluğa göre her zaman yoksul olan bir kesim vardır (Şenses, 2006: 91-92).

2.2.12.3. İnsani Yoksulluk

Son yıllarda uluslararası kuruluşlar, yoksulluğun “yapılabilirlik yoksunluğu” olarak tanımlanması noktasında fikir birliğine varmışlardır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) “yapılabilirlik” kavramından esinlenerek, insanların yaşadığı yoksunluğu “insani yoksulluk” (human poverty) kavramıyla açıklamaktadır. Buna göre insani yoksulluk, uzun ve sağlıklı hayat, bilgi, ekonomik kaynaklar ve topluluk katılımı gibi başlıca yapılabilirliklerden yoksunluktur (Taşkın, 2017: 156-157).

İnsani yoksulluk mutlak ve göreceli yoksulluğa göre daha geniş açılı bir yoksulluk türüdür çünkü yoksulluğu sadece gelir düzeyi düşüklüğü veya mülk yokluğu olarak sınırlandırmamış, yaşanabilir bir hayat standardının olmaması olarak açıklamıştır. Gelir yoksulluğu ölçümleri mutlak yoksulluk üzerinden yapılırken, insani yoksulluğun ölçülmesi eğitim düzeyi, sağlık durumu gibi konulara yönelir (Şenkal, 2017: 306).

2.2.12.4. Öznel Yoksulluk

Gelir-tüketim temeline dayanan mutlak ve göreceli yoksulluktan çok farklı bir kavram olan öznel yoksulluğun temeli Adam Smith’in yoksullukla alakalı fikirlerine dayanmaktadır. Adam Smith, tüm bireylerin eşit olanak ile alternatifleri elinde bulundurduğunu ve kişilerin imkân ve seçenekleri boyutlandırma haklarını kullanmaları gerekliliğini savunur. Kişiler, içinde yer aldıkları toplumda bulunmaktan utanmamalı, toplumda insanların arasına karışabilmeli ve diğer bireylerle bir arada bulunabilmelidir. Smith’e göre kişinin kendisinden ve bulunduğu toplumdan utanacak olması, yoksulluk seviyesinin kapalı çerçevesidir (Yüce ve Özbek, 2006: 103). Bu yoksulluk türünde, bireyin kendini yoksul olarak hissedip hissetmemesi belirleyici bir unsurdur. Kısaca; bireyin algısı ve tatmin düzeyi oldukça etkilidir.

2.2.12.5. Kadın Yoksulluğu

Yoksulluk yalnızca kadınlar üzerinde olumsuz etkilere sahip değildir, erkekler üzerinde de olumsuz etkileri vardır. Erkek ve kadın arasındaki yapısal farklılıklar nedeniyle toplumsal olarak kadın yoksulluğu daha dikkat çeken bir yoksulluk türü olarak ele alınmaktadır. Yoksulluğun kadınlaşması (feminizasyon) literatürde yer alan konularda biri olmuştur (Şener, 2012: 55).

Kadın yoksulluğu üzerinde, eğitimsizlik veya eğitim seviyesinin düşük olması ile beraber iş olanaklarının olmaması, çalışamaması, ikincil işgücü olanaklarına sahip olması gibi durumlar en etkili olanlarıdır. Toplumun kadına atfettiği roller ve görevler de kadın yoksulluğuna sebep olmaktadır; annelik, temizlik, yemek işleri gibi (Orkunoğlu, 2020: 39). Özetle kadın yoksulluğu; kadınların eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere ulaşımının engellenmesi, yaşadıkları her türlü ayrımcılık ve toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalması gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır (Küçükayış, 2016: 77).

2.2.12.6. Çalışan Yoksulluğu

Çalışan yoksulluğu birçok tepki ve tartışmalara sebep olmuş ama sonucunda kavramsallaşabilmiştir. Bu kavrama göre, çalışan bireyler de yoksul olabilmektedir. Bireyin çalışırken yoksulluk çekiyor olması ailesini toplumsal olarak olumsuz etkilemektedir. Birey yoksul olmamak için çalışırken, çalıştığı işten kazandığı gelir bu durumdan kurtaramamaktadır. Düşük ücretler, sosyal güvencenin bulunmaması, eğitim seviyesinin düşük olması, çok sayıda çocuk sahibi olması gibi sebeplerle çalışan yoksullar varlığını sürdürmeye devam etmekte ve artmaktadır (Kapar, 2004: 196).

Çalışan yoksulluğu kavramı yalnızca tek bireyden bahsetmez, bireyin kurduğu aileyi veya yaşadığı haneyi ele almaktadır çünkü hane içerisinde çalışan bireyin geliri tüm ailenin ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kurulana kadar SYD Vakıflarının uygulama dayanağı 3294 sayılı Kanun uzun vadeli sigorta koluna bağlı çalışanları kapsamamakta iken Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü bünyesindeki çalışmalar neticesinde 3294 sayılı Kanun'un kapsamına sigortalı çalışanlar da alınmıştır (Özgüler, 2014: 179).

2.2.12.7. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Kırsal yoksulluk daha çok, özgürlük, güvenli olma, kendine saygı, toplumsal iletişimin yoğunluğu ile boyutu, kararlarını alabilme bağımsızlığı, hukuksal ve siyasal haklar gibi nitelik bakımından istekler ve ihtiyaç duyulanlar üzerinde dururken; kentsel yoksulluk, kazanç ve harcama biçiminde nicelik bakımından istenilen ve ihtiyaç duyulanlar kısmına yönelmektedir (Bıçkı, 2011: 162-163).

Kırsaldan kente plansız ve yoğun olarak yapılan göçler hem kentsel yoksulluğa hem de iş olanaklarının azlığıyla beraber çalışan yoksulluğa sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda gecekondulaşmaya da sebebiyet verdiği için yaşanan yoksulluk fiziki mekâna da büyük ölçüde yansımaktadır (Es ve Güloğlu, 2004: 85).

Bireylerin yaşadığı toplum içerisinde var olan mal ve hizmetlere erişememesi, kentsel yoksulluğun en önemli özelliklerinden biridir. Kentli nüfusun büyük kısmının yoksul olmasında ekonomik etmenler yanında uygulanan politikalarında etkisi çok büyüktür (Sipahi, 2006: 176-177).

Daha önceleri kırsaldan kente yapılan plansız göçler sebebiyle kırsal nüfus kent içerisinde yoksullaşırken, günümüzde kentte yaşadığı halde, bireyler ekonomik koşullardan dolayı yoksullaşmışlardır. Bu bireyler toplumdan ve sosyal aktivitelerden dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar (Karakaş, 2010: 9-10).

Kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluğa oranla daha yoğun ve yüksek şekilde yaşanmaktadır. Bunun temel sebeplerinden biri ise, kentsel kesimlerde yapılan toplumsal kalkınma projeleri ve istihdam alanlarının açılması gibi uygulamaların kırsal kesimlerde az miktarda yapılıyor olmasıdır (Erdal ve Yavuz, 2013: 47). Kırsal yoksulluğun önlenmesi için kullanılan en önemli yöntem, toprak mülkiyetidir. Kırsal kesimde yaşayan bireyler ve aileler toprağından gelir elde ettiği için geçim aracı olarak görmekte, hatta nesilden nesile aktarabileceği servet olarak gördüğü için de koruyup değer kaybetmesini engellemektedir. Bu şekilde oluşan tarımsal kalkınma kırsal yoksulluğu engellemektedir. Kırsal alanda turizm alanları oluşturmak ekonomik ve sosyokültürel yönden gelişimi sağlayacak ve kırdan kente göçü azaltacak unsurlardır (Gün vd., 2012: 41).

2.2.13. Yoksulluk Nedenleri

Kimileri yoksulluğu, “sistemin yapısından ve işleyişinden kaynaklanan güç ve servet dağılımındaki eşitsizliğin bir sonucu” olarak görürken; kimileri ise, “yoksul olarak tanımlanan kişilerin, eğitimsizlik, beceri ve kapasite gibi bireysel nitelik ve yeteneklerinin düşüklüğü nedeniyle ortaya çıkan fırsatlardan yararlanamama durumu” olarak tanımlamaktadır. Bu iki yaklaşım da yoksulluğu, onu doğuran nedenler üzerinden tanımlamaya yöneliktir (Aca, 2021: 443).

Yoksullukla mücadele çalışmalarında yoksulluğu azaltmak için konunun tanımlanan biçimlerine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Yoksullukla nasıl mücadele edileceğinde, ülkenin durumu ve yoksulluğun ne boyutta olduğu önemli bir etmendir. Genel olarak verilen mücadelede, oluşturulacak olan politikalarda yoksulluğun nedenlerine göre bir yol izlendiği anlaşılmaktadır (Buğra, 2008: 188).

Yoksulluğun olası nedenleri şöyle sıralanabilir (Zastrow, 2015: 177):

- Gelir dağılımındaki adaletsizlikler
- Yüksek işsizlik oranı
- Sağlık sorunları ve fiziksel engeller
- Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı
- Kalabalık aileler
- Düşük eğitim seviyesi ve mesleki beceri eksikliği
- Sınırlı iş olanakları olan bölgelerde ikamet etme
- Bütçe sorunları ve kaynakların etkin kullanılmaması
- Emeklilik

Yapılan sıralamadan anlaşıldığı üzere yoksulluk çok nedenli ve nedenlerin birbiriyle iç içe ve karmaşık bir halde olduğu görülmektedir. Bu karmaşıklığı ortadan kaldırmak için çeşitli sosyal politikalar oluşturulmalı ve bu politikalar etkin bir şekilde kullanılmalıdır.

2.2.14. Yoksulluk Kültürü

1950 yıllarının sonlarına doğru Amerikalı Antropolog Oscar Lewis tarafından ortaya atılan bir kavramdır. Bireysel özellikler ve kendine özgü çevresel şartlar bu kavramın açıklanmasında etkilidir. Yoksulluk kültürünün araştırılması, yoksul olan kişilerin durumunun daha anlaşılır olmasını, yoksullukla mücadelede doğru ve etkili çözüm yolları bulmayı sağlamıştır (Özgüler, 2014: 171).

Yoksulluk koşullarının meydana getirdiği ve benimsenen, süregelen, yaygınlaşma eğilimi gösteren yaşam tarzı yoksulluk kültürüdür. Yoksulluk kültürü içine doğan çocuklar bu kültürün davranışlarını, gelenek-göreneklerini benimserler, bu kültürden büyük oranda etkilenirler ve nesilden nesile bu kültürü aktarırlar. Bu kültürü benimseyen kişilerde benzer davranış kalıpları görülmektedir. Bu görüşe göre bireyin

yoksulluğunun sebebi içinde bulunduğu çevredir. Birey, yaşadığı çevreden etkilenir ve sahip olduğu görüşleri yetişkin bir birey haline gelse de değiştiremediğinden yoksulluktan kurtulamaz. Yoksulluk kültürü, bireyin yaşadığı yoksulluğu ve sahip olduğu özellikleri neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirir (Şentürk, 2009: 206-208).

Yoksulluk kültürünü yaşayan kişilerin ortak özellikleri (Lewis, 1971; akt. İkizoğlu, 2000: 13):

- Düşük gelir
- Eğitimsizlik
- Kötü şartlar altındaki gecekondu mahallesinde ikamet etmesi
- Nikâhsız evlilikler ve kalabalık hane
- Ebeveyn duygusunun zayıf olması
- Madde bağımlılığı
- Suç işlemeye yatkınlık

2.2.15.Sosyal Yardımların Yeni Bir Model Altında Ele Alınması

Tüm organizasyonlarda önemli olan yenilikçi yaklaşımlar, özellikle insan ve yardım kavramlarının hâkim olduğu sosyal yardım kuruluşları için de önemlidir. Sosyal yardım kuruluşları, ürünün kalite ve müşteri memnuniyeti açısından etkili olmasını sağlayacak faaliyetleri yürütürken yenilikçi yöntemleri benimser (Bozkurt, 2016: 92).

Sosyal yardım kuruluşları, esas olarak yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve kâr amacı gütmeyen sosyal yardım kuruluşlarıdır. Özellikle kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, tamamen farklı bilgi, deneyim ve eğitime sahip kişilerin bir araya geldiği ve gönüllülerin yoğunlaştığı kuruluşlardır. Drucker'a göre yenilik, bir organizasyonda farklı bilgi ve becerilere sahip kişilerin üretkenliği ilk kez arttırmasını sağlayan yararlı bilgidir ve sosyal yardım kuruluşlarında da etkinliğin arttırılması için bu tür girişimlere ihtiyaç vardır (Durna, 2002; Akt. Demirel ve Seçkin, 2008). SYD Vakıflarının gelişmesi, daha verimli yönetilebilmeleri, yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi ve yeniliklere ayak uydurulması için yeni bir modele ihtiyaç vardır. Bu model ancak stratejik bir yönetim anlayışı doğrultusunda mümkün olabilir (Birinci, 2021: 253). Burada ortaya konacak yeni modele ilişkin kavramlar ele alınacaktır.

2.2.15.1. İç Çevre Analizi

İç çevre analizinde, organizasyonun gelişim aşaması ve tarihsel olarak kırılma noktaları çözümlenir ve organizasyonun uyması gereken mevzuat analiz edilir. Kuruluş tarafından sağlanan ürün veya hizmetleri belirlemek ve paydaş analizi bu aşamada yapılan bazı araştırmalardır. İç ortamın analizinde organizasyonun mevcut durumu, yapı, insan kaynakları, fiziksel ve teknik altyapı incelenmektedir. Organizasyon kendini tanıır, yetenekleri, yapabilirlikleri belirlendikten sonra edinilen bilgiler ile güçlü ve zayıf yönler açığa çıkar (McFadzean vd., 2005: 358).

2.2.15.2. Dış Çevre Analizi

Dış çevre analizinde organizasyonun yakın ve uzak çevresi analiz edilir. Bir kuruluşun yakın çevresinde doğrudan kendisiyle ilgili birçok unsuru olabilir. Bunlardan en önemlileri müşteriler, rakipler ve tedarikçilerdir. Organizasyonun yakın çevresinin analizi yapılarak; tüm bu organizasyonlarla iş birliği yapabilir ve iyi ilişkiler kurabilir, benzer hizmetler sunan organizasyonlarla yapıcı bir şekilde rekabet edebilir ve avantaj sağlayabilecek stratejiler geliştirilebilmektedir (Bayın, 2014: 101).

2.2.15.3. SWOT Analizi

Stratejik planlama süreci SWOT analizi ile başlar. SWOT; güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler kelimelerinin İngilizce karşılığının baş harflerinden oluşmaktadır. İç ve dış çevre analizlerinden elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Bir kuruluşun iç ve dış ortamının değerlendirilmesini sağlayan analizdir (Akgemci ve Güleş, 2010: 240).

SWOT analizinde amaç; şirketin strateji ve taktiklerinin vizyon ve misyon ile tutarlı olmasını sağlamak ve etrafındaki fırsatlara göre kendi gücünü ve uyumluluğunu tanımdır. Yapılan SWOT analizi, strateji geliştirilirken, karar verilirken kolaylık sağlar. Sosyal hizmet kuruluşlarına göre SWOT analizi; rakip, müşteri, iç ve dış analiz, düzenleyici analiz, paydaş ve benzeri analizlerdir (Gülbüz vd., 2021: 439).

2.2.15.4. Paydaş Analizi

Bu analiz, sunulan mal veya hizmetten yararlananlar, tedarikçiler, sponsorlar, benzer kamu kurum/kuruluşlar, faaliyet çevresi, kâr amacı olmayan diğer örgütler ele alınarak yapılmaktadır. Bu kapsamda belirlenen paydaşlar niteliklerine göre gruplara ayrılır. Paydaşların etkilenmeleri, beklentileri, örgütün güçlü/zayıf yönleri bu tekniklerle belirlenmektedir (İlgar, 2019: 1851).

2.2.15.5. Amaçların Belirlenmesi

Sosyal varlık olan örgütün tıpkı bir insan gibi yaşamını idame ettirebilmesi için gerçekleştirmesi gereken amaçları vardır (Eren, 2002: 59). Amaçlar, ulaşılmak istenen, geleceğe dönük durumlardır. Sosyal yardım örgütleri amaç ve hedeflerini ayrı ayrı tanımlamalıdır. Birinci (2021: 258)'ye göre bu kurumlar kâr amacı güden kurumlardan ayrılardır ve toplumsal fayda çerçevesinde paydaşlarının beklentileri karşılarlar.

2.2.15.6. Vizyonun Oluşturulması

Vizyon, organizasyonun hedeflerine odaklanmasını sağlayarak organizasyona rehberlik eder ve motivasyon sağlar. Vizyon aracılığı ile organizasyonun var olma sebebi içeride ve dışarıda açıklanır. Bu vizyon, organizasyonun farklı departmanlarını bir hedef etrafında toplar, çalışanları ve yönetimi motive eder (Akay, 2007: 11).

2.2.15.7. Misyonun Belirlenmesi

Misyon, kurumun kurumsal kimliğini, kurumun gerçekleştireceği görevleri netleştiren, kurumu diğer kurumlardan ayıran, kurumu ilgili tüm taraflara tanıtan ve kurum tarafından sağlanan tüm hizmet ve faaliyetleri ortaya koyan bir belgedir. Vizyon, etik değerler, hedefler ve yasalar doğrultusunda hizmetin bir kısmını ortaya koyan, özlü ve anlaşılır olması gereken misyon; kurumun kimliği, hedef kitlesi dahil ortaya çıkabilecek soruları cevaplayabilmelidir (Altuğ, 1999: 22).

2.2.15.8. Stratejilerin Belirlenmesi

Kuruluşun hedeflere nasıl ulaşacağını yol göstericisi olan stratejik yönetim, kârlı olsun ya da olmasın her organizasyonun yönetiminde kullanılmalıdır. Temel strateji, organizasyon tarafından genel eylem, stratejik kararlarını alma ve uygulama, organizasyonu geliştirme, mevcut durumunu sürdürme ve önemli konulara karşı karar alma için formüle edilmiş bir stratejidir (Beyhantopçu ve Özuyar, 2021: 399).

2.2.15.9. Hedeflerin ve Performans Göstergelerinin Belirlenmesi

Performans göstergelerinin belirlenmesi; bir organizasyonda performans değerlendirme sistemi oluşturmanın en önemli bir aşamalarından biridir. Bileşen göstergeler için doğru kriter seçimi, gelecekte performans değerlendirme sistemi aracılığıyla elde edilen verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğini de etkileyecektir. Hedefler; zaman ve nicelik açısından, spesifik, ölçülebilir, sonuç odaklı, misyon, vizyon ve değerlerle tutarlı olarak ifade edilmelidir (Mirze, 2014: 174).

2.2.15.10. Stratejik Uygulama Evresi

Bu aşamada, organizasyon yapısı ile strateji arasındaki koordinasyon dikkatlice gözden geçirilmelidir. Buna bağlı olarak yıllık eylem planı, bütçe oluşturulmuş ve kaynak tahsisi konusunda gerekli araştırmalar tamamlanmıştır. Uygulama aşaması ile doğrudan ilgili olan bir diğer konu ise stratejik planı uygulamaya dönüştüren personelin planı uygulayacak niteliklere ve becerilere sahip olması gerektiğidir (Dinçer, 2007: 366).

2.2.15.11. İzleme ve Değerlendirme (Stratejik Kontrol) Evresi

Bu aşamada seçilen stratejiler, bu stratejilerin uygulanmasından elde edilen sonuçlarla karşılaştırılır. Bu, strateji yönetim sürecinin son aşamasıdır ve sürekli bir döngü olarak kabul edilmelidir. İş ve faaliyetlerin sürekli olarak değerlendirilmesini içeren bu süreç, önemli ve hiç bitmeyen bir aşama olarak görülmelidir (Tamer ve Dönmez, 2021: 105). Örgütün başarılı olması için tüm süreçlerin takibi ve değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir, bu sayede gereken düzeltmeler yapılır (Erbaş, 2021: 19).

2.2.15.12. Yönetişim

1990'lı yıllardan günümüze kadar yönetim kavramı hakkında genel bir tanım yapılamamıştır. Bunun sebebi yönetim kavramının birçok disiplini içinde barındırmasıdır. En basit tanımıyla yönetim; sosyal ve politik sistemde ortaya çıkan ve karşılıklı müdahalenin veya ilgili tüm aktörlerin müdahale çabalarının ürünü olan bir düzen veya yapıdır, kısaca toplumları yönlendirmek, kontrol etmek ve yönetmek için yaptıkları amaçlı eylemler bütünüdür. Başka bir deyişle yönetim kavramı, bir dizi aktörün, sürecin ve merkezi yönetimin artık ana aktörler olmadığı, ancak diğer aktörlerle karşılaştırıldığında nispeten eşit ve daha geniş yönetim konseptinden daha iyi olduğu bir durumu tanımlar (Yeşildal, 2021: 35).

2.2.15.13. Toplam Kalite Yönetimi (TKY)

Toplam kalite yönetimi; müşterileri memnun etmeyi, kaliteyi yakalamayı, topluma fayda sağlamayı, sürekli yenilenmeyi amaçlayan ve tüm çalışanların katılımına dayalı bir yönetim modelidir. Kâr amacı güden kurumlarda kar oranını arttırmaya, kâr amacı gütmeyen sosyal hizmet kuruluşları gibi kuruluşlarda da sunulan hizmetin kalitesini arttırmaya yarayan yönetim şeklidir. Kaynakların etkili ve verimli kullanılmasını, israfı önlemeyi sağlamaktadır (Mucuk, 2013: 48).

2.2.16. Sosyal Servis Birimi

Sosyal servis birimi, dünyada ve ülkemizde birçok kurum/kuruluşta bulunan ve temel amacı sosyal çalışma görevlileri aracılığıyla planlama, koordinasyon, analiz çalışmaları yaparak koruyucu-önleyici, müdahale edici-iyileştirici, değiştirici-geliştirici yöntemlerle kalıcı çözümler uygulama amacına katkı sağlamak olan birimlerdir (Seyyar, 2010: 71). Literatürde sınırları ve amacının net bir şekilde yer almadığı görülmektedir. Türkiye sosyal hizmet terminolojisinde benzer birçok kavram kendisine henüz doğru bir yer bulamamıştır. Bunun sonucu olarak sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında amaçlar, planlamalar, hedef kitle seçimi ve uygulama konusunda ihtilaf doğmaktadır (Çetin, 2014: 189).

Sosyal servis birimlerinin ilk defa 13.01.1983 tarih ve 17927 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği” ile yasal sınırları oluşturulmuştur. Buna göre müracaatçıların sosyoekonomik durumlarının tespit edilmesi, yoksunluk çeken kişiler için gerekli yönlendirmelerin yapılması, kişinin ailesi ve çevresiyle beraber ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu yönüyle “sosyal servis birimi” tabirinin “sosyal hizmet birimi” tabirinden önce literatürde bulunduğunu vurgulamak gerekmektedir. Literatürdeki kullanım amacına bakıldığında eş anlamlı olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Sosyal servis birimi; yasal düzenlemelerle adliye, cezaevi, hastane vb. kurumların bünyesinde var olan ve çalışmalarını yürütmekte, okullarda sosyal servis birimi kurulmasına ilişkin planlama çalışmaları sürdürülmektedir.

SYD Vakıfları 1980’li yıllarda ortaya çıkan desantralizasyon anlayışı doğrultusunda 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında yapılanmıştır. SYD Vakıfları gücünü bu anlayışla teşkil etmiş karar organının vakaları farklı bakış açılarıyla değerlendirmesi ile ürettiği hızlı ve etkin çözümlerden almaktadır. Bu sistemin önemli bir parçası da sistemin beslenmesidir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde (İrlanda, Kanada, vb.) sosyal yardım kurumlarında karar organları, sosyal servislerin belirli dönemlerde sundukları durum tespiti ve ihtiyaç analizleriyle beslenmektedir (Kaya, 2009: 57).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL YARDIMLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ ve TÜRKİYE’DEKİ MEVCUT UYGULAMALARA GENEL BAKIŞ

3.1. Sosyal Yardımın Tarihsel Gelişimi

Yardım ve dayanışma kavramları insanlık tarihi kadar uzun bir geçmişe sahip olan ve insan ihtiyaçları var oldukça canlılığını koruyacak kavramlardır. İnsanlar temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek maksadıyla sosyal yardımı çeşitli formlarda kavramsallaştırmıştır. Eski dönemlerde sosyal yardım çoğunlukla “aile içi dayanışma” şeklinde karşılık bulmuştur. İlerleyen zamanlarda insanın sosyal bir varlık olması sonucu yeni gereksinimler ortaya çıkmış ve bu model ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz kalınca yeni arayışlara gidilmiştir. Bu arayışlar neticesinde kamusal ve yerel düzeydeki uygulamaların temeli atılmıştır (Ay ve Akan, 2017: 794).

3.1.1. İlk Çağ

İlk Çağda insanlar için bedensel veya kalıtsal hastalıkların yanında savaşlar, aşiret-kabile gibi yapıların sürtüşmeleri, doğa olayları gibi vakalar muhtaçlık doğuran sebeplerdir. Bu dönemde gereksinimlerin karşılanması için ortaya çıkan mekanizmalar insanları aşama aşama daha kapsayıcı arayışlara itmektedir (Ölmez, 2007: 26-27).

Eski Mısır’a bakıldığında kamu sosyal yardım sisteminin farklı bir usulle uygulandığını görülmektedir. Buna göre dul ve yetimlerin ihtiyaçları dönemin zengin ve dinine bağlı tüccarlar tarafından karşılanmaktadır. Bunun kamu sosyal yardımlarının ilk örneklerinden biri olarak sayılması mümkündür (Yolcuoğlu, 2017: 147).

Roma’ya bakıldığında kamu sosyal yardımlarının işçilere yönelik ayni yardımlardan oluştuğu görülmektedir. Bununla beraber “hastalık sandığı oluşumu (collegia tenuiorum)” ve “ölüm sandığı oluşumu (collegica funeraticia) gibi sosyal sigorta sisteminde günümüzdeki anlayışlara benzer fonların bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu fonlar dini gayelerle yürütülmektedir (Türkoğlu, 2013: 275).

3.1.2. Orta Çağ

Orta Çağda sosyal yardım alanında radikal ve kapsayıcı değişimler gerçekleşmemiş, yardımlaşma ve dayanışma kültürünün geliştiği gözlemlenmektedir. İlk Çağdaki anlayışa benzer şekilde aile içi dayanışma şeklindeki yaklaşımların bu dönemde çeşitli grupların bir araya gelerek yaptıkları yardımlar, din ve zanaat üzerine meydana gelen oluşumlarla desteklendiği görülmektedir (Karadoğan, 2012: 51).

Orta Çağda İngiltere’de sosyal yardımların, dini ve mesleki oluşumların aracılığıyla “hayırseverlik” ilkesi çerçevesinde yürütüldüğü görülmektedir. Bu dönemde temel ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşam gereksinimleri için çalışan toprak işçileri karşılık olarak ücret beklentisi içerisine girmiştir. Bu doğrultuda iş güvencesi ve gelir güvencesi anlayışı doğmaya başlamıştır (Genç, 2012: 55)

Özetle bu dönemde bireylerin iradesine dayalı bir sosyal yardım anlayışının bulunduğu ve lokal grupların yerel ihtiyaçlar doğrultusunda bir araya gelme eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Avrupa ülkelerinde bireylerin iradesine dayalı sosyal yardım anlayışının yerini ortak bir çerçevede ihtiyaç sahiplerine yönelik uygulamaların yapılmasına bırakan düzenleme 1520 yılında kabul edilen ve şehirlerdeki ihtiyaç sahibi niteliğindeki kişileri belirleyen “fakirler tüzüğü” olmuştur (Kaya, 2017: 53).

3.1.3. Yeni Çağ

Feodalitenin yıkılmasıyla beraber sosyal yardım kavramının ve karşılığının belirlenmesi adına 17. yüzyılda onaylanan “İngiliz Yoksul Yasaları” önem arz etmektedir. Bu yasanın sosyal yardımı tanımlayan ilk yasal düzenleme olması dışında yoksulluğu çatı bir kavram olarak açıklayan ve belirleyen düzenleme olması açısından önemi büyüktür. Bu yasa ile sosyal yardım konusu ilk defa sistematik olarak açıklanmış ve yüzlerce yıl uygulanarak geliştirilmiştir. Yasaya göre sosyal yardım öncelikle kamunun görevidir ve toplumsal uygulamalar devletin bu vazifesini ortadan kaldırmamaktadır. Sosyal yardım anlayışı ödül ve ceza kavramlarıyla beraber değerlendirilmekte ve yoksullar kendi aralarında sınıflandırılarak aile birliği kuvvetli kişiler bu yasa kapsamı dışında yer almaktadır (Kovancı, 2014: 257).

3.1.4. Yakın Çağ

18. yüzyılda insan ve toplum bilimleri için de önemli bir vaka olan Sanayi Devrimi; ortaya çıkan ve hızlı bir biçimde gelişen icatlar ve değişen dünya düzenine karşılık politik farklılıkların da oluşmasıyla önce Avrupa'nın sonra dünyanın köklü değişimlere gitmesine sebebiyet vermiştir. Bu değişimler bireylerin sosyoekonomik durumu üzerinde de farklılıklar yaratmış ve birçok ihtiyacın aile içi dayanışma, akrabalık ilişkileri, yerel aktörler tarafından karşılandığı bir düzenden barınma ve temel gıdaya ulaşım konusunda önemli eksikliklerin yaşandığı, çalışma koşullarının insan hayatını tehlikeye soktuğu bir döneme girilmiştir.

Bu dönemin ortaya çıkardığı “işçi sınıfı” için devletler koruyucu politikalar geliştirmiştir. İşçiler için çalışma usul ve esaslarına ilişkin ilk yasal düzenleme İngiltere’de ortaya çıkmış ve hızlıca diğer ülkelere yayılmıştır. İşçilerin çalışma esaslarını belirleyen yasal düzenlemeler ilk önce İngiltere’de ortaya çıksa da uygulamaya geçen ilk ülke Almanya olmuştur (Özsuca, 2013: 441).

Bu dönemde işverenlerin işçi sınıfına dönük sosyal yardım uygulamaları ortaya çıkmıştır. İşletmede çalışanların yararlanabileceği “yardımlaşma sandıkları” meydana getirilmiştir (Gerek vd., 2013: 4).

19. yüzyılda işçi sınıfı ve aileleri “sosyal sigorta” kapsamına dahil edilmiştir. Toplum yapısının yanında aile yapısının da değiştiği bu dönemde klasik anlayışlardan uzaklaşmış ve profesyonellerin sahada yer alması için “Sosyal Yardım Okulu” açılmıştır. Aile içindeki yardımlaşma ve dayanışma anlayışının değişmesi ve yaşanan göçlerin sonucu olarak Danimarka ve Yeni Zelanda gibi ülkelerin belirli yaşa gelerek ihtiyaçlarını karşılayamayacak nitelikteki kişilere yaşlı aylığı bağladığı görülmektedir (Boden, 2005: 106-107).

Tüm bu süreçler değerlendirildiğinde, sosyal yardımın farklı bir misyon kazandığı, bu olgunun zamanla devlet görevi olarak görülmeye başlandığı ve farklı bir anlayışa büründüğü söylenebilir. Sosyal yardımların zaman içinde dini güdülerle değil sistematik biçimde uygulandığı ve kurumsallaştığı görülmektedir. Dolayısıyla yardımlaşma ve dayanışma olgusunun ortadan kalktığını söylemek yerine Sanayi Devrimi sonrasında bireysel aktörler yerine kamunun bu rolü sahiplendiği ve üstlendiği söylenebilir (Taşçı, 2007: 98).

3.2. Sosyal Yardım Türleri

Sosyal yardım türleri, sadece yardımın hangi cinsten yapıldığına göre değil; hangi şartlarda, hangi kesimlere, hangi amaçla verildiğine göre ayni ve nakdi yardımlar, şartlı ve şartsız yardımlar, tazminat-koruma amacı taşıyan yardımlar olarak üç temel kategori içinde ele alınmaktadır (Kesgin, 2013: 33).

3.2.1. Ayni Yardım

Başvurusu veya uygunluğu ilgili idarenin karar organları tarafından kabul gören kişilere yapılan ve muhtaçlığı önlemede doğrudan bir araç olan sosyal yardım uygulamalarıdır. Gıda, kıyafet, yakacak, eşya, kırtasiye malzemeleri, tıbbi araç gereç ve protez araçları gibi ayni yardım türleri bulunmaktadır.² Ayni yardımlar, sosyal yardımların amacına ulaşması konusunda tereddütlerin az olduğu bir uygulama olması açısından önemlidir (Bülbul ve Sağır, 2020: 11). Hizmete ulaşmakta güçlük çeken, satın alma gücü kısıtlı olan, sosyoekonomik yoksunluk içerisinde bulunan kişilere yönelik uygulamaları kapsamaktadır. Günümüz sosyal yardım uygulamalarında payı küçüktür. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2020 yılı itibariyle sosyal yardımlarda ayni yardımların payını %14 olarak açıklamıştır.³

3.2.2. Nakdi Yardım

Nakdi yardımlar, özgür olarak bireyin kendi ihtiyacına göre aldığı parayı kullanmasını ve ne zaman, nasıl kullanacağına karar vermesini sağlar. Bu yönüyle ayni yardımlara göre daha fazla tercih edilmektedir (Yuvalı, 2017: 105). Nakdi yardımların verilmesi konusunda sınırlama yapılması söz konusu değildir ve yardımı yapan kurum veya ülkenin sosyal politikalarını gerçekleştirmek, kolaylaştırmak, yoksulluğu önlemek, bireyi topluma geri kazandırmak için devlet bütçelerinden yapılan yardımlara denir (Arın, 2013: 233).

² Sosyal Yardım Programlarımız, 2021.

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>

³ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2020 Yılı Bütçesi Plan ve Bütçe Komisyonunda, 2019. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=147760

3.2.3. Şartlı ve Şartsız Sosyal Yardım

1980’li yıllarda dünyada, 2000’li yıllarda ise Türkiye’de uygulanmaya başlanan şartlı sosyal yardımlar; konut, istihdam, eğitim, sağlık gibi alanlarda yapılan parasal veya parasal olmayan yardımlara denir (Boybek, 2009: 36).

Sosyal yardım, anlamı itibariyle herhangi bir karşılık beklemeden yapılıp, dezavantajlı konumda olan bireyi, çeşitli alanlarda insan onuruna yakışır hayat düzeyine getirirken, sosyal yardımı alan kişinin birtakım durum, davranış ve yaşayış biçimi içinde olma sorumluluğunun bulunması sonucu verilen “şartlı sosyal yardım” toplumun gelişiminde önemli katkı sağlamaktadır (Yılmaz vd., 2018: 601).

Şartsız sosyal yardımlar ise, muhtaç durumda olan müracaatçıdan herhangi bir karşılık beklemezsizin bu yardımlardan faydalanabilmesini sağlamaktır. Bu yönüyle yardım, primsiz ve şartsız yapılmaktadır. Buna karşılık aktif sosyal yardım politikaları kapsamında, belirli şartlara ve kurallara bağlı olarak yapılan şartlı sosyal yardımlar artış göstermektedir (Taşçı, 2007: 69).

Aslında muhtaç durumda olmayan birey, yeterli sermayesi olmadığı için yapmayı istediği mesleği yapamıyor veya kurmayı istediği iş yerini kuramıyorsa, sosyal destek adı altında yapılan küçük bir katkıyla yardım yapılması mümkün olabilmektedir (Sözer, 1998: 89).

3.2.4. Tazminat-Koruma Karakteri Taşıyan Sosyal Yardım

Sosyal yardımlar, tazminat karakteri taşıyan ve koruma karakteri taşıyan sosyal yardımlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Tazminat karakteri taşıyan sosyal yardımlar; Kurutuluş Savaşı’nda yararlılık gösterdiği için İstiklal Madalyası almış bireylere, muhtaç asker ailelerine, vatani görevleri sırasında yaralanan gazilere, şehit yakınlarına, kamu yararı için çalışırken zarara uğramış kişilere aracısız olarak yapılan yardımlar gibi yardım çeşitlerini bünyesinde barındırmaktadır (Korkusuz ve Uğur, 2010: 94). Koruma karakteri taşıyan sosyal yardımlar ise, kimsesizler, yoksun olan bireyler, yaşlılar, engelliler, afet sonrası zarar görmüş kişiler, konut edinmek amacıyla yapılan daha geniş kapsamlı yardımlardır (Çakar, 2008: 227).

3.3. Sosyal Yardımın Etkileri

Sosyal politika anlayışı, toplumun gelişimi ve değişimiyle eş zamanlı olarak gelişime ve değişime uğrar. Yaşlıların kimsesiz kalmasıyla beraber bakıma muhtaç olması gibi durumlar, sağlık hizmetleri, bakım hizmetleri, sosyal sigortalar, yeni iş alanları, çalışma koşulları gibi alanlarda devletin olanaklarını zorlamakta ve buna bağlı olarak devleti gelişime ve değişime itmektedir (Koray, 2007: 20).

Sosyal yardımların olumlu etkileri olmakla beraber olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bireyin psikososyal durumunu olumlu yönde etkilemesi, toplumu bütünleştirerek dışlanmayı önlemesi, sosyal güvenliğin eksik yanlarını tamamlaması gibi yönleriyle olumlu yönlerinden bahsederken, aynı zamanda sosyal yardım alan bireyin damgalanması, yardıma bağımlı hale gelmesi gibi yönleriyle de olumsuz yönlerinden bahsetmek mümkündür (Dilik, 1980b: 71).

3.3.1. Sosyal Yardımların Olumlu Yönleri

Sosyal yardımların, mevcut olan sosyal sistemlerin eksiklerini tamamlaması ve geliştirmesi yönüyle birçok olumlu özelliğinden bahsetmek mümkündür. Bunlar kısaca (Salduz ve Arslankoç, 2021: 164):

- Tasarruf sağlama yönüyle, bireysel ihtiyaçlara yönelmesi ile ayarlanabilir olması ile kaynakların kullanımında tasarrufa imkân vermektedir.
- Eksiklikleri tamamlayıcı yönüyle, sosyal güvenlik uygulamalarında bulunan boşlukları tamamlaması ile bu boşluklar sebebiyle meydana gelebilecek sorunları önleyebilmektedir.
- Bireyi suçtan uzak tutma yönüyle, yaşamını idame ettirmeye çalışan bireyin, elzem ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumlarda hırsızlık, gasp gibi ahlaki değerlere ters düşen durumların içine girmeyi tercih etmesini önleyebilmektedir.
- İnsan psikolojisine ve sosyal psikolojiye faydalı olması yönüyle, kişinin ruh sağlığını kötü etkileyen muhtaçlık psikolojisi içine girmesini engelleyebilmekte ve kişinin yeterlilik duygusu içerisinde olmasıyla psikososyal açıdan olumlu etkilenmesini sağlamaktadır.

3.3.2. Sosyal Yardımların Olumsuz Yönleri

Sosyal yardımların olumsuz yönlerini kısaca özetlemek gerekirse;

- Psikososyal açıdan oldukça olumsuz etkiye sahip olan bireyi damgalaması ve küçük düşürmesi yönüyle, kişinin muhtaç olduğunu ispatlamak zorunda olması ve yardım başvurusunu yaparken de ispatlama aşamasında muhtaçlık psikolojisini en üst seviyede hissetmesi, insan onuruna zarar verebilmektedir (Taşçı, 2008: 3).
- Kişiyi yardıma bağımlı hale getirerek tembelliğe itmesi yönüyle, kişinin muhtaç olması sebebiyle sosyal yardıma hak kazanması ile çalışmaya ihtiyaç duymaması, israfı artırması, kendinden sonraki nesillere servet bırakamaması gibi durumlar meydana gelebilmektedir (Kesgin, 2013: 79).
- İstismara açık olması yönüyle ise, bireyin gerçek anlamda muhtaç olmamasına rağmen kendisini muhtaç göstererek sosyal yardıma hak kazanmasını ve sosyal yardım veren çeşitli kurumlardan aynı anda farklı farklı yardımlar almasını ifade etmektedir (Daşlı, 2015: 143)
- Düzenlilik ve süreklilik arz eden sosyal yardımların ilgili kurumlar arasında değerlendirme standardının olmaması sosyal yardım yararlanıcıları açısından mağduriyet yaratabilmektedir (Özsoy ve Karataş, 2020: 117).

3.4. Dünya’da Sosyal Yardımlara İlişkin Uygulama Örnekleri

Sosyal yardım uygulamaları ülkelerin insan yapısına, mali kaynaklarına, kültürel ve dini değerlerine göre farklılık göstermektedir. Dünyada ortak bir ihtiyaç sahibi kriteri, ortak bir uygulama bulunmamakla beraber uluslararası kuruluşların (AB, BM, IFRC, vb.) sigorta koluna bağlı olmadan hayatlarını sürdüren kişilere yönelik gıda, eğitim ve sağlık temelli yardım programları bulunmaktadır. Sosyal yardımlar, bazı ülkelerde vatandaşların gelirine bir destek uygulaması olarak verilirken, bazı ülkelerde ise ihtiyaç sahibi olduğu kanaatine varılmış olan birey ve ailelere ihtiyaçlarını gidermeleri amaçlı verilmektedir (Şenkal, 2017: 309-310). Model olması ve kıyaslama yapılabilmesi açısından bazı ülkelerin uygulama yöntemleri örnek gösterilmiştir.

3.4.1. Almanya

Almanya, uyguladığı sosyal güvenlik sistemiyle diğer ülkelere göre daha ayrıntılı ve kapsayıcı niteliğe sahiptir. Bireyin yaşayacağı herhangi bir riske karşı savunmasız kalmasını engellemektedir. Hastalık, kaza, emeklilik, işsizlik gibi sigortalarla beraber bireyi güvence altına almaktadır. Almanya'nın sosyal koruma ağı ise, ailelere yapılan yardımları veya emekli ve işsizler için sağlanan temel güvenceleri de kapsamaktadır. Bunlarla beraber Almanya vatandaşlarının güvenliğini sağlamayı misyon edinmiş ve kendisini sosyal devlet olarak tanımlamıştır (Butterwegge, 2018:9).

Alman vatandaşı olup çalışan herkes hastalık ve bakım sigortası primi ödemek zorundadır. Bu, herhangi bir nedenle, yaşlılık veya hastalık gibi sebeplerle bakıma ihtiyaç duymaları dahilinde, ihtiyacına yönelik olarak sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilebilmesi için gereklidir (Yılmaz, Aksanyar ve Güler, 2019: 115).

Sosyal yardıma yönelik hizmetler (Kocabaş ve Kol, 2020: 286-287);

- Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler,
- Deprem, sel gibi doğal afetlerden olumsuz etkilenen bireylere yönelik hizmetler,
- İflas ettiği için ekonomik olarak yoksunlaşan bireylere yönelik hizmetler,
- Uyuşturucu veya alkol bağımlılarına yönelik rehabilitasyon hizmetleri,
- Hastalara yönelik hizmetler,
- Yaşlılara yönelik hizmetler,
- Engellilere yönelik hizmetlerdir.

3.4.2. İspanya

Sosyal koruma sisteminin en önemli parçalarından biri olan sosyal hizmet, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri ve sosyal güvenlik sistemleriyle beraber ele alınmaktadır (Ayhan, 2014: 59-60).

İspanya'da ise sosyal hizmet iki dalda ele alınmakta ve uygulanmaktadır. Bunlar; birincil düzey sosyal hizmet ve ikincil düzey sosyal hizmetlerdir. Birincil sosyal hizmetler; ihtiyacı olduğu durumda vatandaşların rahatlıkla ulaşabileceği konumda sosyal hizmet kuruluşlarının bulunmasıdır. Sosyal çalışmacılar buralarda vatandaşlara hizmet vermekte olup, bireyin ihtiyacına yönelik yönlendirmeler, yardımlar veya

eğitimlerde bulunmaktadır. İspanya’da her köy ve mahallede bulunan ve sosyal çalışmacıların ihtiyaç sahibi bireylerle çalıştığı birincil düzeyde sosyal hizmet alanına giren sosyal hizmet kuruluşları çok önemlidir. Küçük köylerde ise, sosyal çalışmacılar merkez olan köyün ilçesinde yaşamaktadır ve küçük köyleri haftada bir kez olmak üzere oradan ziyaret etmektedir (Filiz, 2020: 82-83)

İkincil sosyal hizmet ise; özel gruplara verilen hizmetleri kapsamaktadır. Yani, engelli, yaşlı, çocuk gibi gruplara yönelik hizmetlerde bulunmaktadır. İhtiyaç sahibi bireyler ilk adımda birincil sosyal hizmet kuruluşlarına başvurmakta ve burada eğer gerekiyorsa ihtiyaçlarına yönelik olarak sosyal çalışmacılar tarafından değerlendirilerek ikincil sosyal hizmet kurumlarına yönlendirilebilmektedirler. İspanya’da bireyleri çevresinden ve yaşamdan ayırmamak amacıyla kurum bakımındansa evde bakım tercih edilmektedir. Yaşlılara kurumda bakımındansa evde bakım, çocukları yaşamdan, aile ortamından ayırarak yuvada koruma altına almaktansa koruyucu aile gibi uygulamalar benimsenmiştir. Buradan yola çıkarak, İspanya’nın açık hizmetleri benimsediği ve son çare olarak uygulamanın yetersiz kalması durumunda kapalı hizmetlere yöneldiği anlaşılmaktadır. “Kapalı kurumlar dışında bireyler” anlayışı benimsenmiştir. İspanya’da sosyal hizmet ile sosyal yardım uygulamaları farklı birimler tarafından yürütülmektedir. Sosyal yardım uygulamaları sosyal transfer harcamaları ile yürütülmekte olup aile birliğinin sağlanması, bireylerin güçlü yönlerine göre sosyal destek verilmesi yönünde ilerlemektedir (Yeşilkaya ve Özaydın, 2020: 168).

3.4.3. Fransa

Fransa’da eğitim, adalet, sağlık, şehir gelişimi gibi alanlarda yürütülen sosyal politikaların paralelinde sosyal yardımlar yönetilmektedir. Fransa’da sosyal yardımlar, ulusal seviyede belirlenen programların yerel düzeyde uygulanması olarak bilinmektedir. Bu programlar (Reçber, 2019: 241-242);

a) Genel sosyal yardım; yüksek derecede sosyal ve ekonomik olarak yoksunluk yaşayan kişileri kapsamaktadır. Bu programda temel amaç, yoksunluğa yol açan durumları tespit edip bunların iyileştirilmesi için yapılan uygulamalardan çok, elzem ihtiyaçların acilen karşılanması durumudur (İpek, 2015: 92).

b) Özel gereksinim sahiplerine yönelik sosyal yardım; en savunmasız olan

bireylerin gereksinimlerine yönelik programlardır. Yardımlarla ilgili politikalar ulusal düzeyde yasalarla düzenlenmiş ancak uygulamaları mahalli idarelere verilmiştir. Bu program çocuklarla beraber, yaşlılar, engelliler ve evsizlere de yöneliktir (Beyazıt, 2020: 16).

c) Çocuk sosyal yardımı; korunmaya muhtaç aileler ve çocukların ihtiyaçlarına yönelik olarak, özel hizmet bölümünü oluşturmaktadır. Bu hizmetler, kurumlar arasında, kaynakların miktarı arasında, uygulanan çevreler arasında farklılık göstermektedir.

d) Aile sosyal yardımı ise; geleneksel aile politikaları çerçevesinde yürütülmektedir. Aile, yüksek derecede muhtaç olmasa da yaşamını asgari düzeyde sürdürebilmek için bazı hizmetlere ihtiyaç duymaktadır.

Fransa’da “Asgari Gelir İçermesi” isimli yasal düzenleme çerçevesinde toplumsal hayata katılımı sağlamak amacıyla ihtiyaç sahibi birey ile devlet arasında anlaşma yapılır. Buna göre istihdamın ön koşulu; mesleki eğitim, danışmanlık ve toplumsal hayata katılım olarak belirlenmiştir. Kişinin fiziksel ve psikososyal durumuna bağlı olarak istihdam yerine sosyal faaliyetlere de yönlendirme sağlanabilir. Fransa’nın sosyal yardıma bakış açısı istihdam ve toplumsal katılım üzerine yoğunlaşır. Fransa’da kamu sosyal yardım kuruluşlarının düzenli sosyal yardım yararlanıcıları Türkiye’de olduğu gibi primleri devlet tarafından karşılanan sosyal sigorta kapsamına alınır (Karagöl ve Dama, 2015: 12).

3.4.4. Hollanda

Hollanda’da yasal şartları sağlamak durumunda herkes sosyal yardımı hak eder. 15-65 yaş arası bireylerin sosyal yardım alabilmeleri için ilk şart, yaşamını devam ettirebilecek elzem ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde imkanının olmamasıdır. Yapılacak yardım miktarı ise, bireyin yaşadığı hanede bulunan kişi sayısı ve muhtaçlık düzeyine bağlı olarak farklılık gösterir (Çetinkaya, 2012: 97).

Hollanda’da temel sosyal yardım uygulamaları (Ateş, 2020: 90);

- Sağlık Sigortası Desteği: Hollanda’da ikamet eden kişilerin sağlık sigortasının olması zorunludur. 0-18 yaş arasında sağlık sigortası ücretsizdir. Yetişkin bireyler sağlık sigortası yaptıramadıkları için değil, sigorta bedelini karşılayamadıkları için

başvuru yapmaktadırlar ve alacakları yardım, ödenen sağlık sigortası tutarı üzerinden hesaplanmaktadır. Sağlık sigortası bedelini ödeyemeyecek nitelikte, sosyoekonomik durumu yapılan merkezi ve sosyal incelemeler neticesinde tespit edilmiş kişilere yıllık ortalama gelirleri (2020 yılında hane geliri sınırı tek çalışan için € 116.613 olarak belirtilmiştir) ve servet durumuna göre kademeli olarak destek verilmektedir.

- Kira Desteği: Asgari yaşam şartlarına haiz konutta ikamet eden ve yapılan sosyal inceleme işlemleri neticesinde ihtiyaç sahibi olduğu kanaatine varılan kişilere kira kontratını ibraz etmeleri ön koşuluyla sosyal yardım yapılmaktadır. Başvuru sahiplerinin ikamet ettikleri konutun kira bedelinin o yıl için belirlenen rakamlardan yüksek olmaması gerekmektedir (2020 yılı için € 737,14).

- Çocuk Yardımı: Yararlanıcının sosyoekonomik durumuna göre kademeli olarak sosyal yardım miktarı değişmektedir. Gelir durumuna bakılmaksızın 3 ayda bir olmak üzere 2020 yılı için € 221,49- € 316,41 aralığında nakdi yardım ödemesi yapılmaktadır. Sosyoekonomik durumu yetersiz hanelere çocuklarının gıda ve temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi maksadıyla ek ödeme verilmektedir. Son olarak çalışan ebeveynlerin desteklenmesi için çocuk sayısı ve çalışma günleri çerçevesinde kreş desteği yardımı verilmektedir.

3.4.5. İsveç

İsveç'te devlete bağlı olan Socialstyrelsa, sosyal hizmet ve sosyal yardım politikalarını belirlemekle görevli bir bölümdür. Bu bölüm kendi içinde bağımsız hareket etmekte olup belediyelerde, dini kuruluşlarda ve ulusal düzeyde politikaları ve verilecek yardımları belirleme misyonu edinmiştir (Dikmen, 2020: 25);

İsveç'te sosyal yardımların ve hizmetleri özellikleri (Tümerkan ve Birinci, 2017: 67);

- Devlet, aileye çocuk yardımı yapmakla yükümlüdür,
- Sağlık ve eğitim ücretsizdir,
- Her bireyin işsizlik sigortası hakkı vardır,
- Kadınlar hamilelik sonrası 1 yıl ücretli izin kullanabilmesiyle beraber erkekler de 4 ay kullanabilmektedir.
- Devlet, bireyin gelişimi ve karşılaştığı problemlerin tespit edilerek iyileştirilmesi konusunda çalışmalar yapmakla yükümlüdür,
- Devlet, göçmen, sığınmacı ailelere sosyal uyum yardımlarında bulunmalıdır.

3.5. Türkiye’de Sosyal Yardım

Türk tarihi için yardımlaşma ve dayanışmanın toplumsal açıdan önem arz ettiği ve her dönemde varlığını sürdürdüğü görülmektedir. İslamiyet öncesinde yardımlaşma önerilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerin toplum yapısındaki aile temelli yaklaşımlar, bireyleri yardımlaşmaya sevk etmektedir. Yardımlaşma ve dayanışma bilincinin güçlendirilmesi için bu amaçla çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bu açıdan sosyal yardım uygulamalarının gelişiminde toplum yapısının bir araya gelmeye yönelik faaliyetlerinin rol aldığı söylenebilir (Yılmaz, 2006: 86).

Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra mevcut yardımlaşma ve dayanışma anlayışı pekişerek gelişmiştir. Türk toplumuna İslamiyet’in kabulü sonrasında zekât ve vakıf uygulamaları girmiş olup yardımlaşma olgusuna farklı bir pencere açarak sosyal yardımların sistematikleşmesi yönünde adımlara vesile olmuştur (Gezer, 2015: 25-26).

Türk tarihindeki sosyal yardım uygulamalarının sistematikleşmesi, kurumsallaşması Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde olmuştur. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin ana sosyal yardım aktörü vakıflardır. Sosyal yardımlardaki anlayış yerel ihtiyaç analizleri doğrultusunda yerel ihtiyaç sahiplerinin oluşturulmasıdır (Şişman, 2017: 3).

Osmanlı Devleti toplum yapısını büyük oranda tarımla uğraşan aileler oluşturmaktadır. Sosyal yardımlarda aile, koruyucu bir rol üstlenmiştir. Buna göre aile birliği ve yardımlaşma, yoksunlukları ortaya çıkaran risklerin önlenmesi için hedeflenen anlayışlardır (Uğur, 2011 71).

Osmanlı Devleti’nde ihtiyaç sahiplerinin gereksinimleri “zekat” ve “sadaka” gibi uygulamalarla giderilmektedir. Türk sosyal yardım sisteminin yapı taşı, “sadaka” kavramının geliştirilerek vakıfların kurulması sonucu ortaya çıkmıştır. Vakıflar, ekonomik durumu iyi olan kimseler tarafından kurulmaktadır ve uzun yıllar başarılı bir şekilde yoksunluğu önleyici uygulamalar yürütmüştür (Ölmez, 2007: 34).

Osmanlı Devleti vakıf müesseseleri yalnızca ekonomik durumu yetersiz kimselere yönelik yardım yapmamaktadır. Vakıflar; ekonomik yoksunluğu, aile birliğinin sarsılmasını önleyici, toplumsal değerlerin korunmasını temin edici uygulamalar yürütmektedir. Ekonomik yoksunluğu önleyici nitelikteki uygulamaların yapıldığı vakıflar ise “hayri” ve “avarız” vakıflarıdır. (Şişman, 2017: 3-4).

Osmanlı Devleti’nde sanayileşmenin etkilerinin büyük olmadığı ve Avrupa ülkelerindeki gibi bir şehirleşmenin yaşanmadığı göz önünde bulundurularak sosyal güvenlik konusunda sistematik bir uygulamanın bulunmadığı gözlemlenmektedir. Osmanlı Devleti’nde ilk sosyal güvenlik uygulaması işçilerin sosyal güvencesinin sağlanmasına yönelik 1865 yılında çıkarılan “Dilaver Paşa Nizamnamesi” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber 1869 tarihli “Maadin Nizamnamesi” ile de işçilerin mesleki ihtilaflarının çözülmesi amaçlanmıştır (Yılmaz, 2006: 89).

Osmanlı Devleti’nden günümüze kadar uzanan ve sosyal yardımların kurumsal olarak uygulandığı yapılar meydana gelmiştir. Bu kapsamda yaşlılara yönelik “Darülaceze”, babaları vefat eden çocukların eğitimlerine destek olmak için “Darüşşafaka” kurulmuştur (Ölmez, 2007: 34).

1917 yılında kurulan “Himaye-i Etfal Cemiyeti” yetim ve öksüz çocuklar ile şehit çocuklarını himaye etmek amacıyla kurulmuştur. Bu cemiyet 1981 yılında dernek statüsünden çıkarılmış ve devlet kurumu haline getirilmiş olup günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adında faaliyet göstermektedir (Gezer, 2015: 26).

Türkiye’de yoksul ve yardıma muhtaç bireylerin varoluş sürecine bakıldığında Cumhuriyetin kuruluş yıllarından başlamak üzere; dünya savaşının etkileri, zaman içerisinde meydana gelen ekonomik krizler, işsizlik, göç, fabrikalaşma, şehirleşme gibi etkenler aktif rol oynamıştır. 1920 ve 30’lu yıllarda Türkiye’nin büyük çoğunluğu köyde yaşayan tarımla uğraşan bireylerden oluşmaktadır. 1940 ve 50’li yıllardan itibaren ise köyden kente göç başlamış ve hizmet sektörüne yoğun geçişler olmuştur. Günümüzdeki anlamında yoksulluk bu zamanda önemli bir sorun olarak meydana çıkmıştır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 67-69).

1980’li yıllarda sadece Türkiye’de değil dünyada da yoksulluk politikaları büyük önem arz etmekte ve önemli araştırmalar yapılmaktadır. Bu döneme ait araştırmalarda; insan nüfusunun %46’sını oluşturan bir kesimin yani 2 milyar 500 milyon kişinin Dünya Bankası tarafından belirlenmiş günlük 2 ABD doları olan yoksulluk sınırının altında yaşadığı, 1 milyar 200 milyon insanın ise günlük 1 ABD doları olan açlık sınırının altında yaşadığı belirtilmektedir. Her yıl yaklaşık olarak 18 milyon insanın yoksulluğa bağlı sebeplerden erken yaşta öldükleri belirtilmektedir. Bu rakam toplam insan ölümlerinin üçte birine eşittir (Kabaş, 2009: 1).

1990'lı yıllarda ekonomik krizlerin halk üzerinde önemli etkileri olmuştur. Ekonomik anlamda küçülme yaşanmış ve işsizlik artmıştır. Toplumun yüksek gelirli kısmı ile düşük gelirli kısmı arasındaki fark açılmış, gelir dağılımında bozulma meydana gelmiş, yoksullukta artış yaşanmıştır (Bursal, 2010: 9-11).

2000'li yıllarda sosyal yardım uygulamaları birçok kurumun idari sorumluluk sahasında yer almaktadır. Türkiye'de şehirleşme ve artan nüfus, ihtiyaç sahibi kişilere yönelik faaliyetlerin devlet eliyle intizamlı bir şekilde yürütülmesi ve kontrol edilmesini gerektirmiştir. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ve merkezi bilgi sistemi olan Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi "milat" sayılacak nitelikteki adımlardır (Peri, 2020: 80).

3.5.1. Türkiye'nin Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi

Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS); kurum idari işlerinin, birey ve ailelere ilişkin iş ve işlemlerin yürütüldüğü veri tabanıdır. 2010 yılında Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve TÜBİTAK arasında gerçekleştirilen protokol gereği faaliyet gösteren veri tabanı, 2019 yılında tamamen ASHB Bilgi İşlem Daire Başkanlığına devredilmiştir. BSYBS veri tabanında aşağıdaki hizmetler sunulmaktadır (ASHB, 2017: 7):

- Yoksul ve ihtiyaç sahibi birey ve ailelerin yardım başvurularının alınması,
- Başvuruda bulunanların, kişisel verilerin sorgulanması iznini vermeleri halinde kişisel bilgilerinin görüntülenmesi,
- Başvuruda bulunanların sosyoekonomik bilgileri ve sahip oldukları servet unsurlarının kontrol edilmesi,
- Hane ziyareti sonrası hanenin duruma ait sosyal inceleme raporunun kaydedilmesi,
- Mütevelli Heyeti tarafından başvuruların değerlendirilmesi ve karara bağlanması,
- Yapılan yardımlara ilişkin kayıtların tutulması ve banka talimatlarının verilmesi,
- Genel sağlık sigortası (GSS) gelir testi yapılması.

112 web tabanlı hizmeti ve 26 farklı kurumun verilerini birleştirerek, buralardan edinilecek bilgilere tek bir veri tabanı üzerinden kolaylıkla erişimi sağlayan BSYBS; kamu kurumlarının, belediyelerin ve Türk Kızılayı'nın iş birliği ile geliştirilmiş bir sistemdir. Bu sistem sayesinde, geçmişte kâğıda dayalı sosyal yardım uygulamaları ve uzun bürokratik süreçler son bulmuştur. Veri tabanındaki tüm yardım başvurularının akıbeti aynı zamanda E-Devlet üzerinden de görünülenebilmektedir (ASHB, 2020b: 139).

Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemine entegre kurumlar (ASHB, 2019: 152):

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Tarım ve Orman Bakanlığı
- Millî Eğitim Bakanlığı
- Türkiye İş Kurumu (İşKUR)
- Sağlık Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
- Maliye Bakanlığı
- Millî Savunma Bakanlığı

3.5.2. Türkiye’de Sosyal Yardımlara İlişkin Yasal Düzenlemeler

İnsanlar arasında önemli bir yere sahip olan yardımlaşma ve dayanışma duygusu, yoksul durumdaki kişilere bireysel veya kurumsal olarak sosyal yardımda bulunulmasını beraberinde getirmiştir. İnsanlık tarihi boyunca temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylerin sürekli olarak var olması sosyal yardımda devamlılığı sağlamıştır. Köklü bir geçmişe sahip olan sosyal yardımlar, toplumların gelişimi ve değişimiyle birlikte değişime, gelişime uğramıştır. Sosyal yardım müesseselerinin oluşması, kamu sosyal yardım uygulamalarının yaygınlaşması ve sosyal yardım faaliyetlerinin geniş kitlelere hitap etmeye başlamasıyla beraber yasal düzenlemelerin yapılması zorunluluk haline gelmiştir. Ülkemizde sosyal yardımın çerçeve bir kanunu yoktur ve sosyal yardımlar, sosyal yardım uygulaması yapan kurumun bağlı olduğu kanunlar çerçevesindeki kurallarla verilmektedir. Bu doğrultuda “ihtiyaç sahibi” tarifi adı altında kesin bir tanımlama bulunmamaktadır (Karagöz, 2020: 146).

3.5.2.1. Anayasa

Ülkemizde sosyal yardımlara ilişkin yasal düzenlemelerin genel hatları 1982 Anayasasının 2,60 ve 61. maddelerine göre şekillenmiştir. Bununla beraber ilk defa 1961 Anayasasında kabul edilen “sosyal devlet” ilkesi de 1982 Anayasasında tekrar yer almıştır. 1982 Anayasası 2. maddesi sosyal hukuk devleti tanımlamasında sosyal devlet ilkesinin koşullarından biri sosyal politikaların uygulanması olarak açıklanır ve buna istinaden ihtiyaç sahibi kişilere yönelik sosyal yardım uygulamaları yapılması vazifesi mevcuttur. 60. maddede devletin her bireyinin sosyal güvenlik hakkının bulunduğu ifade edilmektedir. 61. maddede harp ve vazife şehitlerinin birinci derece yakınları, harp malûlleri ve gaziler, koruma ve bakıma muhtaç çocukların topluma yeniden kazandırılması sorumluluğu ifade edilmiştir. Bu hükümler ışığında belirtilen amaçlara hizmet etmek üzere gerekli kurum ve kuruluşların kurulacağı hususu belirtilmiştir (Eryıldız, 2015: 77).

Anayasanın 17. maddesinde “*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*” başlığı altında “*Herkes, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*” hükmü de sosyal yardım uygulamaları ve sosyal yardımların değerlendirilmesi açısından önemli bir maddedir. Anayasa Mahkemesine yapılan 2017/40383 sayılı başvuruda 2022 sayılı Kanun kapsamındaki engelli aylığının Anayasanın 17. maddesine aykırı olarak feshedildiği iddiasını Anayasa Mahkemesi haklı bulmuş ve 16.09.2020 tarihli kararında “*Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiği*” belirtilmiştir. Bu noktada Anayasa hükümleri ile sosyal yardımların amacı arasında yorum farkı olduğu gözlemlenmektedir. Bireylerin “maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı” ile sosyal yardım hak sahipliği arasında ilişki kurulması halinde hangi koşullara haiz kişilere sosyal yardımın güvence olarak sunulacağı ve bireyin içinde bulunduğu sistemin sosyal yaşantısına etkileri net çizgilerle değerlendirilmelidir. Dolayısıyla hak temelli yaklaşım, hane yaklaşımı ve sosyal yardımın dezavantaj türüne göre amacının yeniden değerlendirilerek yasal düzenlemelerde yerini alması ihtiyacı önemsenmelidir.

3.5.2.2. Kanun ve Kanun Hükmünde Kararname

Cumhuriyet'in kurulmasının ardından ihtiyaç sahibi kimselere ulaşılması ve kurulacak fonlar aracılığıyla sosyal yardım yapılması maksadıyla 1930 yılında "1580 sayılı Belediye Kanunu" kabul edilmiştir. Bu kapsamda ihtiyaç sahiplerinin tespit edilmesi ve ayni-nakdi yardımlar yapılabilceğı, vefat eden kişilerin ailelerine yönelik sosyal destek verilebileceğı belirtilmektedir (Yılmaz, 2006: 90).

Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal yardım uygulamalarına ilişkin düzenlemeler, dünyada meydana gelen olayların geniş kitleleri yoksunluğa itebilecek nitelikteki ekonomik ve sosyal etkilerini önlemek amacıyla yapılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarından itibaren askerlik hizmetinin zorunlu olmasıyla beraber askerlik görevini yapan kişilerin ailelerine yönelik sosyal yardım yapılması tartışılmıştır. Savaş koşulları içerisinde hayata geçirilemeyen uygulama, ikinci dünya savaşı ortamında askerlik hizmetlerinin uzamasıyla ekonomik yoksunluk durumu ortaya çıkan asker ailelerine yönelik olarak uygulamaya geçirilmiştir. 1941 yılında kabul edilen "4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkındaki Kanun" kapsamında askerlik görevini ifa etmekte olanların ailelerine sosyal yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Bu sosyal yardımdan yararlanma şartı, asker ailesinin ihtiyaç sahibi olduğuna idarece kanaat getirilmesi ve hanenin geçim kaynağını oluşturan kişinin askere giden birey olmasıdır. Günümüzde ilçe belediyeleri tarafından sürdürülen asker ailesi yardımı aynı zamanda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından "Muhtaç Asker Ailesi Yardımı" olarak varlığını sürdürmektedir (Öztürk, 2013: 31).

Türkiye'nin sosyal devlet olması yolundaki temel adımlardan biri 1961 Anayasası'dır. Bu anayasa "Sosyal Haklar ve Ödevler" kısmında devlete bazı görevler yüklemektedir. Örneğin 1961 Anayasası 48. maddesinde herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu, devletin bu hakkı sağlamakla mükellef olduğu ve sosyal yardım organizasyonu oluşturmak görevinin bulunduğu belirtilmektedir. Anayasa'nın devlete yüklemiş olduğu sosyal yardım rolüne karşılık bu dönemde devlet, sosyal yardım uygulayıcısı değil yasal düzenlemelerin yapılması konusunda faaliyet göstermiştir. Bu dönemde sosyal yardımlara ilişkin düzenlemelerin toplumun bütününe kapsamadığı görülmektedir (Yay, 2015: 157).

Türkiye sosyal yardım tarihinde direkt olarak kamusal anlamda olan ilk uygulama “65 Yaş Aylığı”dır. Bu kapsamda 1976 senesinde 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. 2005 yılına kadar bu kanunun kapsamı sadece yaş ile belirlenirken bu tarihten sonra engelliler de kapsama alınmıştır. Yetişkinler için %40 ve üzeri, 2019 yılındaki değişiklikle Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER)’na göre “hafif düzeyde özel gereksinim” bulunma şartı aranmaktadır. Ayrıca bu yasa Türkiye’nin sosyal yardım alanında bu tarihe kadar uygulanmış en kapsamlı yasa olmuştur (Kayhan ve Öztürk, 2020: 241).

1983 yılındaki 2828 sayılı “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” ile tamamen sosyal hizmet sahasından sorumlu bir kurum tanımlanmıştır. Sosyoekonomik durumu zayıf, aile birliğinin sarsıldığı veya dağıldığı, ekonomik yoksunluk çeken kişilere yönelik uygulamaların planlanması, uygulanması ve denetlenmesi çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Kanun, 2011 yılında “Sosyal Hizmetler Kanunu” ismini almış ve SHÇEK olarak bilinen kurum kapatılarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu sahada faaliyet göstermeye başlamıştır (Özdamar ve Çakar, 2015: 174).

1986 tarihli 3294 sayılı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu” sosyal yardım alanında temel düzenlemelerden biridir. Kanuna göre; sosyal güvencesi bulunmayan ve nafaka alabilecek durumda olmayan ve fakru zaruret içinde olan bireylere sosyal yardım yapmak amacıyla Başbakanlık bünyesinde “Fak-Fuk-Fon” isminde bir yapılanma oluşturulmuştur. Bu fonun faaliyetleri “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları” tarafından yürütülmüştür. SYD Vakıfları Türkiye’nin her il ve ilçesinde 5737 sayılı Vakıflar Kanunu hükümleri ile kurulmakta ve mülki idare amiri SYD Vakıflarının Vakıf Başkanı rolünü üstlenmektedir (AÇSHB, 2020a: 27).

Yasal düzenlemeler göz önüne alındığında Cumhuriyet sonrası dönemde sosyal yardım faaliyetlerinin genelde hâsıl olan ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleştiği görülmektedir. Cumhuriyet öncesi dönemde geleneksel anlamda sağlanan sosyal yardımın, bu dönemde devlet tarafından sağlanması çabası olduğu söylenebilir. Cumhuriyet sonrası dönemde toplum yapısının değiştiği, dünyadaki ekonomik şartların toplum üzerinde doğrudan etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda sosyal yardımların kamusallaşması doğal görülebilir (Barış ve Ataman, 2019: 90).

Türkiye’de kamu sosyal yardım uygulamalarındaki dağınıklığı önlemek ve ortak bir anlayış çerçevesinde hizmetlerin yürütülebilmesi amacıyla 2011 yılında 633 sayılı KHK doğrultusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Sosyal yardım kuruluşlarının tek çatı altında toplanması amaçlanmışsa bile kesin olarak bir birleşmeden söz edilememektedir. Sosyal yardım uygulamalarının yürütülmesi ve koordine edilmesi amacıyla “Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü” oluşturulmuştur. SYD Vakıflarında yürütülen sosyal yardım uygulamalarının belirleyicisi belirtilen genel müdürlük olsa da idari teşkilatı içerisinde yer almamaktadır (Ustabaşı, 2013: 34-35).

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında sağlık güvencesi ve sosyal güvence konusunda düzenlemeler getirilmiştir. 2006’da yürürlüğe giren ve 28.12.2011 tarih ve 28156 sayılı yönetmelik ile 1992 yılından beri süregelen “Yeşil Kart” uygulamasına son veren Kanun, sosyal yardım yararlanıcılarını doğrudan ilgilendiren bir Kanundur. Tüm vatandaşların genel sağlık sigortası kapsamında bulunmasının zorunluluk olduğu ve gelir tespiti işlemine göre primli veya primsiz sistemin bulunduğu belirtilmektedir. Gelir seviyesi asgari ücretin brüt tutarının üçte birinden az olan kişiler ücretsiz genel sağlık sigortasından yararlanmaktadır. Bu Kanun kapsamında çocuklar, 18 yaşına kadar, eğitimlerine örgün olarak devam etmeleri hâlinde azami 25 yaşına kadar gelir tespiti işlemine tâbi olmadan genel sağlık sigortalısı sayılırlar.

5393 sayılı Belediye Kanunu 13.07.2005 tarih ve 25874 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun kapsamında Belediyelerin görev ve sorumluluklarında sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarına yönelik faaliyetler tanımlanmıştır. Sosyoekonomik durumu yetersiz kişilere veya afet ve acil durum hallerinde ihtiyaç sahiplerine yönelik ayni ve nakdi yardım sağlanabileceği belirtilmiştir.

Vakıflar Kanunu 27.02.2008 tarih ve 26800 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun kapsamında Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün görev sahası ve yönetim şekli tanımlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde Yeni Vakıflar, Mülhak Vakıflar ve Cemaat Vakıfları arasından seçimle gelen üyeler bulunmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü, denetim ve iştiraklerin faaliyete uygunluğu açısından denetiminden sorumludur.

3.5.3. Türkiye’de Sosyal Yardım Aktörleri ve Uygulamaları

Ülkeden ülkeye nasıl ve ne kadar yapıldığına dair farklılıklar gösterdiği için sosyal harcama kavramına net bir tanım yapmak zordur. Örneğin; eğitim harcaması gibi harcamalar bazı ülkelerde sosyal harcamalar içerisinde ele alınırken bazı ülkelerde sosyal harcamalar dışında ele alınmaktadır (Toprak, Ağcakaya ve Gül, 2016: 128). Genel olarak sosyal harcamalar, bir toplumda yaşayan ve dezavantajlı durumda olan bireylere götürülen faydalar veya yapılan maddi yardımlardır.

Sosyal harcamalar, kamu harcamalarının büyük bir bölümünü oluşturmakta ve refah düzeyine doğrudan bir etki sağlamaktadır (Taşçı, 2017:32). Kamu bütçesinden ve finansman kaynaklardan ayrılan sosyal harcamalar sosyal niteliği belirlemekte ve bu harcamaların Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) içindeki payı, ülkenin sosyal politika alanındaki gelişmişliğini büyük ölçüde yansıtmaktadır (Koray, 2016: 17).

Tablo 3.1: Türkiye’de Kamu Sosyal Harcamalarının GSYİH’ya Oranı(yüzde)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 ⁴	2020 ⁵
Eğitim	3.7	3.8	3.8	3.9	3.9	4.2	3.8	3.8	3.7	3.5
Sağlık	4.1	3.9	3.8	3.8	3.7	3.8	3.7	3.6	3.9	3.9
Sosyal Koruma	7.9	8.1	8.1	8.1	8.2	9.1	8.4	9.1	9.7	9.5
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	6.9	7.2	7.1	7.1	7.2	8.0	7.5	8.1	8.7	8.4
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	0.8	0.8	0.8	0.8	0.9	1.0	0.9	0.9	0.9	0.9
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Toplam	15.7	15.9	15.7	15.7	15.8	17.0	16.0	16.5	17.3	16.9

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020

Tablo 3.1’de belirtildiği üzere, Türkiye kamu sosyal harcamalarında GSYİH’ye oranla azalarak artan değişimler yaşandığı, en büyük kalemi sosyal korumanın oluşturduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’nin kamu sosyal harcamalarına ayırdığı pay 2018 yılı için 613.718 milyon TL ve 2020 yılında bu miktarın 822.921 milyon TL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

⁴ Gerçekleşme tahmini

⁵ Program

Türkiye’de ve dünyada kamu sosyal harcamalarının yıllara göre dağılımına bakıldığında 2008 krizinin etkileri görülmektedir. Türkiye özelinde 2008 kriziyle beraber kamu sosyal harcamalarında düşüş yaşandığı halde dünya ülkelerine oranla bu düşüş büyük oranda olmamıştır. Türkiye’de kamu sosyal harcamalarında önemli bir düşüş yaşanmamasının sebepleri genel sağlık sigortası ile zorunlu eğitim alanındaki düzenlemeler ve sosyal yardım kategorilerinin artması olarak açıklanabilir. Zorunlu eğitim alanında atılan adımlar ile eğitim harcamalarının arttığı görülmektedir. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasıyla gelişen sosyal yardım ağı ve yeni sosyal yardım türleri sosyal yardım harcamalarının artmasının nedenleri arasındadır. Sosyal yardım ağının gelişimine Türkiye’de tüm il merkezleri ve ilçelerde teşkil olmak üzere 1.003 SYD Vakfının ve 333 Sosyal Hizmet Merkezi’nin yapılandırılması örnek gösterilebilir (Akgül, 2016: 284).

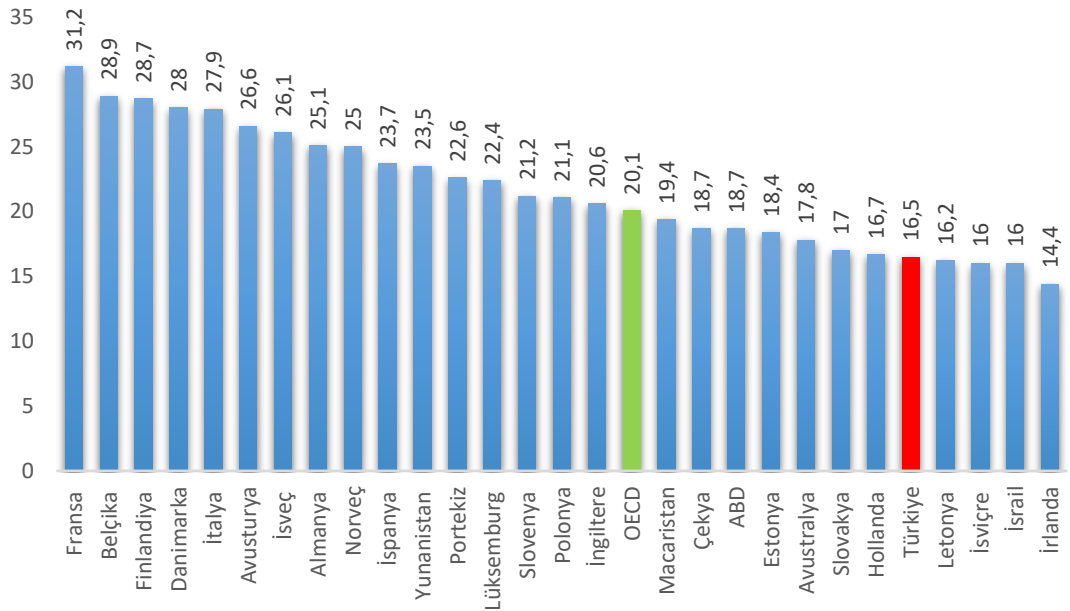
Tablo 3.2: Rakamlarla 2018 ve 2019 Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım

Tür	2018	2019
Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarı	43 Milyar	55 Milyar
Sosyal Yardımların GSYİH İçindeki Payı	1.15%	1.24%
Sosyal Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	3.494.932	3.282.975
Düzenli Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	2.588.969	2.501.106
Geçici (Sürelî) Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	2.383.492	2.106.961
SYDTF Kaynaklarıyla Yapılan Yardımlara Aktarılan Tutar (TL)	5.957.458.367	7.371.671.702
GSS Primi Devlet Tarafından Ödenen Kişi Sayısı ⁶	6.945.909	7.524.138
GSS Prim Desteği (SGK’ya Ödenen) (TL)	8.973.991.904	12.118.762.128
Kişi başı günlük harcaması, cari satın alma gücü paritesine (SGP) göre 2,15 doların altında kalan fert oranı (2015)	0.06%	
Kişi başı günlük harcaması, cari SGP’ye göre 4,30 doların altında kalan fert oranı (2015)	1.58%	
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sayısı (SYDV)	1.002	1.003
SYDV Personel Sayısı	8.882	8.702
SYDV Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi Sayısı	3.855	3.868
Nakdi Yardımların Toplam Yardımlar İçindeki Yüzdesi	86%	93%
Düzenli Yardımlara Aktarılan Kaynağın Tüm Yardımlara Oranı	86%	85%
Kadın Sosyal Yardım Hak sahiplerinin Tüm Sosyal Yardım Hak Sahiplerine Oranı	62%	61%

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020a: 136

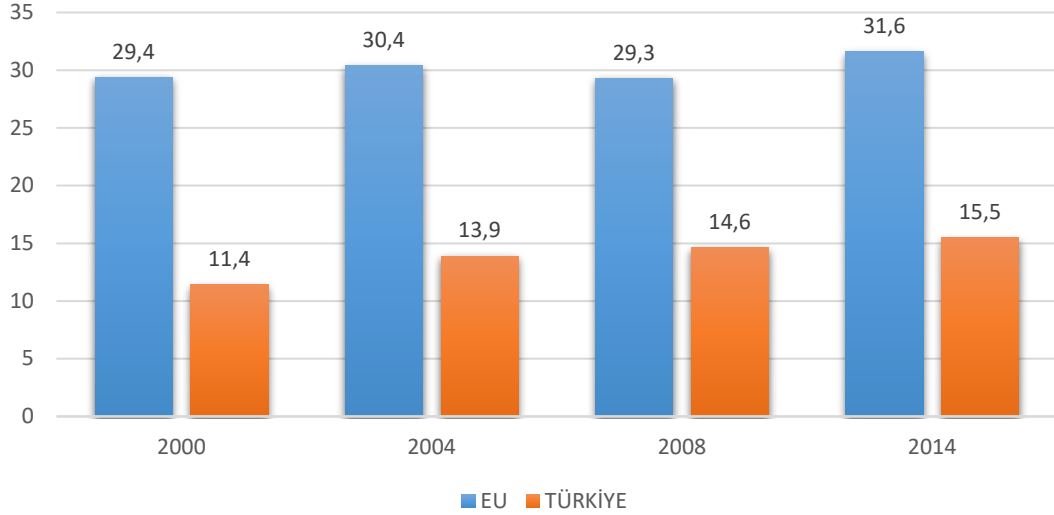
⁶ Yıl içerisinde ulaşılan en yüksek sayı esas alınarak belirlenmiştir.

Tablo 3.2 verileri incelendiğinde, 2018 ve 2019 yıllarında sosyal yardımlardan faydalanan hane sayısında artış görülmesine de sosyal yardım harcamasının 43 milyar TL'den 55 milyar TL'ye ve GSYİH payının %1,15'ten %1,24'e çıktığı görülmektedir. Bu noktada 2019 yılında hayata geçirilen Elektrik Tüketim Desteği Programı, Çoklu Doğum Yardım Programı gibi yeni sosyal yardım türlerinin etkisi görülmektedir. GSS primi devlet tarafından karşılanan (eski adıyla Yeşilkart) kişi sayısındaki artış dikkate alınması gereken bir sayıdır. GSS primi devlet tarafından ödenenlere ayrılan kaynakta 2018 ve 2019 yılları arasında 3 milyon TL fark bulunmaktadır. Mutlak yoksulluk türünün doğrudan verisi olan günlük harcaması 2,15 ve 4,30 doların altında olan kişi sayısı son araştırma olan 2015'te Türkiye açısından olumsuz herhangi bir durum ifade etmemektedir. Sosyal yardım uygulamalarında artış olmasına rağmen SYDV personel sayısında azalma olduğu görülmüştür. Sosyal yardımın niteliği üzerine yapılan tartışmalarda öne sürülen aynı yardımların fazla olduğu iddiasının 2018 ve 2019 yıllarında nakdi yardımların tüm sosyal yardımlar içerisindeki payının %80'in üzerinde olması ve %95'lere dayanması dolayısıyla gerçeği yansıtmadığı gözlemlenmektedir.

Şekil 3.1: Seçilmiş OECD Ülkelerinde 2018 Yılı Kamu Sosyal Harcamalarının GSYİH'ye Oranları (%)

Kaynak: OECD, 2019; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020

Şekil 3.2: AB ve Türkiye'de Kamu Sosyal Harcamalarının GSYH Payı (%)

Kaynak: Yılmaz, 2017. Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Merkezi (Kamusal) Sosyal Yardımlar.

Şekil 3.1 ve Şekil 3.2 verilerine göre, 2018 yılında OECD ülkeleri ortalamasına göre kamu sosyal harcamalarının GSYİH'ye oranı %20,1 seviyesindedir. Türkiye'de 2000 yılında %11,4 olan kamu sosyal harcamalarının GSYİH'ye oranı önemli bir artışla 2008 yılında %14,6'ya, 2018 yılında %16,5'e yükselmiştir. Türkiye'nin 2018 yılı kamu sosyal harcamalarının GSYİH'ye oranı OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında ortalamanın altında kalmakta ve Fransa ile arasında 15 puanlık bir fark gözlemlenmektedir.

3.5.3.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2011 yılında 6223 sayılı Kanun çerçevesinde "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" adıyla kurulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 09.07.2018 tarihli 703 sayılı KHK doğrultusunda mezkûr bakanlıklar "Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı" adıyla birleştirilmiştir. Bakanlığın adı 04.08.2018 tarih ve 30499 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan karara göre "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak düzenlenmiştir. Son olarak 21.04.2021 tarih ve 31461 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan karar ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak iki ayrı bakanlık oluşturulmuştur. Sosyal yardım, sosyal

hizmet ve sosyal güvenlik uygulamalarının ortak bir çatı altında buluşturulması önemli bir adım olmasına rağmen her birinin çok geniş sahalara sahip olması ve Covid-19 ile mücadele sürecinde yürütülen çalışmalar sosyal yardım, sosyal hizmet ve sosyal güvenliğin aynı çatı altında yürütmesini zorlaştırmıştır. Bünyesinde başta Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olmak üzere Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü gibi sosyal yardım alanında faaliyet gösteren birimler bulunmaktadır (Koçancı, 2021: 5).

a) Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

Sosyal yardım uygulaması ile ilgili yeni yöntemlere olan gereksinimlerin artmasıyla birlikte 09.04.2004 tarih ve 25665 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5263 sayılı Kanuna istinaden Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Türkoğlu, 2013: 286). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün adı, 633 sayılı KHK ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile beraber Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü adını almıştır. Günümüzde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet göstermektedir (Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012: 10).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nün genel anlamda görevleri şunlardır (Erol, 2014: 154):

- Yoksullukla mücadele etmek ve etkilerini azaltmak,
- Sosyal yardım alanında strateji oluşturmak,
- Sosyal yardımları düzenlemek ve yürütmek,
- 3294 sayılı Kanun’a istinaden uygulama esasları belirlemek,
- Uluslararası kuruluşlarla sosyal yardım organizasyonları konusunda iş birliği içerisinde çalışmak,
- Kaynak yönetimi konusunda çalışmalar yürütmek,
- Adil gelir dağılımı için ihtiyaç sahiplerini belirlemek ve tek seferlik/düzenli sosyal yardım uygulamaları ile güçlendirmek

SYGM, Türkiye’de kamusal sosyal yardım alanında “sosyal yardım yönetimi” için bir örnektir (Tunç, 2015: 194).

b) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

633 sayılı kanuna istinaden kurulan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na katılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Müdürlüğü (SHÇEK), Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) ismini almıştır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamındaki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü; çocuk, genç, yetişkin, yaşlı ve engelli gibi sosyal ve ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan bireylere yönelik yürütülen sosyal hizmetler ve sosyal yardımları düzenleme, uygulama ve denetleme misyonu kazanmıştır. Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği'nin yayımlanmasıyla birlikte, ÇGHM'nin yoksullukla mücadele kapsamındaki görev esasları, yoksulluk çeken ve toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya olan bireylerin ve ailelerin yararına olan hizmetleri ulaştırarak ayni veya nakdi sosyal yardımlarda bulunmak olarak belirlenmiştir (Mamur Işıkcı, 2017: 50).

03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği'nin altıncı maddesine bakıldığında, ÇHGM tarafından uygulanan sosyal hizmet uygulamalarından yararlanabilecek kişiler (Şimşek ve Ocakçı, 2020: 61):

- Ekonomik yoksunluk sebebiyle korunma kararı alınarak, geçici olarak sosyal hizmet kuruluşlarında bakım görmeye ve yaşamını sürdürmeye devam eden çocuklar,
- Ekonomik yoksunluk sebebiyle, korunma kararı ile beraber Sosyal ve Ekonomik Destek alarak ailesiyle yaşamını sürdürebilen fakat, Sosyal ve Ekonomik Destek alınamaması durumunda sosyal hizmet kuruluşlarından birinde bakılması zorunlu görülen çocuklar,
- Korunma ve tedbir kararlı olmasına rağmen, yaşını doldurması sebebiyle sosyal hizmet kuruluşlarında bakımına devam edilemeyen ve kendi yaşamını idame edebilmesi için gerekli olan işe sahip olamayan gençler,
- Sosyal ve ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan, korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç olan, toplumdan dışlanmadan yaşamını sürdürmek isteyen ve 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında” kanundan, 65 yaşını doldurmadığı için yararlanamayan 60 yaşını doldurmuş olan yaşlılar,

c) Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

8 Haziran 2011 tarihinde yayımlanan 633 sayılı kanun hükmünde kararname kapsamında Engelli İdaresi Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlanarak Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYGHM) ismini almıştır.

Aile ve Sosyal hizmetler İl ve İlçe Müdürlüğünce, bakıma muhtaç olan engelli ve yaşlıların incelenmesi ve tespiti yapılmaktadır. İl ve ilçe müdürlüğüne bildirilen engelli ve ailesi hakkında tespit yapmak için, bakım hizmetleri değerlendirme heyeti engelli ve ailesini ikametgâh adresinde veya yaşamakta olduğu adreste ziyaret ederek inceleme raporu hazırlamakla görevlidir.

d) Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün temel amacı, ailenin refahını sağlamaktır ve bu amaca yönelik hizmetleri yürütmektedir. Yoksulluğun tespiti yönünde de çalışmalar yapmaktadır. Sosyal Hizmet Merkezleri vasıtasıyla aile birliğinin sarsılması tehlikesi bulunan hanelere yönelik sosyal yardım uygulamaları başta olmak üzere; çocuk, kadın, engelli, yaşlı bireylere yönelik destekleyici ve geliştirici hizmetler yürütülmektedir. Bu hizmetler yürütülürken rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, uygulamanın temelini oluşturmaktadır.

Aile ve Sosyal Destek Programı (ASDEP), bireyin ve ailenin temel sorun ve ihtiyaçlarına yönelik yerinde tespitine yönelik arz odaklı hizmetler veren ve yardımlarda bulunan programları kapsar. Bu program, 633 sayılı KHK'ya uygun olarak hazırlanmıştır. ASDEP projesi Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde yürütülmekte olup, hanelerin ihtiyacına uygun sosyal hizmet modelinin belirlenerek gerekli planlama ve uygulamaların yapılması amaçlanmaktadır (ASPB Faaliyet Raporu, 2016: 67).

e) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

29.05.1986 tarihinde, 3294 sayılı kanun ile sosyal yardımlaşmaya kaynak ayrılarak çözüm bulmak amacıyla, yoksul olan Türk vatandaşlara veya ülkemize kabul edilmiş vatandaşlara yardımda bulunarak güçlendirmek, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı arttırmak için, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kurulmuştur (2009-2013 Stratejik Plan, 2008: 35).

3.5.3.2. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

3294 sayılı Kanun kapsamında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV), Türkiye'nin her il ve ilçesinde kurulmuştur. Her SYD Vakfının karar organı bağımsızdır. Bu Vakıfların gelirleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonundan karşılanmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olmamasına rağmen, denetimleri ASHB, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Vakıflarda uygulanan sosyal yardımlara ilişkin kararlar SYD Vakıflarının Mütevelli Heyeti tarafından verilmektedir (Saygı Doğru, 2020: 930).

Tablo 3.3: İl ve İlçe SYD Vakıf Mütevelli Heyeti Üyeleri

İl	İlçe
Vali (Vakıf Başkanı)	Kaymakam (Vakıf Başkanı)
Belediye Başkanı	Belediye Başkanı
Defterdar	Malmüdürü
Milli Eğitim Müdürü	Milli Eğitim Müdürü
Sağlık Müdürü	Sağlık Müdürü
Tarım ve Orman Müdürü	Tarım ve Orman Müdürü
Müftü	Müftü
AÇSH İl Müdürü	Muhtar
Köy Muhtarı	STK Temsilcisi
Mahalle Muhtarı	Hayırsever Vatandaşlar
STK Temsilcisi	
Hayırsever Vatandaşlar	

Kaynak: Buğra ve Keyder, 2003

Sosyal yardımlar, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kurulmadan önce Kızılay, Darülaceze, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi kurumlar tarafından uygulanmıştır. 3294 sayılı kanun incelendiğinde, sosyal yardımın şartlarının, herhangi bir kuruluştan geliri olmaması, yoksul durumda olduğu ispatlanmış, Türkiye'de yaşıyor olmak şeklinde sıralanabilir (Sözer, 1998, 87).

3294 sayılı kanunun yalnızca Türk vatandaşları kapsamadığı, vatansız, göçmen ve yabancı uyruklu sığınmacıları da kapsadığı, yasada bulunan "Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş" ifadesinden anlaşılmaktadır (Özsoy ve Karataş, 2020: 111).

SYD Vakıfları tarafından yürütülen başlıca yardım programları (Aydın ve Öztürk, 2021: 152-157):

- Gıda Yardımları; ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan bireylerin temel gıda gereksinimlerinin karşılanması amacıyla yapılan aynı nitelikteki yardımlardır. Belediyeler ve çeşitli hayır kurumlarınca da yapılabilmektedir.
- Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardımlar; muhtaç durumda olduğu belirlenen, resmi nikâhlı eşi vefat etmiş kadınlara 2 ayda bir düzenli olarak ödenen nakdi yardımlardır.
- Muhtaç Asker Ailelerine Yönelik Yardımlar; asker ailesinin muhtaç olması durumunda verilen yardım programıdır.
- Muhtaç Asker Çocuğu Yardımları; 18 yaşından küçük, babası asker olan muhtaç durumdaki çocuklara yapılan yardımları kapsamaktadır.
- Öksüz ve Yetim Yardımları; annesi, babası veya her ikisi de vefat etmiş, muhtaç durumda olan 18 yaşından küçük çocuklara yapılan yardımları kapsamaktadır.
- Barınma Yardımları; sosyal güvenceden yoksun, yoksul olduğu kanıtlanmış ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara, evsiz olması durumunda kalacak yer ayarlanarak veya sağlıksız ve eski evlerinin yerine yeni ev yapılarak ya da bakımsız evlerinin onarımı yapılarak yardımda bulunulur ve bu yardım da aynı nitelikte bir yardımdır. Bu yardımlar malzeme desteği şeklinde veya para desteği şeklinde olmaktadır. Ancak bu yardımlar düzenli yardımlar grubuna girmemektedir.
- Sağlık Yardımları; 2003 yılından beri Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından uygulanmakta olan Şartlı Sağlık Yardımı (ŞSY) Programının temeli, düzenli sağlık muayenelerinin yaptırılması koşuluyla yoksul ve herhangi bir sosyal güvencesi olmayan ailelere düzenli şekilde yapılan nakdi yardımlardır. 2012 yılı itibariyle de sosyal güvencesi olmayan bireyler Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda bireyler, gelir durumlarına göre ücretsiz veya düzenli olarak her ay belirli bir ücret ödeyerek sağlık hizmetlerinden yararlanabilecektir.
- Eğitim Yardımları; Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü yardım programları içinde en büyük paya sahip olan yardım türü eğitim yardımlarıdır. Eğitim yardımları içerisinde, eğitim materyali yardımı, şartlı eğitim yardımı, öğle yemeği yardımı, ücretsiz kitap yardımı, öğrenci taşıma ve engelli öğrencilerin okullarına ücretsiz taşınma yardımı gibi yardım türleri bulunmaktadır.

- Yakacak Yardımları; ekonomik yoksunluk içerisinde olan birey ve ailelere yönelik, genellikle kömür yardımı şeklinde yapılan yardımlardır. Bu yardım uygulaması, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından yürütülmekte olup nadiren Belediyeler tarafından uygulanmaktadır. Yakacak yardımları Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumundan temin edilmekte olup denetim ve kontrollerinin yapılmasının ardından ihtiyaç sahibi hanelere ulaştırılmaktadır. Dağıtım noktasında PTT'nin de aracılık yaptığı görülebilmektedir.
- Yaşlılara yönelik yapılan en geniş kapsamlı yardım, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan 65 yaş ve üzeri yoksul durumdaki vatandaşlara verilen yaşlı aylığıdır. Yaşlılara yaşlı aylığı dışında, SYDV'ler ve Belediyeler tarafından sosyal yardımlar da yapılabilmektedir, fakat bu yardımlar yaşlı aylığı gibi yaş koşulu olmadan da yapılabilir ve yaşlılık aylığı kadar düzenli yapılamamaktadır. Yaşlı aylığı programında kişinin kendisinin ve eşinin gelir durumu hesap edilmekte olup alt ve üst soylarından nafaka yükümlülüğü bulunmaması şartı aranmaktadır.
- Engellilere yönelik yapılan yardımlar ayni veya nakdi şekilde olabilmektedir. Bu yardımlar arasında en geniş kapsamlı olanı, 2022 sayılı Kanun ile yapılan muhtaçlık sınırı altında gelire ve nafaka yükümlülüğü bulunmayan engellilere verilen engelli aylığıdır. Engelli bireyin 18 yaşından küçük olması hâlinde bu yardım türü “engelli yakını aylığı” adını almaktadır. Engelli aylığı hak sahibi olunması için engelli bireyin sigorta koluna bağlı çalışan olmaması, engelli yakını aylıklarında ise üzerinden sağlık güvencesi kapsamında olunan kişinin sigorta koluna bağlı çalışan olmaması şartı aranmaktadır. Engelli ve engelli yakını aylığı hak sahipleri ücretsiz genel sağlık sigortası kapsamına alınır.
- Giyim ve Ev Eşyası Yardımları, SYDV'ler ve Belediyeler tarafından, yoksul durumda olan birey ve ailelere yönelik yapılan ayni yardımlardır. Genel olarak kurumlara yapılan bağışlar ile karşılanır. Bu yardımlar aydan aya yapılan düzenli yardımlardan değildir.
- Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Programı; Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC), AÇSHB, SYDV ve Kızılay tarafından birlikte uygulanmakta olup Avrupa Birliği'nce karşılanmaktadır. Bu yardımı almak için belirli koşulları sağlıyor olmak gerekmektedir.

- Yabancılarla Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı; UNICEF, MEB, AÇSHB ve Kızılay tarafından birlikte yürütölmekte olup, bu yardımlar da AB tarafından karşılanmaktadır. Eğitim çağındaki yabancı çocukların, okulda 4 günden fazla devamsızlık yapmaması şartıyla uygulanan bir yardım türüdür.
- Pandemi Sosyal Destek Programı: Covid-19 ile mücadele sürecinde salgından etkilenen birey ve ailelere yönelik ihtiyaçların karşılanması amacıyla yapılan nakdi sosyal yardım uygulamasıdır.
- Elektrik Tüketim Desteğı Programı: İkamet ettiğı hanede uzun vadeli sigorta koluna bağı birey bulunmayan ve AÇSHB düzenli merkezi yardım programı hak sahipliğı bulunan haneleri kapsamakta olup kişı sayısına göre değışen nakdi sosyal yardım uygulamasıdır.
- Çoklu Doğum Yardımı: İhtiyaç sahibi olduğı kanaatine varılan hanelerde 0-24 yaş arası ikiz çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla hayata geçirilen düzenli sosyal yardım uygulamasıdır.
- Tam Kapanma Sosyal Yardım Programı: Ülkemizde artan Covid-19 vaka sayıları sebebiyle 29/04/2021-17/05/2021 tarihleri arasında sokağı çıkma sınırlandırması başlatılmıştır. Bu kapsamda ekonomik yoksunluk içindeki vatandaşlarımızın ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla yapılan sosyal yardım programıdır. Bu kapsamdaki ihtiyaç sahipleri 2020 yılı içerisindeki Pandemi Sosyal Destek Programı hak sahiplerinden belirlenerek herhangi bir başvuru süreci olmadan ihtiyaç sahibi ailelere yardım aktarımı yapılmıştır.

3.5.3.3. Vakıflar Genel Müdürlüğü

Vakıflar Genel Müdürlüğü Başbakanlığa bağı olarak çalışmakta olup 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile düzenlenmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bazı görevleri (Gitmez, 2021: 15-16):

- Eğitim-öğretim tesisleri açmak,
- Öğrenci yurtları açmak,
- Sağlık ve sosyal yardım kurumları açmak,
- Aşevleri açmak,
- İhtiyaç sahibi olan bireylere sosyal yardımlar yapmak,
- Öğrencilere eğitim yardımı yapmak,

3.5.3.4. Belediyeler

Belediyelerin sorumluluk sahasına giren hizmetler zaman içerisinde çeşitlilik kazanmış ve “sosyal belediyeçilik” anlayışı gelişmiştir. Sosyal belediyeçilik, kamu sosyal yardım ihtiyaçlarının yerel otoriteler kanalıyla planlanması ve uygulanmasını, sosyokültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesini ifade eder. Sosyal rehabilitasyon, sosyal yardım ve yoksulu gözetmek gibi hedefler bulunmaktadır (Berkün, 2017: 587).

Belediyeler; ulaşım, temizlik, zabıta, acil yardım, defin ve mezarlık, ağaçlandırma, nikâh gibi hizmetlerin yanında sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda da bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, belediyelerin de yoksullukla mücadele kapsamında uygulamalarda bulunduğu görülmektedir. Belediyelerin yürüttüğü sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulaması, belediyenin bulunduğu muhit standartlarına ve bütçesine göre çeşitlilik göstermektedir. Türkiye genelindeki ortak uygulamalara asker ailesi yardımları, kadın ve aileye yönelik koruyucu hizmetler örnek gösterilebilir. Kadın konukevleri, engelli rehabilitasyon merkezleri, istihdam büroları en çok bilinen birimlerdir. Belediyelerin “Sosyal Yardım İşleri” adı altındaki müdürlükleri kanalıyla sosyal yardım uygulamaları yapılmaktadır (Kalaycı ve Akin, 2021: 198-199).

3.5.3.5. Kamusal Olmayan Sosyal Yardımlar

a) Sivil toplum kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları, kamusal olmayan, kamu idari yapılanmasında bulunmayan ve bağımsız karar mekanizması olan kuruluşlardır. Amaçlarını ve hedef kitlesini kendi belirlediği kriterler çerçevesinde ortaya koymasının yanında mali ve icraat bakımından devletin yasal düzenlemelerine bağlıdır. Dernekler, meslek odaları, sendikalar, vakıflar sivil toplumu yöneten, yönlendiren ve harekete geçiren yapılanmalardır. Sağlık ve eğitim hizmetlerine, sosyal imkânlara ulaşım açısından boşlukları tamamlayıcı rolleri bulunmaktadır (Şimşek ve Altun, 2020: 56).

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının Suriye’de yaşanan iç savaş ve sığınmacıların kabulünden sonra önemli ölçüde yaygınlaştığı görülmektedir. Kurumsallık ve uluslararası ilişkiler anlamında gelişmiş bir ağıdan bahsedilememektedir. Bunun gibi sebepler dolayısıyla sosyal yardım alanında kamu ile sivil toplum kuruluşları arasında Avrupa ülkelerindeki gibi bir ilişkiden söz edilememektedir (Kızılelmas, 2020: 269).

b) Dini kurumlar

Dini inanışların ilk çağlardan itibaren toplum içerisinde birleştirici ve yoksunlukları engelleme üzerinde rolü olduğu görülmektedir. Dinlerin, toplumsal yapıdaki sosyal adalet ve ihtiyaç sahiplerini gözetme anlayışı ile ilgili teşvik edici örnekleri göze çarpmaktadır. Dini kurumların bu anlamda sosyal adaleti pekiştirici rolünden bahsedilebilir. (Özdemir, 2004: 106).

İslamiyet için sosyal yardımlardaki en etkili aracın zekât ve sadaka olduğu görülmektedir. Sosyal yardım alanındaki özgün uygulamalardan birisi, ilk örneğine Selçuklu Devleti'nde rastlanan ve Osmanlı Devleti'nde yaygın bir model olan “Sadaka Taşları” uygulamasıdır. Sadaka taşı uygulamasının en önemli özelliği ihtiyaç sahibine yönelik yardımların gizli bir şekilde yapılmasıdır. Bununla beraber sadaka taşı kanalıyla yardım yapanların sadece zenginlerden oluşmaması, mahalle sakinlerinin de katkısının bulunması yönüyle sosyal yardımlaşma olgusuna yaptığı katkının önemli olduğu anlaşılmaktadır (Taşçı, 2007: 91).

Hristiyanlığa göre toplum yönetiminin en önemli aracı kilisedir. Sosyal yardım uygulamaları da kilisenin kontrolünden geçer ve çeşitli yollarla teşvik edilir. Kilise tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde zenginlerin ihtiyaç sahiplerine yardım yapması bir zorunluluk haline getirilmiştir. Kilisenin, sosyal yardım uygulamaları üzerinde hâlen önemli ölçüde etkin olduğu gözlemlenmektedir (Treloar, 2013: 215).

Yahudilik için bireylerin mal varlıklarının “onda birini” ihtiyaç sahiplerine bağışlama zorunluluğu bulunmaktadır. Bununla beraber muhtaç bireylerin ezilmesi yasaklanmış ve sosyal adaletin sağlanmasına yönelik teşvik edici sözler bulunmaktadır. Yahudilik için de “sadaka” anlayışının önemli bir araç olduğu söylenebilir (Şeker, 2014: 84-85).

3.6. Covid-19 Salgını ve Sosyal Yardım

Covid-19 verilerine bakıldığında dünya genelindeki toplam vaka sayısının 172 milyona ulaştığı görülmektedir. Vaka sayılarının ülkelere göre dağılımında ise, ABD'nin vaka sayısı birinci sıradadır. ABD'yi sırasıyla Hindistan, Brezilya ve Türkiye takip etmektedir. Dünya genelinde ise Covid-19 salgını sebebiyle ölen insanların sayısı 3,69 milyona ulaşmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2021).⁷

⁷ Koronavirüs Covid-19 Verileri, 2021

İçişleri Bakanlığı tarafından Valilik ve Kaymakamlıkların koordinasyonunda oluşturulan Vefa Sosyal Destek Grupları, pandemi sürecinde dayanışma, yardımlaşma ve gönüllülük alanında hizmetler verilmesi için oluşturulmuştur. 65 yaş ve üzeri kişiler ile kronik rahatsızlıkları olan bireylerin sokağa çıkma yasağı sürecinde ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla acil yardım programları oluşturulmuştur. Bu bünyede bekçi, jandarma, polis, AFAD personeli, SYD Vakıf personelleri, Açık Kapı birim sorumluları gibi kamu çalışanları ve STK'ların gönüllü personelleri bulunmaktadır. Vefa Sosyal Destek Grubu ile irtibatların kurulması amacıyla 112 Vefa Çağrı Sistemi oluşturulmuş ve kayıtlar için veri tabanı oluşturulmuştur (İçişleri Bakanlığı, 2020).⁸

Covid-19 sürecinde bireyler başvurularını 112, 155, 156 gibi çağrı merkezlerinden yapmaktadırlar. Vatandaşların talepleri bu başvuru merkezlerinden doğrudan mülki amirliklerdeki yetkili personele gitmektedir. Bununla beraber Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) ve Açık Kapı Portal başvuruları en sık başvuru yapılan kanallardır (Tanrıverdi, 2021: 301).

Vefa Sosyal Destek Grubu, bölge ve görev ayrımı yapmadan vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir araya gelmiştir ve 7/24 esasıyla hizmet vermeye devam etmektedir. Bu grupta hizmet veren personeller; alışveriş yapmaktan, maaş çekimine ve ihtiyaç sahibi yaşlının evinde temizliğe kadar kapsamlı faaliyetler yürütmektedir (Koçancı, 2021: 157).

Ayrıca Covid-19 salgını sürecinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndaki son verilere göre; hanelere yapılan sosyal yardımların tutarı 10 milyar TL'yi, kısa çalışma ödeneği 27 milyar TL'yi, nakdi ücret desteği 8 milyar TL'yi, işsizlik ödeneği 5 milyar TL ve normalleşme desteği 3 milyar TL'yi aşmış durumdadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).⁹

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Covid-19 salgını sürecinde Pandemi Sosyal Destek Programı, Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi, Bizbize Yeteriz Türkiye sosyal yardım programlarının yürütüldüğü kuruluşlardır. E-Devlet üzerinden alınan

<https://www.cnnturk.com/corona-virusu-haberleri>. Erişim tarihi: 05.05.2021

⁸ 65 Yaş Üstü Vatandaşlarımızın İhtiyaçları Vefa Sosyal Destek Grupları Tarafından Karşılanmaya Başlandı, 2020

<https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ustu-vatandaslarimizin-ihtiyaclari-vefa-sosyal-destek-gruplari-tarafindan-karsilaniyor> Erişim tarihi: 02.05.2021

⁹ Sosyal Koruma Kalkanı ile Vatandaşlarımızın Yanındayız, 2021

<https://www.aile.gov.tr/> Erişim tarihi: 03.05.2021

sosyal destek programı başvuruları SYD Vakıf Mütevelli Heyeti kararı ile afet ve acil durum halleri kapsamında muhtaçlık sınırı esas alınmadan “kamu vicdanını sarsmayacak” Şekilde değerlendirmeye tâbi tutulan sosyal yardım uygulamalarıdır (Koçancı, 2021: 157).

Covid-19 salgını sürecinde cezaevindeki hükümlü kişilere yönelik izin ve Şartlı tahliye uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamdaki kişilerin ekonomik yoksunluk içinde bulunma ihtimaline karşı ceza infaz kurumu, mülki idare amirlikleri ve SYD Vakıfları arasında kurulan koordinasyon neticesinde ihtiyaç sahibi kişilere yönelik ayni ve nakdi sosyal yardım uygulamaları bulunmaktadır (Eroğlu, 2020: 566).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmada kullanılan yöntem, araştırmanın yöntemi, evren ve çalışma grubu, veri toplama araçları ve analiz tekniklerine yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, uygulanabilir bir model ortaya konulabilmesi için farklı bakış açılarına, olguların yenilikçi anlayışlarla yorumlanmasına ihtiyaç duyulduğundan nitel araştırma yöntemi seçilmiştir (Büyüköztürk, vd., 2018: 24).

4.2. Evren ve Çalışma Grubu

Araştırma evreni Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır. Türkiye’de 1.003 SYD Vakfı mevcuttur. Hâlihazırda her SYD Vakfının birbirinden bağımsız karar organı (Mütevelli Heyeti) bulunmakta ve bağımsız işyerleri şeklinde yapılandırılmışlardır.

Çalışma grubunu İstanbul İli Küçükçekmece İlçesi SYD Vakfı oluşturmaktadır. Küçükçekmece SYD Vakfında 12 Vakıf Mütevelli Heyeti Üyesi ve 27 personel bulunmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken, maksimum çeşitlilik örnekleme ve ölçüt örnekleme teknikleri doğrultusunda Vakıf Mütevelli Heyeti’nden 5 üye, Vakıf Personelinden 11 kişi olmak üzere 16 kişi belirlenmiştir. Çalışma grubunun seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik durum örneklemesinden yararlanılmıştır. Kritik durum örneklemesinin temel özelliği, bir yerde karşılaşılan kritik durumların varlığının veya yokluğunun genellenebilmesine olanak sağlamasıdır. Bu örneklem yönteminde çalışma grubunun görüşleri “eğer bu, burada oluyorsa, başka benzer durumlarda da olabilir” şeklinde karşılık bulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 111).

4.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine mülakat tekniği çerçevesinde veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine mülakat tekniğinde, görüşülen kişiler açık uçlu sorular sayesinde konu hakkındaki tecrübeleriyle araştırmayı beslemektedir. Özellikle yeni model önerisi sunulan araştırmalarda konunun yalnızca araştırmacının gözünden değil katılımcıların görüşleriyle olgunlaşması önem arz etmektedir (Erkuş, 2017: 138).

4.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmaya katılanların kişisel bilgilerini öğrenmek için 5 soru oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı doğrultusunda, katılımcılardan Türkiye’de dezavantajlı birey, grup ve ailelere yönelik sosyal yardımların güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirilmesi istenmiştir. Bununla beraber SYD Vakıflarında; vaka yaklaşımının, kalıcı çözümlerin üretilmesinin, yasal statünün, çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesinin, ortaya konan hizmet modelinin yeterliliğinin, sosyal servis biriminin uygulanabilirliğinin ve uygulandığı takdirde işleyiş mekanizmasının yorumlanması istenmiş olup araştırma konusu kapsamında 6 soru oluşturulmuştur.

4.4. Verilerin Toplanması

Öncelikle araştırmanın amacı, etiği, araçları ve görüşme soruları etik kurul onayına sunulmuş ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 11.02.2021 tarih ve 2027 sayılı yazı ile onay verildiği tebliğ edilmiştir. Belirlenen evren ve çalışma grubu dahilinde Küçükçekmece Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’na araştırmanın kapsamı ve etik kurul onayı ile yazılı başvuruda bulunularak 24.02.2021 tarihinde uygunluk alınmıştır.

Araştırmaya katılan kişiler, bilgilendirilmiş gönüllü onam formu ile araştırma konusu, kapsamı ve kişisel verilerin korunması hakkında bilgilendirilerek gönüllülük esaslı katılım sağlanması hususunda hassasiyet gösterilmiştir. Araştırma kapsamında belirlenen sorular yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmeciye sunulmuş olup görüşmeler 20-60 dakika arasında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci Şubat-Mart 2021 tarihlerinde tamamlanmıştır.

4.5. Verilerin Analizi

Veri analiz aşamasından önce derinlemesine mülakat sonucu elde edilen veriler transkripte edilerek metin formatı hâline getirilmiş ve katılımcılarla yapılan görüşmeler tek metinde birleştirilerek verilerin bütünlük içinde incelenmesi sağlanmıştır. Objektif bir veri analiz ve değerlendirme süreci olması açısından katılımcılara sıra numarası verilmiştir.

Derinlemesine görüşme sonucu elde edilen veriler ve görüşme esnasında kaydedilen sözlü ifadeler nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz çerçevesinde ele alınmıştır. Görüşme sürecinde edinilen izlenimler ve yöneltile sorular sistematik bir biçimde betimlenerek açıklanmış ve parçadan bütüne ulaşma amacına yönelik analizler yapılmıştır. Katılımcı görüşlerinin etkili bir biçimde aktarılabilmesi için doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

Araştırmada veri analizi dört aşamada tamamlanmıştır:

- 1. Betimsel Analiz Çalışması için Çerçeve Belirlenmesi:** Bu kısımda araştırmanın amaç bölümünde yer alan hususlardan yola çıkılarak elde edilen bulguların hangi temalar altında inceleneceği belirlenmiştir.
- 2. Verilerin İşlenmesi:** Elde edilen bulgular, belirlenen çerçeve ve temalar doğrultusunda incelenmiş ve düzenlenmiştir.
- 3. Bulguların Tanımlanması:** Verilerin işlenmesi sürecinde anlatımı güçlendirmek ve temaların açıklanabilmesi amacıyla transkripte edilen veriler tanımlanmış ve gereken yerlerde doğrudan alıntılara yer verilmiştir.
- 4. Bulguların Yorumlanması:** Tanımlanan bulgular katılımcı görüşlerine sadık kalınarak açıklanmış ve araştırmayla ilişkilendirilmesi yapılmıştır.

Tablo 4.1: Araştırmada Kullanılan Veri Analizine Ait Tema ve Alt Kategoriler (Kod) Listesi

Temalar	Alt Kategoriler/Kodlar
Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun güçlü yönleri	Ulaşılabilirlik Yardım kategorilerinin çeşitliliği Merkezi bilgi sistemi Değişim
Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönleri	Mükerrerlik Sosyal yardım bağımlılığı Kalıcı çözümlerin üretilmemesi Uygulamada birlik bulunmaması
SYD Vakıflarının vaka yaklaşımı	Kapsayıcı Farklı bakış açıları Standartlaşma Yenilik
SYD Vakıflarında kalıcı çözümlerin üretimi	İş yoğunluğu Personel sayısı İşbirliği
SYD Vakıflarının yasal statüsü	Kamu kurumu niteliği Kamu kaynağı Özlük hakları
Çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesi	Bilimsel yaklaşım Verimlilik Karar süreci
SYD Vakıflarında ortaya konan hizmet modeli	Talep odaklı uygulama İhtiyaca cevap veren Vaka çeşitliliği
İşlevsel bir hizmet modeli için gerekenler	Kurumsal Toplam kalite yönetimi Merkez
Sosyal servis biriminin SYD Vakıflarında uygulanabilirliği	Dönüşüm Çalışma sistemi Yapılanma
Sosyal servis biriminin SYD Vakıflarına katkıları	Kalıcı çözüm Kurumsal yapı Sosyal risk
Sosyal servis işleyiş mekanizması	Kamu niteliği Koordinasyon Muhatap Merkezi atama

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde derinlemesine mülakat neticesinde elde edilen bulguların analiz çalışmasına yer verilecektir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların sıralanışına uygun bir biçimde araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

5.1. Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler

Araştırma doğrultusunda görüşme gerçekleştirilen katılımcılara ilişkin temel bilgiler aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Katılımcıların isimleri etik ilkeler gözetilerek gizli tutulmuş olup belirlenen sıra numarasına göre bilgi ve görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 5.1: Katılımcıların Yaş Aralığı

Yaş Aralığı	Sayı (S)
20-29 yaş	1
30-39 yaş	8
40-49 yaş	6
50 yaş ve üzeri	1
Toplam	16

Tablo 5.1 incelendiğinde araştırmaya katılanlardan 1 kişi 20-29 yaş, 8 kişi 30-39 yaş, 6 kişi 40-49 yaş ve 1 kişinin 50 yaş ve üzeri aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 5.2: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı (S)
Kadın	2
Erkek	14
Toplam	16

Tablo 5.2 incelendiğinde araştırmaya katılanlardan 2 kişiyi kadınların, 14 kişiyi erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Bununla beraber araştırmanın yürütüldüğü Küçükçekmece SYD Vakfı'nda çalışan personellerin %20'sinin kadın, %80'inin erkeklerden oluştuğu bilgisine ulaşılmıştır.

Tablo 5.3: Katılımcıların Unvan Dağılımı

Unvan	Sayı (S)
Mütevelli Heyet Üyesi	5
Vakıf Personeli	11
Toplam	16

Tablo 5.3 incelendiğinde araştırmaya katılanlardan 5 kişiyi Vakıf Mütevelli Heyet Üyeleri, 11 kişiyi Vakıf Personelleri oluşturmaktadır.

Tablo 5.4: Katılımcıların Eğitim Düzeyi

Mezuniyet	Sayı (S)
Lise	2
Üniversite	2
Yüksek Lisans ve üzeri	12

Tablo 5.4 incelendiğinde araştırmaya katılanlardan 2 kişinin lise mezunu, 2 kişinin üniversite mezunu ve 12 kişinin eğitim düzeyinin yüksek lisans ve üzeri olduğu görülmektedir.

Tablo 5.5: SYD Vakıf Mütevelli Heyeti Katılımcılarının Branşı

Branş	Sayı (S)
Diğer	5
Toplam	5

Tablo 5.5 incelendiğinde araştırmaya katılan SYD Vakıf Mtevelli Heyeti'nin tamamının sosyal bilimler alanı dışındaki bölüm mezunları olduğu görölmektedir. Küçükçekmece SYD Vakfı Mtevelli Heyeti'nden sosyal bilimler alan mezunu üye olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Tablo 5.6: SYD Vakıf Personeli Katılımcıların Branşı

Branş	Sayı (S)
Sosyal bilimler	4
Diğer	7
Toplam	11

Tablo 5.6 incelendiğinde araştırmaya katılanlardan 4 kişinin sosyal bilimler alan mezun olduğu ve 11 kişinin sosyal bilimler dışındaki branş mezunları olduğu görölmektedir. Küçükçekmece SYD Vakfı bünyesinde sosyal bilimler alan mezunu personel sayısının %30 olduğu ve sosyal bilimler alan dışı personel sayısının %70 olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Tablo 5.7: SYD Vakıf Mtevelli Heyeti Üyesi Katılımcıların Görev Süresi

Süre	Sayı (S)
1-2 yıl	3
3 yıl ve üzeri	2
Toplam	5

Tablo 5.7 incelendiğinde araştırmaya katılan SYD Vakıf Mtevelli Heyeti üyelerinden 3 kişinin görev süresinin 1-2 yıl, 2 kişinin ise görev süresinin 3 yıl ve üzeri olduğu görölmektedir.

Tablo 5.8: SYD Vakıf Personeli Katılımcıların Görev Süresi

Süre	Sayı (S)
1-4 yıl	1
5-9 yıl	6
10 yıl ve üzeri	4
Toplam	11

Tablo 5.8 incelendiğinde araştırmaya katılan SYD Vakıf Personeli katılımcılardan 1 kişinin görev süresinin 1-4 yıl, 6 kişinin 5-9 yıl, 4 kişinin 10 yıl ve üzerinde olduğu görülmektedir.

5.2. Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Güçlü Yönleri

Tablo 5.9: Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Güçlü Yönleri

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Ulaşılabilirlik	12	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K13, K14, K16
Yardım kategorilerinin çeşitliliği	9	K1, K3, K5, K6, K7, K9, K10, K12, K15
Merkezi bilgi sistemi	7	K2, K5, K7, K9, K12, K15, K16
Değişim	6	K4, K5, K8, K12, K14, K15

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun güçlü yönlerine ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri dört kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.9’da görüldüğü üzere bu kategoriler; ulaşılabilirlik, yardım kategorilerinin çeşitliliği, merkezi bilgi sistemi ve değişimdir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “**ulaşılabilirlik**” olmuştur. 12 katılımcı (K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K13, K14, K16), dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlardaki güçlü yönü ulaşılabilirlik olarak tanımlamıştır. Katılımcılar bu tema altında Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER), İçişleri Bakanlığı Açık Kapı Portalı, E-Devlet, Alo 144 ve Alo 183 çağrı hatları ile kurumsal iletişim kanallarına işaret ederek başvuru ağının gelişmiş olduğunu belirtmişlerdir. Başvuru ağının gelişmiş olması, kurumsal alt yapının önemli unsurları arasında yer almaktadır. Bu sayede ihtiyaç analizi ve hizmet değerlendirme çalışmaları yapılmakta, bürokratik süreçlerde azalma yaşanmakta ve acil durum hallerinde pratik müdahale planları ortaya çıkmaktadır. Belirtilen katılımcılar, başvuru kanallarından bahsederken ilişkili olarak Covid-19 sürecine temas etmişlerdir. Covid-19 sürecinde ihtiyaçların karşılanabilmesi ve yoksunlukların giderilebilmesi maksadıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde yürütülen ve hak sahipliği kararının Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından verildiği Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi kapsamındaki Pandemi Sosyal Destek Programı, Bizbize Yeteriz Türkiyem Programı, Tam Kapanma Sosyal Destek Programı doğrultusunda milyonlarca başvurunun E-Devlet üzerinden alındığı belirtilmiştir. Sosyal Destek Programı başvurularının değerlendirme kriterinin “kamu vicdanını sarsmamak” olduğu ve ilk defa böylesine kapsamlı bir uygulamada muhtaçlık şartının aranmadığı ifade edilmiştir. Bununla beraber bu dönemde 65 yaş ve üzeri vatandaşlar ile kronik hastalığı bulunan kişilerin dönemsel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi maksadıyla Vefa Sosyal Destek Grubu kurulduğu ve SYD Vakıfları tarafından koordine edildiği belirtilmiştir. Bazı katılımcılar (K1, K3, K4) ulaşılabilirlik konusunu ihbar müessesesi ile ilişkilendirmiş ve haksız yardım alan kişilerin tespit edilmesi, keyfi uygulamaların önlenmesi, koruyucu-önleyici tedbirlerin alınması konusundaki önemine değinmişlerdir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**yardım kategorilerinin çeşitliliği**” olmuştur. 9 katılımcı (K1, K3, K5, K6, K7, K9, K10, K12, K15), dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlardaki güçlü yönü yardım kategorilerinin çeşitliliği olarak tanımlamıştır. Katılımcılar bu tema altında yaşlı aylığı ile başlayan kamu sosyal yardım uygulamalarının 2021 yılı itibarıyla 43 farklı kategori ile çeşitlendirildiğine ve ihtiyaç türüne göre kademelendiğine işaret etmişlerdir. Belirtilen katılımcılara göre yardım kategorilerinin

çeşitliliği; kaynak israfını önlemekte, toplumun her kesimine hitap etmeyi sağlamakta, toplumsal dışlanmayı engellemekte ve aile birliğinin sağlanmasına yönelik katkı sağlamaktadır. Bazı katılımcılar (K3, K5, K6, K9, K12) yardım kategorilerinin çeşitliliği ve geniş kitlelere hitap edilmesi dolayısıyla SYD Vakıflarının sosyal politikada planlama ve analiz sürecinde etkin rol alması gerektiğini savunmuşlardır. Bazı katılımcılar ise (K5, K9, K12) yardım kategorilerinin çeşitliliği ile damgalanmayı ilişkilendirmişlerdir. Buna göre sosyal yardım uygulamalarının yalnızca bir gruba veya belli bir gelir seviyesinin altındaki kişilere değil toplumun her kesimine hitap etmesi, sosyal yardım alanların damgalanması dezavantajını ortadan kaldırmaktadır. Katılımcılar (K5, K9, K12) örnek olarak afet ve acil durum hallerinde gelir durumuna bakılmaksızın yapılan sosyal yardımlar ile Covid-19 sürecinden etkilenen kişilere yönelik yapılan yardımlardaki “kamu vicdanını sarsmamak” koşulunu ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*merkezi bilgi sistemi*” olmuştur. 7 katılımcı (K2, K5, K7, K9, K12, K15, K16), dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlardaki güçlü yönlerden birini merkezi bilgi sistemi olarak tanımlamıştır. Katılımcılar bu tema altında TÜBİTAK tarafından geliştirilen ve SYD Vakıflarında kullanılan Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYBS)’ne değinmişlerdir. Buna göre Türkiye’deki 1.003 SYD Vakfı’nda kullanılan BSYBS sayesinde başvuru sürecindeki bürokratik işlemler minimuma indirilmiş, taleplerin hızlı bir şekilde değerlendirilmesi sağlanmış, entegre kurum bilgileri sayesinde (gayrimenkul, araç, banka hesap bilgisi, sigorta kaydı vb.) karar organlarının kanaatleri farklı pencerelerden desteklenebilmiştir. Bazı katılımcılar (K2, K5, K9, K12) merkezi bilgi sisteminin E-Devlet ile entegrasyonunun geliştirilebileceğinden bahisle yalnızca Pandemi Sosyal Destek Programlarının E-Devlet üzerinden yapılabildiğini; fakat kimlik doğrulaması sayesinde diğer yardım türlerinin de eklenebileceğini, yalnızca yardım başvurularının değil 5510 sayılı Kanun kapsamındaki genel sağlık sigortası işlemlerinin de yapılmasının mümkün olduğunu belirterek beyan esaslı başvuruların kolay erişilebilirliğine vurgu yapmışlardır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan bir diğer başlık ise “*değişim*” olmuştur. 6 katılımcı (K4, K5, K8, K12, K14, K15), sistemin güçlü yönünü değişim olarak tanımlamaktadırlar. Belirtilen katılımcılara göre sosyal yardımlar çağın ve toplumun gerekliliklerine cevap

vereabilmek için değişim ve dönüşüm içindedir. Katılımcılar bu noktada aynı yardım uygulamasının sosyal yardımlardaki payının çok düşük olduğuna ve düzensiz/tek seferlik yardım türlerinden düzenli yardım türlerinin yaygın olduğu bir sisteme geçildiğine temas etmişlerdir. Bazı katılımcılar (K4, K5, K14) değişim ile sosyal yardımın misyonunu ilişkilendirmiş ve sosyal yardımların “toplumsal değişimin öncüsü olma” misyonunu edindiğini ifade etmişlerdir.

Bir katılımcı (K7) dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun güçlü yönlerinden birini şöyle tanımlamıştır: *“Yapılan yardımlar ‘yardımlaşma ve dayanışma’ olgusunu güçlendirmektedir. Örnek uygulamaların çoğalması ve sosyal medyada yer alması da bu bilince katkı sağlamaktadır.”* Katılımcı burada sosyal medyanın rolüne değinmiştir.

Bir katılımcı (K8) dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun güçlü yönlerinden birini şöyle tanımlamıştır: *“Kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda da koordinasyon ve hassasiyet üst düzeydedir.”* Benzer şekilde bir başka katılımcı (K9) *“Kişisel verilerin korunması konusunda 6698 sayılı Kanun kapsamında titizlikle davranılmakta ve hakkında gizlilik kararı bulunan kadınların işlemleri hassasiyetle takip edilmektedir.”* şeklinde tanımlama yaparak hassas gruplara özel uygulamaların varlığından bahsetmiştir.

Bir katılımcı (K10) dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun güçlü yönlerinden birini şöyle tanımlamıştır: *“Dezavantajlı kesimler suçtan uzak tutulmaktadır.”* Benzer şekilde başka bir katılımcı (K16) *“dezavantajlı kesimlerin suçtan uzak tutulması örnek verilebilir ama sosyal yardımların bu kadar yaygın olması ve suçtan uzak tutulan bireyler hakkında yeterli çalışma bulunmaması dolayısıyla sosyal yardımlardaki en güçlü yönlerden biri olduğu kanaatinde değilim.”* şeklinde cevap vererek sosyal yardım verilmek suretiyle suçtan uzak tutulan bireylerin toplam yararlanıcılar içerisindeki payına ve bu konudaki bilimsel çalışmaların yetersizliğine atıf yapmıştır.

Bir katılımcı (K13) dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun güçlü yönlerinden birini şöyle tanımlamıştır: *“Sosyal yardım kurumlarının tek çatı altında toplanması için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde çalışmalar sürdürölmektedir. Sosyal yardımların genel müdürlük seviyesinde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olarak temsil edilmesi önemlidir.”* Benzer şekilde bir

başka katılımcı (K3) “Türkiye’de sosyal yardımların genel müdürlük seviyesinde olmasını doğru buluyorum. Sadece sosyal yardımın bakanlık düzeyinde temsil edilmesi bana göre yanlış olur. Ailelere ve dezavantajlı bireylere yönelik uygulamaların her başlığı önemlidir fakat her başlık için bir bakanlık kurulması düşünülemez. İnsan unsurunun varlığı birçok farklı perspektiften düşünülerek uygulamaların yapılması gereken bir alandır.” diyerek kamu sosyal yardımlarının çatı organı hakkında görüşlerini ifade etmiştir. Bu noktada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü şeklinde bir çatı organ olmasına rağmen farklı bakanlıklar bünyesindeki sosyal yardım kuruluşlarının varlığına ve hanelere yönelik uygulamaların bir bütünlük içinde ele alınması gerektiğine vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir.

5.3. Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Zayıf Yönleri

Tablo 5.10: Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Zayıf Yönleri

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Mükerrerlik	13	K1, K2, K3, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16
Sosyal yardım bağımlılığı	11	K2, K3, K4, K5, K6, K7, K10, K11, K13, K14, K16
Kalıcı çözümlerin üretilmemesi	9	K3, K5, K6, K8, K9, K12, K13, K14, K15
Uygulamada birlik bulunmaması	6	K1, K4, K7, K10, K11, K16

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönlerine ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri dört kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.10’da görüldüğü üzere bu kategoriler; mükerrerlik, sosyal yardım bağımlılığı, kalıcı çözümlerin üretilmemesi, uygulamada birlik bulunmamasıdır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “**mükerrerlik**” olmuştur. 13 katılımcı (K1, K2, K3, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16) Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönünü mükerrerlik olarak tanımlamıştır. Belirtilen katılımcılar bu tema altında aynı kişilere farklı kuruluşlar tarafından yapılan yardımlara değinmişlerdir. Katılımcılar, sosyal inceleme raporlarında başvuru sahiplerinin farklı sosyal yardım kuruluşlarından aldıkları yardımlara ilişkin bilgilerin yer aldığını ve buradan hareketle mükerrerlik gösteren sosyal yardımların dikkate değer ölçüde yüksek olduğunu vurgulamışlardır. Sosyal yardım uygulamasında mükerrerliğin kaynak israfına, yardımların amacına ulaşmasında ihtilaf yaşanmasına, insan kaynağının doğru kullanılamamasına, hedeflerin belirlenememesine neden olduğu belirtilmiştir. Bazı katılımcılar (K1, K2, K3, K8, K10, K13, K14, K16) Bütünleşik SOYBİS veri tabanında belediye, vakıf, dernek gibi sosyal yardım uygulaması yapan kuruluşların verdiği yardımların görüntülenemediğinden bahisle bir kişinin aynı ad altındaki yardımı farklı yerlerden alıp almadığının tespit edilemediğine değinmişlerdir. Dolayısıyla bireyin ihtiyaç analizinin doğru yapılamadığı ve yardım taleplerinde öncelikli ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesinde ihtilaf yaşandığı ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar (K3, K4, K8, K10, K11, K15) mükerrerlik ile başvuru kanallarını bağdaştırmış ve aynı kişilerin farklı kanallar üzerinden (CİMER, Açık Kapı Birimi, kurumsal internet siteleri, vb.) yaptığı başvuruların iş yoğunluğu yarattığını belirterek süresi içinde sonuçlandırılması gereken mükerrer başvurular sebebiyle insan kaynağının doğru kullanılamadığına işaret etmişlerdir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**sosyal yardım bağımlılığı**” olmuştur. 11 katılımcı (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K10, K11, K13, K14, K16) Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönünü sosyal yardım bağımlılığı olarak tanımlamıştır. Belirtilen katılımcılar bu tema altında sosyal yardımlarda mükerrerlikle bağlantılı olarak sosyal yardım müracaatçısı kişilerin farklı çatılar altındaki ve birbirinden bağımsız yardım kuruluşlarına yaptıkları başvurulara değinmişlerdir. Bu doğrultuda sosyal yardım hak sahiplerinin hayatlarını idame ettirme yöntemi olarak şartsız ve tek seferlik sosyal yardım başvuruları yapmayı benimsediklerine değinilmiştir. Kişilerin istihdama katılmak veya bulundukları dezavantajlı durumdan çıkmak üzerine değil yeni sosyal yardım kanalları aramaya yöneldiklerinin

gözlemlendiği ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar (K2, K3, K4, K10, K16) sosyal yardım bağımlılığı ile yoksulluk kültürünü bağdaştırmıştır. Buna göre kişilerin sosyal yardıma ulaşma amacının adeta bir hayat gayesi hâline gelmesi sonucu sonraki nesillere bu anlayışın sirayet etmesi ile bir yerleşim yerinde yaşayan yoksul insanların birbirini harekete geçirmesi sonucu yoksulluk kültürü oluşmakta ve sosyal yardım bağımlılığı ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*kalıcı çözümlerin üretilmemesi*” olmuştur. 9 katılımcı (K3, K5, K6, K8, K9, K12, K13, K14, K15) Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönünü kalıcı çözümlerin üretilmemesi olarak tanımlamıştır. Belirtilen katılımcılar tarafından bu tema altında günlük çözümler, şartsız sosyal yardımların amacında belirsizlik olması, ihtiyaç sahibi kriterinin her kurum tarafından farklı yorumlanması, ihtiyaç sahipliği ve yoksulluk arasındaki ilişkinin doğru bir şekilde ortaya konmaması, kayıt dışı istihdamın önlenmesine yönelik düzenli sosyal yardım türlerinin azlığı ve süreç yönetimindeki eksiklikler üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda sosyal yardımların etki analizlerinin yapılması ile günlük çözümlere değil kalıcı çözümlere odaklanılması gerektiği ifade edilmiştir. Şartsız sosyal yardımların amaçları ve misyonları konusunda ihtilaf olduğu belirtilmiştir. Farklı bakanlıkların aynı sosyal yardım türünde farklı ihtiyaç sahibi kriteri uygulaması (muhtaç asker ailesi yardımı, tek seferlik sosyal yardımlar) dolayısıyla ihtiyaç sahibi sınıflandırmasında belirsizlik olduğu ifade edilmiştir. Muhtaçlık ve yoksulluk arasındaki ilişkinin doğru tanımlanmadığı ve dolayısıyla nakit temelli gıda destek programlarının sosyal uyumun önkoşulu olarak benimsendiği, hassas grupların ihtiyaçlarının yoksulluk kıstaslarına göre değil muhtaçlık şartlarına göre değerlendirildiği ifade edilmiştir. Kamu sosyal yardımlarında düzenli sosyal yardım türlerinin başvuru şartlarında (Yabancılarla Yönelik Sosyal Uyum Yardımı, Şartlı Eğitim Yardımı, Şartlı Sağlık Yardımı, vb.) uzun vadeli sigorta koluna bağlı çalışan olmamak koşulu bulunması sebebiyle bireylerin kayıt dışı istihdamdan vazgeçemediğinin gözlemlendiği aktarılmıştır. Süreç yönetimi konusunda; vatandaşların sosyal yardım türleri, sosyal yardım hak sahipleri, sosyal yardımların amacı konusunda yeterince bilgi sahibi olmamasından kaynaklı olarak haksız yardım alan bireylerin varlığına inanması gibi bir durumun meydana geldiği ve kendilerini dışlanmış hissettiklerinin gözlemlendiği belirtilmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**uygulamada birlik bulunmaması**” olmuştur. 6 katılımcı (K1, K4, K7, K10, K11, K16) Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönünü uygulamada birlik bulunmaması olarak tanımlamıştır. Belirtilen katılımcılar tarafından bu tema altında, sosyal yardım kuruluşları ve uygulayıcılar tarafından verilen hizmetlerde farklılıklar yaşandığına değinilmiştir. Bu kapsamda sosyal yardım mevzuatında boşluklar olduğuna temas edilmiş olup örnek olarak 2022 sayılı Kanun kapsamındaki aylıkların değerlendirilmesinde yer alan “nafaka yükümlülüğü” maddesine atıf yapılmıştır. Bazı katılımcılar (K1, K4, K11, K16) hizmet içi eğitimlerin çok nadiren gerçekleştirildiğini belirterek tecrübelerin paylaşıldığı, sosyal politikaya katkı sunulacak, yenilikçi uygulamaları beraberinde getirecek platformların eksikliğinin yaşandığını ifade etmiştir. Bazı katılımcılar (K7, K10, K11) sosyal yardım başvurularının değerlendirilmesinde yaşanan eksikliklere temas etmişlerdir. Buna göre sosyal yardım karar aşamalarında sosyal inceleme işlemlerini gerçekleştiren personelin kanaatinin nadiren yer alması ve karar organlarında SYD Vakıf Müdürlerinin bulunmaması birbiriyle çelişen durumlar yaratmaktadır.

Bir katılımcı (K3) dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönlerinden birini şöyle tanımlamıştır: “*Sosyal Yardımların uygulanmasında yoksulluğu yok edici politikalar yerine, farklı yoksulluk türlerine yöneltici bir yapının olduğunu gözlemliyorum. Buna gerekçe olarak her geçen gün artan yardım çeşitlerini gösterebilirim (özellikle nakdi anlamda). Görev sürem boyunca yoksulluktan kurtulup, müreffeh seviyeye gelen çok nadir insan gördüğümü söyleyebilirim. Bilakis artan yardım çeşitliliğinin muhtaç insanların devletten daha farklı ne gibi yardımlar alabilirim düşüncesini geliştirdiğini gözlemliyorum.*” Katılımcı burada sosyal yardım bağımlılığına ve sosyal yardımların kişileri “tembelliğe” sürüklediğine değinerek, sosyal yardım kategorilerinin artmasının bireylerin kaybolan işlevselliklerini kazanmak için değil yeni sosyal yardım türlerine ulaşabilmek için çabalamalarını beraberinde getirdiğini savunmaktadır.

Bir katılımcı (K4) dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönlerinden birini şöyle tanımlamıştır: “*SYD Vakıfları, sosyal değişime katkı sunmakta biraz geri planda kalmıştır. Sosyal yardıma başvuran her vatandaşın profili ve ihtiyacı aynı değildir. Bunlar iyi analiz edilmeli ve uzun projeksiyonlu planlamalar*

yapılmalıdır. Yoksa mevcut durumda yapılan yardımların ileriye dönük faydaları düşük kalacaktır.” Benzer şekilde bir başka katılımcı (K7): “Sosyal yardım kuruluşları, faaliyet sahasının çizgilerini net olarak belirlemediği için işleyişte ve planlamada sorunlar meydana gelmektedir. Sosyal yardım, sosyal hizmet, sosyal güvenlik sahaları birbirinden ayrı sahalardır. Sosyal politika ve toplum bilimlerinin gelişimi bu sahalara önemli misyonlar yüklemiştir. Sosyal yardımlarda lokomotif kurumlar olmalı ve koordinasyon konusunda çalışmalar yapılmalıdır.” demiştir. Burada yenilikçi yaklaşımlara vurgu yapılarak sosyal yardımların toplumsal değişimde önemli bir rolü olduğuna ve koordinasyon eksikliğine dikkat çekilmiştir.

5.4. SYD Vakıflarının Vaka Yaklaşımı

Tablo 5.11: SYD Vakıflarının Vaka Yaklaşımı

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Kapsayıcı	10	K3, K4, K6, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15
Farklı bakış açıları	9	K1, K2, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K16
Standartlaşma	6	K1, K4, K5, K11, K13, K14
Yenilik	6	K6, K8, K9, K12, K15, K16

Araştırmanın bu bölümünde SYD Vakıflarının vaka yaklaşımına ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri beş kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.11’de görüldüğü üzere bu kategoriler; kapsayıcı, farklı bakış açıları, standartlaşma ve yeniliktir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “**kapsayıcı**” olmuştur. 10 katılımcı (K3, K4, K6, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15) SYD Vakıflarının vaka yaklaşımını kapsayıcı olarak tanımlamıştır. Belirtilen katılımcılar bu tema altında SYD Vakıflarının toplumun her kesimine hitap ettiğinden ve tüm bireylerin potansiyel vaka olduğuna değinmişlerdir. Belirtilen

katılımcılar SYD Vakıflarında yalnızca dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardım uygulamalarının değil; 5510 sayılı Kanun kapsamındaki genel sağlık sigortası işlemlerinin, Covid-19 sürecinde olduğu gibi Vefa Sosyal Destek Gruplarıyla sokağa çıkma sınırlandırması kapsamında olan bireylerin, sokağa çıkma muafiyeti talep eden sivil toplum kuruluşlarının taleplerinin değerlendirilmesi işlemlerinin yürütüldüğüne değinmişlerdir. Bu doğrultuda nüfusu 789.633 olan Küçükçekmece İlçesinin SYD Vakfı veri tabanında kayıtlı birey sayısının Mayıs/2021 tarihi itibarıyla 468.857 kişi olduğu göz önünde bulundurulduğunda SYD Vakıflarının toplumsal değişim ve aile üzerindeki önemi ortaya çıkacaktır. Bununla beraber SYD Vakıflarında kayıtlı bireylerin sosyal inceleme işlemleriyle taleplerinin alınması ve vaka öykülerinin belirlenmesi kapsayıcı politikalar için önem arz etmektedir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*farklı bakış açıları*” olmuştur. 9 katılımcı (K1, K2, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K16) SYD Vakıflarının vaka yaklaşımında farklı bakış açılarına vurgu yapmıştır. Belirtilen katılımcılara göre SYD Vakıflarının vaka yaklaşımındaki en önemli gücünü karar organlarında birçok farklı kurum amirinin, muhtarların ve seçilmiş üyelerin bulunması oluşturmaktadır. Yararlanıcı potansiyeli yüksek olan kuruluşlarda karar organlarının hızlı ve etkin çözümler oluşturabilmesi ve doğru planlamaların yapılabilmesi için farklı bakış açılarına ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar (K1, K2, K10, K14, K16) SYD Vakıflarının vaka yaklaşımını farklı bakış açılarının bir araya geldiği yönetim anlayışı ile ilişkilendirmiştir. Bu görüşe göre SYD Vakıflarında il veya ilçedeki bireylere yönelik uygulamaların yürütülmesi konusunda katılımcı bir anlayış geliştirilmiş ve birçok aktör sürece dahil edilmiştir. Böylece tavandan tabana ilerleyen değil tabandan tavana ilerleyen bir süreç geliştirilmiş, yerel ihtiyaçlar tespit edilmiş ve gereken önlemler hızlıca alınabilmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*standartlaşma*” olmuştur. 6 katılımcı (K1, K4, K5, K11, K13, K14) SYD Vakıflarının vaka yaklaşımında standartlaşmaya vurgu yapmıştır. Buna göre SYD Vakıfları birbirinden bağımsız karar organlarını ve yerel aktörleri bünyesinde barındırsa da kuruluşlar arası koordinasyon olmadığından uygulamada rekabetçi bir anlayış gelişmemiştir. Dolayısıyla standartlaşma konusunda önemli kaygıların olduğu ve hizmetlerin gelişiminde olumsuz bir durum yarattığı ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar (K4, K8, K11, K14) standartlaşma ile mevzuat

hükümlerini bağdaştırmışlardır. Buna göre dinamik ve kapsayıcı bir uygulama yönergesi bulunmamakta ve uygulama esasları SYD Vakıflarının inisiyatifine bırakılmaktadır. Bu çerçevede katılımcılar, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının SYD Vakıfları üzerindeki rolüne değinmişlerdir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın SYD Vakıflarını “bağımsız karar organları olan işyerleri” olarak nitelendirmesinden¹⁰ dolayı standartlaşma konusunda öncülük yapamadığına dikkat çekmişlerdir. SYD Vakıflarının kamu kurumu niteliğinin bulunmadığına ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı teşkilat yapısı içerisinde yer almadığından dolayı hizmet standardı konusunda ihtilaf bulunduğu ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**yenilik**” olmuştur. 6 katılımcı (K6, K8, K9, K12, K15, K16) SYD Vakıflarının vaka yaklaşımında yeniliğe vurgu yapmıştır. Belirtilen katılımcılara göre SYD Vakıfları değişim ve dönüşüm içindedir. Yenilikler takip edilmekte ve yeni uygulamalar oluşturulmaktadır. Özellikle sosyal yardım ve sosyal hizmet sahasının aynı bakanlık altında 2011 yılında toplanması ve yenilikçi bir anlayışla teşkilatlanma, sosyal politika oluşturma, uluslararası anlaşmalarla geniş kapsamlı uygulamalar başlatma dönemine girilmiştir. SYD Vakıfları 1986 yılında 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında Türkiye'nin her il ve ilçesinde teşkilatlanmaya başlamış olup kurum kültürü anlamında önemli birikimler bulunmaktadır. Bunun yanında 1986 yılına dayanan kuruluş kanununun günümüz şartlarıyla uyumunun henüz gerçekleşmediği gözlemlenmektedir. Bazı katılımcılara (K6, K8, K15) göre personel yapısı merkezi atama usulü değil kuruluş karar organları tarafından Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) puanı göz önünde bulundurularak yapılan mülakatlar çerçevesinde oluşturulmaktadır. 2011 yılından önce SYD Vakıflarının KPSS puanına göre değil açıktan alım usulüyle personel yapılanmasını teşkil ettiği göz önünde bulundurulduğunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından oluşturulmuş yeni misyon ve günümüz ihtiyaçları doğrultusunda personel yapılanması konusunda yenilikçi adımların atılması önem arz etmektedir.

Bir katılımcıya (K10) göre “*Bütün SYD Vakıflarının karar organlarının bağımsız şekilde çalışmasından ötürü ortak bir vaka yaklaşımı tarifi yapılamamaktadır. Vaka yaklaşımı amaç odaklı değil talep odaklıdır. Bunun sebebi de kaynakların kısıtlı*

¹⁰ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 2021
<https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/>

olması ve personel sayısının müracaatçı sayısı ile orantısız olmasından kaynaklanıyor. Yardımlar verildikten sonra detaylı şekilde amacına hizmet edip etmediği de izlenmelidir fakat bunun için de yeterli personel bulunmamaktadır.” Katılımcı, amaç odaklı yaklaşımın ideal olduğunu ifade etmiş ve personel sayısının yetersizliğinden dolayı bilimsel çalışmaların yürütülemediğini belirtmiştir. Uygulamaların kısıtlı kaynaklar çerçevesinde yapıldığına atıf yapılmıştır.

Bir katılımcıya (K13) göre “Vaka yaklaşımı, yüksek müracaatçı sayısı sebebiyle tek yönlü olarak ilerlemektedir. Yeni yaklaşımlar ve çok boyutlu yaklaşımlar, iş yoğunluğu ve üst kurumlarla yaşanan iletişim eksiklikleri sebebiyle ortaya çıkmamaktadır. Vaka yaklaşımlarımızda hâlen sigortalı olan ve olmayan kişilere yönelik uygulamalarda belirsizlikler vardır. SYD Vakıflarındaki personel sayıları ile devamlı olarak aynı tarzda çalışmak mümkün gözükmemektedir. Pandemi sürecinde de yerel sosyal yardım aktörlerinin ihtiyaç analizlerinin sayıca azlığı planlamada eksikliklere sebep olmuştur. SYD Vakıfları ulusal ve yerel hedeflerini henüz tam olarak belirlememiştir. Ulusal hedeflerde sosyal yardımların daha fazla haneye ulaştırılmasının yanında sosyal yardımların verimliliği dikkatlice incelenmelidir. Yerel hedeflerde ise sosyal yardım uygulamalarındaki mükerrerlik çok boyutlu olarak değerlendirilmelidir.” Katılımcı; müracaatçı sayısının fazlalığına, üst kurumlarla koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan sorunlara ve saha analizlerinin eksikliğinden bahsetmiştir.

5.5. SYD Vakıflarında Kalıcı Çözümlerin Üretimi

Tablo 5.12: SYD Vakıflarında Kalıcı Çözümlerin Üretimi

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
İş yoğunluğu	14	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16
Personel sayısı	9	K1, K5, K6, K7, K8, K10, K13, K15, K16
İş birliği	5	K2, K5, K6, K7, K10

Araştırmanın bu bölümünde SYD Vakıflarında kalıcı çözümlerin üretimine ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri üç kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.12’de görüldüğü üzere bu kategoriler; iş yoğunluğu, personel sayısı, iş birliğidir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “*iş yoğunluğu*” olmuştur. 14 katılımcı (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16) SYD Vakıflarında kalıcı çözümlerin üretiminde iş yoğunluğuna değinmiştir. Belirtilen katılımcılar bu tema altında sosyal yardım uygulamalarında kalıcı çözümlere ulaşılabilmesi için doğru planlama yapılması gerektiğini ve mevcut durumda kalıcı çözümlerin üretilmemesinin temel nedenini iş yoğunluğu olarak açıklamaktadırlar.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*personel sayısı*” olmuştur. 9 katılımcı (K1, K5, K6, K7, K8, K10, K13, K15, K16) SYD Vakıflarında kalıcı çözümlerin üretiminde personel sayısına değinmiştir. Belirtilen katılımcılar bu tema altında SYD Vakıflarının personel sayısının ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerektiğini ifade etmiştir. Müracaatçı sayısı arttıkça her personele düşen vaka sayısı da aynı oranda artmaktadır. Bunun sonucu olarak yasal süresi içerisinde yerine getirilmesi gereken görevler, çoklu bakış açılarıyla değerlendirilmesi ve izlenmesi gereken vakalara gerekli müdahalelerin yapılamamasına neden olmaktadır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*iş birliği*” olmuştur. 5 katılımcı (K2, K5, K6, K7, K10) SYD Vakıflarında kalıcı çözümlerin üretiminde iş birliği konusu üzerinde durmuştur. Belirtilen katılımcılar bu tema altında SYD Vakıfları bünyesindeki uygulamaların çok boyutlu olduğundan bahisle; önce SYD Vakıfları ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın kendi arasında, sonrasında yerel yönetimler, müdürlükler, dernekler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde kalıcı çözümlere ulaşılması gerektiğine vurgu yapmışlardır. SYD Vakıflarının, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın belirlediği çerçeve dahilinde faaliyetlerini yürütmesine rağmen istişare, planlama ve değerlendirme konusunda gerekli iş birliğinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Yerel yönetimlerin de sosyal yardım sahasında önemli bir aktör olduğu göz önünde bulundurulduğunda sosyal yardım iş birliği protokollerinin bu anlamda önem taşıdığı

belirtilmiştir. Dernekler ve sivil toplum kuruluşlarının merkezi bilgi sistemlerine dahil olmaması dolayısıyla ihtiyaç sahibi kişileri tespit etmekte sorunlar yaşandığı ve etik ilkelere riayet etmek koşulu ile SYD Vakıflarının sorumluluk sahalarındaki dernek ve kuruluşlara rehberlik etmesi gerektiğine değinilmiştir.

Bir katılımcıya göre (K14) *“Vaka yaklaşımlarında kalıcı çözümlerin üretilmesi şu an ikinci plandadır. Özellikle metropollerde genellikle kira ve fatura borçlarına istinaden sosyal yardım talepleri gelmektedir. Bu durum da kalıcı çözümler için gereken kaynak ve personel ihtiyacının doğru planlanamamasını beraberinde getirmektedir. Bunun en temel sebebi yoğun başvuruya karşılık kaynak ve personel sayısının orantısız olmasıdır.”* Katılımcı; sosyal yardımların niteliği, mevcut kaynakların kalıcı çözümler için yetersiz oluşu ve yoğun başvuruya değinmiştir.

Bir katılımcıya göre (K2) *“SYD Vakıflarında vaka yaklaşımı, dezavantajlı grubu ayırt etme ve sadece o gruba yönelik aynı ve nakdi yardım yapma bağlamında ele alınmaktadır. Bu gruplara yönelik kalıcı çözümlerin üretimi hususunda ise amaçlanan; nesilden nesile yoksulluğun aktarımının ortadan kaldırılması için yapılan yardımların hanenin yoksulluk içinde olduğu dönem ile sınırlı kalması ve istihdamı teşvik etme niteliği taşımasıdır. Ayrıca hedef kitesini yoksullukla mücadele etme çabasına sokmak ve diğer kurumlarla koordineli bir şekilde hareket etmek de amaçlar arasındadır. Bu noktada SYD Vakıflarında günümüz koşullarıyla uyumlu yeni organizasyonlara ihtiyaç vardır. SYD Vakıflarının karar organlarında yerel mekanizmaların da bulunması sebebiyle sosyal yardımlarda çatı kurum olması birçok sorunu çözebilir. Kalıcı çözümlere ulaşabilmek için yerel dinamikler en fazla üzerinde durulması gereken etkenlerden biridir.”* Katılımcı burada sosyal yardım bağımlılığına ve bireylerin yoksulluğu kabullenerek nesilden nesile aktardığına değinmiştir. Kalıcı çözümler için diğer kuruluşlarla koordinasyon içinde çalışılması ve yerel dinamikleri içermesi nedeniyle SYD Vakıflarının sorumluluk sahalarında sosyal yardım konusunda “çatı kurum” olması gerektiğini ifade etmiştir.

Bir katılımcıya (K3) göre *“Geliştirilecek politikalarda mutlaka uygulayıcı görüşleri dikkate alınmalı ve kurumlar arası entegrasyonun sağlanmalıdır. Bu durumu uygulayan Almanya, Fransa vb. gibi ülkeler iş bulma kurumları ile sosyal yardım kurumunu aynı çatı altında toplayarak, çalışabilecek nitelikteki insanları önce çalışmaya sevk etmekte ve bu durumu kabul etmeyenler için daha kuralcı yaklaşımlar*

uygulamaktadır. Yardım alan ve çalışabilecek durumdaki kişilerin kayıt dışı ekonomi anlamında da durumları göz önünde bulundurularak daha radikal ve kalıcı çözümler ortaya konulmalıdır. Ayrıca ‘Sosyal Yardım Ceza Kanunu’ çıkarılarak haksız yardım alanlara, yalan beyanda bulunanlara idari cezalar uygulanmalıdır.” Katılımcı, uygulayıcı görüşlerinin önemine değinerek sosyal yardım ve istihdam ilişkisine vurgu yapmıştır. Kalıcı çözümlerin uygulanabilmesi için istihdama yönlendirme ve haksız yardım almanın önlenmesi gerektiği öne çıkarılmıştır. Katılımcıya göre, sosyal yardım yararlanıcıları sigorta koluna bağlı çalışanlara yönelik düzenli yardım uygulamaları bulunmadığından kayıt dışı istihdam ısrarını sürdürmektedir. Sosyal yardımlardan yararlanma şartları, kalıcı çözümlere ulaşmadaki önemli sorunlardan biri olarak belirtilmiştir.

Bir katılımcıya (K7) göre “Türkiye’deki 1.003 SYD Vakfında 1.003 farklı anlayış bulunmaktadır. Bunun sebebi de işleyişte, personel yapılanmasında, uygulamada koordinasyonun ve ekip çalışmasının olmamasıdır. Kalıcı çözümlerin oluşması için; alt kurumdaki çalışmaların bilimsel bir yaklaşımla üst kurumlarda birleşmesi, tartışılması ve oluşacak politikanın hayata geçirilmesi gerekmektedir.” Bununla bağlantılı olarak başka bir katılımcı (K11) “Düzenli merkezi yardımların uygulanmasında mevzuattan kaynaklı olarak SYD Vakıfları arasında yaşanan yorum farklılıklarından dolayı bir ilçede sosyal yardım hak sahibi olan birey başka bir ilçeye gidince sosyoekonomik koşullar arasında farklılık bulunmamasına rağmen hak sahibi olamayabiliyor. Bu sebeple SYD Vakıflarının ve sosyal politikayı belirleyici makamların ortak bir görüşle hareket edebilmesi, kalıcı çözümlerin uygulanmasında en önemli adımdır bana göre. Bazı kurumların iyi uygulama örneklerine ve kuralcı anlayışlara karşın müracaatçıların hak sahibi olabilmek için ilçe değiştirdiğini sahada gözlemleyebiliyoruz.” demiştir. Katılımcılar, kalıcı çözümlere ulaşılabilmesi için ortak bir platform oluşturulması ve tartışma zemininin yaratılarak bilimsel anlayışların geliştirilmesi gerektiğine değinmiştir. Kalıcı çözümlere ulaşılabilmesi için ekip çalışmasına ihtiyaç olduğu savunulmaktadır.

Bir katılımcıya (K12) göre “Küçükçekmece SYD Vakfına günlük ortalama 250 kişi şahsen gelerek, ortalama 400 kişi E-Devlet, CİMER, Açık Kapı Birimi, resmi internet sitesi kanalıyla talepte bulunmaktadır. Günlük ortalama 650 müracaatın olduğu kurumda uygulama, taleplere göre şekillenmektedir. Başvuru yoğunluğunun yüksek olmasının önemli nedenlerinden birisi kalıcı çözümlerin üretimi konusundaki

eksiklidir. Kalıcı çözümlerin üretilmesi mevzuat ve yapılanma ile doğrudan alakalıdır. Örneğin Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün 01/02/2020 tarihli ve E.12704 sayılı yazısı gereği yapılan yardımların düzenlilik ve süreklilik arz etmemesi gerekmektedir. Bu durum kalıcı çözümlerin hayata geçirilmesi konusunda SYD Vakıflarının politikalarını etkilemektedir.” Katılımcıya göre SYD Vakıfları Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından “bağımsız iş yerleri” olarak tanımlanmış olmasına rağmen sorumluluk sahasında tespit ettiği yoksulluğu önleyici politikaları hayata geçirebilmek için kısıtlı imkânlarla sahiptir. Başvuru yoğunluğunun kalıcı çözümler üretilmemesi ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

5.6. SYD Vakıflarının Yasal Statüsü

Tablo 5.13: SYD Vakıflarının Yasal Statüsü

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Kamu kurumu niteliği	16	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16
Kamu kaynağı	10	K1, K2, K6, K7 K9, K10, K11, K12, K13, K14
Özlük hakları	9	K2, K3, K6, K7, K8, K11, K14, K15, K16

Araştırmanın bu bölümünde SYD Vakıflarının yasal statüsüne ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri üç kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.13’te görüldüğü üzere bu kategoriler; kamu kurumu niteliği, kamu kaynağı, özlük haklarıdır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “**kamu kurumu niteliği**” olmuştur. Tüm katılımcılar SYD Vakıflarının yasal statüsü ile ilgili olarak kamu kurumu niteliğine temas etmiştir. Katılımcılar bu tema altında SYD Vakıflarının hâlihazırda kamu kurumu olmadığını ve özel hukuk tüzel kişiliğine haiz olduğunu belirtmişlerdir. SYD Vakıflarının 5737 sayılı Vakıflar Kanunu’nda belirtilen mazbut vakıflar, mülhak ve esnaf vakıfları, cemaat vakıfları, yeni vakıflar gibi vakıf türlerinden biri olarak tanımlanamayacağı ve SYD Vakıflarının

kurucusunun 3294 sayılı Kanun doğrultusunda devlet olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar;

- Sosyal yardım ve sosyal güvence ile ilgili uygulamaların, kadro yapılanmasının, personel alım usul ve esaslarının, gelir türünün ve miktarının, harcama esaslarının Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı tarafından,
- Belirlenen hedef kitleye yönelik faaliyetlerin, görev tevdiinin mülki idare ve İçişleri Bakanlığı tarafından,
- SYD Vakıf karar organında meydana gelecek değişimlerin takibinin Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından,
- Çalışma usul ve esaslarının hem Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı hem İçişleri Bakanlığı tarafından,
- SYD Vakıf denetimlerinin ise hem Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı hem İçişleri Bakanlığı hem de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılması dolayısıyla SYD Vakıflarının Türk Medeni Kanunu'nda belirtilen diğer Vakıflardan farklı olduğunu ve fiili olarak var olan kamu kurumu niteliğinin resmi olarak bulunmadığını vurgulamışlardır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**kamu kaynağı**” olmuştur. 10 katılımcı (K1, K2, K6, K7 K9, K10, K11, K12, K13, K14) SYD Vakıflarının yasal statüsü ile ilgili olarak kamu kaynağı konusu üzerinde durmuştur. SYD Vakıf gelirlerinin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan oluştuğunu belirten katılımcılar, gelirler arasında bağışların payının çok düşük olduğunu belirtmişlerdir. 2020 yılında Küçükçekmece SYD Vakfında bağışlardan oluşan gelirin yıllık periyodik pay içerisindeki oranının %4 olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Belirtilen katılımcılara göre, kamu kaynağının etkin ve verimli kullanılması için kurumsallaşmaya ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda geniş kitlelere ulaşan ve önemli miktarda bir kamu kaynağının kullanımı noktasında sorumluluk sahibi olan SYD Vakıflarının yasal statüsünün güçlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**özlük hakları**” olmuştur. 9 katılımcı (K2, K3, K6, K7, K8, K11, K14, K15, K16) SYD Vakıflarının yasal statüsü ile ilgili olarak özlük hakları konusu üzerinde durmuştur. Katılımcılara göre SYD Vakıf personelinin özlük hakları

konusunda belirsizlikler bulunmaktadır. Buna göre aynı kuruluş esasına tâbi olan bir başka SYD Vakfına geçiş yapan personelin kıdem tazminatı yanmaktadır. Kamu işçilerinin hak sahibi olduğu 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun kapsamındaki ilave tediye ödemesi, SYD Vakıflarının yasal statüsündeki belirsizlik sebebiyle bazı SYD Vakıflarına verilirken bazı SYD Vakıfları hak sahibi olamamıştır. SYD Vakıf personelinin görevde yükselme esasları hakkında belirsizlik bulunduğu ve bir personelin 20 yıl aynı unvan ile aynı kuruluştaki çalışmasının verimliliği olumsuz etkileyen bir durum olduğundan bahsedilmiştir. 2012 yılı itibarıyla SYD Vakıf personel alımlarının KPSS esasına dayalı olarak yapıldığına ve eğitim düzeyinde yüksek lisans ve üzeri mezunların önemli yer kapladığına vurgu yapılarak insan kaynağının sosyal politikanın oluşumunda rol oynamadığına, kişisel gelişime kariyer gelişiminin yasal statüdeki belirsizlik sebebiyle eşlik etmediğine temas edilmiştir. Gelir yönetiminde ve idari işlemlerde SYD Vakıf Müdürünün önemli sorumluluğunun olmasına rağmen iş güvencesinin yetersiz olduğundan bahsedilmiştir. Belirtilen katılımcılar SYD Vakıflarının kurumsallaşması gerektiğini ve personel özlük haklarının standart usullere göre şekillendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bir katılımcıya (K4) göre “*Sosyal yardımlaşma bir bütün olarak psikolojik yönü ağır basan bir iştir. Bu yüzden kurumsal olarak bir kimliğe kavuşması ve kadrolarını da belli niteliklere göre hazırlaması gerekmektedir. SYD Vakıfları personel özlük haklarının iyileştirilmesi ile kamu kurumu olmalıdır. Özlük haklarından kastedilen maaş değil iş güvencesidir. Vakıf Müdürünün de Vakıf Personelinin de iş güvencesi konusunda eksiklikler vardır. SYD Vakıfları Koronavirüsle mücadele sürecinde ne kadar etkin ve kapsamlı uygulamalar yapabileceğini ispat etmiştir. Bunun dışında genel sağlık sigortası işlemleri, sığınmacılara yönelik işlemlerde de kapsayıcı uygulamaları bulunmaktadır. SYD Vakıflarının kamu kurumu olmasıyla, bu kurumlarda bir düzen yaratılmasının ve sahada daha etkin hale getirilmesinin önü açılacaktır.*” Katılımcıya göre SYD Vakıflarının kurumsal kimliğe kavuşması, uygulama verimliliğini artıracak ve potansiyeli ortaya çıkaracak bir faktördür.

Bir katılımcıya (K7) göre “*Vakıfların yasal statüsünün belirlenememesinde liyakat ve standartlaşma konusundaki belirsizliklerin muhakkak etkisi vardır. Ayrıca her kamu kurum ve kuruluşunda personeller 4/C sigorta koluna bağlı değildir. 4/C sigorta kolundaki tartışmalar sürerken Vakıf personellerinin 4/C kapsamına alınması doğru*

bir adım olmaz. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın birçok kademesinde olduğu gibi Vakıf personellerinin alımları da merkezi mülakat komisyonları ve KPSS puan sıralaması ile olabilir. Eğer bu uygulama yapılacaksa mevcut personelin yanına atanacak kişilerin mevcut personel ile özlük hakları eşit durumda olmalıdır aksi halde bu kuruluşların verimliliği azalabilir. İç huzur bir kuruluş için çok önemlidir.” Burada katılımcı 4/C sigorta kolunun SYD Vakıf personeli üzerinde olumsuz etki yaratacağını ifade etmiştir. Bununla beraber yasal statünün belirlenmesinde liyakat ve yeterliliğin merkezi sınav ve merkezi mülakat ile aşılabileceğine işaret etmiştir.

Bir katılımcıya (K8) göre *“SYD Vakıfları; kullandığı kaynak, uygulama araçları, sistem içerisindeki yeri açısından kamu görevi yapmakta olan kuruluşlardır. Vakıfların iyi uygulama örnekleri ve sosyal politika önerileri yasal statülerinden dolayı kabul görmemektedir. Yapılacak köklü çalışmaların ilk adımı yasal statü konusunda olmalıdır.”* Burada katılımcı SYD Vakıflarının yasal statüsünden kaynaklanan iletişim eksikliğine değinmiştir. SYD Vakıflarının kamu kurumu haline gelmesiyle sosyal politika oluşumunda rol alabileceği ifade edilmiştir.

Bir katılımcıya (K14) göre *“Bence Vakıfların yasal statüsü ele alınırken Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın taşra teşkilatı olarak değerlendirilmesi önemlidir. Çünkü Bakanlık 2011 yılında kurulan ve yapılanma içine giren bir Bakanlıktır. SYD Vakıflarının Bakanlık ile ilişkisi düşünüldüğünde 81 il ve 922 ilçede 1986 yılında çıkan bir Kanun ile kurulmaları, vatandaşla ilişkinin en yoğun olduğu kuruluşlardan biri olmaları sebebiyle taşra teşkilatı olarak çok büyük bir potansiyel olduklarını düşünüyorum. ‘Güçlü kadın ve güçlü aile, büyük Türkiye için vazgeçilmezdir’ diyoruz bu sebeple Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın hedefleri doğrultusunda daha güçlü bir şekilde konumlanması gerektiğine inanıyorum. Bunu sağlayacak faktörlerden biri de güçlü bir taşra teşkilatı ve bu teşkilatın bir bütün halinde hareket edebilmesidir.”*

Katılımcı burada Türkiye'nin her il ve ilçesinde teşkil eden SYD Vakıflarını işaret ederek, adeta “kamuyla yoğrulmuş” olmasına rağmen hiçbir bakanlığın idari yapılanması içinde yer almayan; fakat konumu ve uygulamaları itibarıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı için önemli bir potansiyeli olabileceğine vurgu yapmıştır.

5.7. Çalışanların Alanında Uzman Kişilerden Seçilmesi

Tablo 5.14: Çalışanların Alanında Uzman Kişilerden Seçilmesi

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Bilimsel yaklaşım	10	K2, K3, K4, K6, K8, K9, K10, K14, K15, K16
Verimlilik	7	K1, K2, K8, K10, K12, K13, K14
Karar süreci	6	K3, K4, K5, K6, K7, K9

Araştırmanın bu bölümünde çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesine ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri üç kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.14’te görüldüğü üzere bu kategoriler; bilimsel yaklaşım, karar süreci, verimliliktir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “***bilimsel yaklaşım***” olmuştur. 10 katılımcı (K2, K3, K4, K6, K8, K9, K10, K14, K15, K16) SYD Vakıflarında çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesiyle ilgili olarak bilimsel yaklaşım konusuna değinmiştir. Buna göre, değişen toplum yapısı ve amaçlar doğrultusunda bilimsel yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye’de sosyal yardımların niteliği üzerinde gelişme kaydedilmiş ve sosyal yardım kuruluşlarının “makarna, kömür dağıtılan yer” algısının yerini toplumun tüm kesimlerine hitap eden ve dinamik bir yapıya dönüşen kuruluşlar almıştır. Öyle ki Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü¹¹ verilerine göre nakdi sosyal yardımların tüm sosyal yardımların içindeki payı %86’dır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın kurulmasıyla beraber kendi bünyesindeki kuruluşlarda ve SYD Vakıflarında insan ve toplum bilimleri alan mezunu çalışanların önemli pay sahibi olduğu gözlemlenmektedir. Birey, aile ve topluma yönelik uygulamaların, alanında uzman kişiler aracılığıyla yapılması anlayışının insan ve toplum bilimleri alanında eğitim görmüş kişiler seçilmesiyle tezahür ettiği gözlemlenmektedir.

¹¹ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2020 Yılı Bütçesi Plan ve Bütçe Komisyonunda, 2019. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=147760

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**verimlilik**” olmuştur. 7 katılımcı (K1, K2, K8, K10, K12, K13, K14) SYD Vakıflarında çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesiyle ilgili olarak verimlilik konusuna değinmiştir. Belirtilen katılımcılara göre hedef kitlesinin birçok farklı açıdan değerlendirilmesi ve ihtiyacın doğru bir şekilde tespit edilerek yoğun başvurulara karşılık mali kaynakların verimli kullanılması gerekmektedir. Şehirleşmenin sonucu olarak ailelerde tespit edilen bir sorunun kalıcı olarak çözüme kavuşmaması halinde başka bir soruna yol açtığı ve kartopu misali yeni yoksunluklar eklendiği, çalışanların alanında uzman kişilerin seçilmesinin verimliliği etkileyen en önemli unsurlardan biri olduğu ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**karar süreci**” olmuştur. 6 katılımcı (K3, K4, K5, K6, K7, K9) SYD Vakıflarında çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesiyle ilgili olarak karar sürecine değinmiştir. Buna göre sosyal inceleme ve karar süreçlerinde alanında uzman kişilerin yer alması doğru adımların atılmasının ön koşulu olarak ifade edilmiştir. Bireyin beyanlarını ve çevre koşullarını bilimsel bir anlayışla özetleyerek kapsayıcı uygulamalar yapmak gerekliliğine değinilmiştir. Karar organlarının talep değerlendirme süreçlerinde alanında uzman kişilerin raporları temel alınmaktadır. Belirtilen katılımcılar karar sürecini yeni uygulamaların başlangıcı olarak tanımlamıştır. Bazı katılımcılar (K3, K6, K7) alanında uzman kişilerin seçilmesiyle ilgili olarak sosyal hizmet bölüm mezunlarının sahada yer alması gerektiğine ve sosyal çalışmacı sayısının yetersiz olduğuna değinmişlerdir.

Bir katılımcıya (K8) göre “*Birey, aile ve grup üzerinde çalışma yapacak personellerin alanında uzman kişilerden seçilmesi; uyum, verimlilik, gelişim ve yenilikler konusunda artı sağlamaktadır. Personellerin Bakanlık bünyesinde görev yapması ve görevde yükselmesinin önü açılmalıdır. SYD Vakıflarında karar organlarının oluşumu farklı perspektiflerden bakış ile doğru kararlar almak ve geçmişten gelen Vakıf anlayışını sürdürmek üzerine kuruludur. Bu anlayışın uzman kişilerin görüşleriyle yönlendirilmesi önemlidir.*” Katılımcı, alanında uzman kişilerin SYD Vakıflarında yer alması ve görevde yükselme gibi imkanlara sahip olması gerektiğini belirterek yarışmacı bir kimlikle hizmetlerin sürdürülebilirliğine değinmiştir.

Bir katılımcıya (K1) göre “SYD Vakıfları toplumsal katılım ve sosyal yardımları alışkanlık haline getirmiş kişilere yönelik kalıcı çözümlerin üretilmesi konusunda çalışmalar yapmalıdır. Bu tarz bir çalışma, derinlemesine görüşmeler ve alanında uzman kişilerin kanaatleriyle şekillenebilir. Bir bakıma SYD Vakfı Mütevelli Heyeti alanında uzman kişilerden oluşmakta iken personel yapılanması da uygulamada profesyonel bir anlayışın gelişmesi için toplum bilimleri alanında ihtisası bulunan kişilerden oluşursa daha doğru olacaktır.” Katılımcı burada SYD Vakıflarının temel amaçları doğrultusunda kalıcı çözümler üretilmesi için alanında uzman kişilerin bilimsel yaklaşımlarına ihtiyaç duyulduğuna vurgu yapmıştır. Bununla beraber SYD Vakıf Mütevelli Heyeti’nin profesyonellerden oluşması anlayışının personel yapılanmasında da olması gerektiği ifade edilmiştir.

Bazı katılımcılara (K9, K11, K12) göre SYD Vakıflarında alanında uzman kişilerin bulunması müracaatçılar açısından;

- Taleplerin karşılanmasında doğru ihtiyacın tespit edilmesi ve doğru tekniklerin kullanılmasına yönelik katkı sağlar,
- Kriz durumlarında mesleki yaklaşımlar kullanılabilir,
- Uygulama sonrası psikososyal ve sosyoekonomik durumların izlenmesine yönelik çalışmalar yapılabilir,
- Farklı hizmetlerin alınabilmesi için diğer kuruluşlara yönlendirme konusunda eksiklikler giderilebilir.

Katılımcı K9, K11, K12; planlama, analiz çalışmaları, sosyal risk haritalarının belirlenmesi, müdahale sonrası izleme çalışmaları, krize müdahale, güçlendirme, danışmanlık gibi sosyal hizmet meslek ve disiplininde yer alan anlayışlar üzerinde durmuştur. Bu noktada Küçükçekmece SYD Vakfı bünyesinde yalnızca 1 adet sosyal çalışmacı bulunduğunu belirtmek gerekmektedir.

5.8. SYD Vakıflarında Ortaya Konan Hizmet Modeli

Tablo 5.15: SYD Vakıflarında Ortaya Konan Hizmet Modeli

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Talep odaklı uygulama	11	K1, K3, K4, K5, K6, K10, K12, K13, K14, K15, K16
İhtiyaca cevap veren	9	K1, K2, K5, K7, K8, K9, K12, K15, K16
Vaka çeşitliliği	5	K3, K4, K10, K11, K12

Araştırmanın bu bölümünde SYD Vakıflarında ortaya konan hizmet modeline ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri üç kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.15’te görüldüğü üzere bu kategoriler; talep odaklı, ihtiyaca cevap veren, vaka çeşitliliğidir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “*talep odaklı uygulama*” olmuştur. 11 katılımcı (K1, K3, K4, K5, K6, K10, K12, K13, K14, K15, K16) SYD Vakıflarında ortaya konan hizmet modelini talep odaklı uygulama olarak tanımlamıştır. Buna göre SYD Vakıflarında hizmet modeli, talep odaklı olarak şekillenmektedir. Yoğun başvurulara karşılık; kalıcı çözümlerin üretilmemesi, yeni yoksunluk türlerinin ortaya çıkması, şehirleşmenin etkileri, afet ve acil durum halleri gibi sebeplerden dolayı hizmet modelinde öncelikli olarak taleplerin ivedilikle karşılanması hedeflendiğinden talep odaklı bir yaklaşım olduğu ifade edilmiştir. Belirtilen katılımcılara göre talep odaklı uygulama, ihtiyaç analizi ve önceliklerin belirlenmesi konusunda fayda sağlamasına rağmen planlı müdahale süreci gibi sistematik bir sürece dönüşmediğinde orta ve uzun vadede hedeflerden uzaklaşılmasına yol açabilir. Bazı katılımcılar (K5, K6, K10) hizmet modelinde talep odaklı uygulamayı değerlendirirken standartlaşma ve değişime vurgu yapmışlardır. Buna göre mevcut şartlar altında talep odaklı yaklaşım bir zorunluluk olarak ortaya çıksa da kurumlar arasında özellikle düzenli yardım uygulamalarının değerlendirilmesinde keskin yorum farklılıkları ve değişime ayak uyduramayan kuruluşların varlığı yeni bir model arayışını zorunlu kılmaktadır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*ihtiyaca cevap veren*” olmuştur. 9 katılımcı (K1, K2, K5, K7, K8, K9, K12, K15, K16) SYD Vakıflarında ortaya konan hizmet modelini ihtiyaca cevap veren olarak tanımlamıştır. Buna göre SYD Vakıfları acil ve kısa vadeli ihtiyaçlara cevap verme konusunda başarılıdır. Belirtilen katılımcılar, hangi kanaldan geldiğine bakılmaksızın müracaatların ivedilikle sonuçlandırıldığını ve afet ve acil durum hallerinde 7/24 esasına dayalı olarak hizmet verildiğini ifade etmişlerdir. SYD Vakıf Mütevelli Heyeti yapılanmasının ihtiyaca hızlı cevap verebilme konusunda önemli bir güç olduğu ve mevzuat hükümlerinin acil ihtiyaç anında muhtaçlık sınırının altında olup olmadığına bakılmaksızın uygulama yapma imkânı verdiğine değinilmiştir. Bazı katılımcılar (K1, K5, K15) Covid-19 sürecinde Vefa Sosyal Destek Gruplarının SYD Vakıfları tarafından koordine edildiğine, Ekonomik İstikrar Kalkanı Programı kapsamında yeni bir ihtiyaç sahibi kavramı değerlendirmesi yapıldığına değinerek güncel uygulamalara başarılı bir şekilde adapte olunduğuna işaret etmişlerdir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*vaka çeşitliliği*” olmuştur. 5 katılımcı (K3, K4, K10, K11, K12) SYD Vakıflarında ortaya konan hizmet modelini vaka çeşitliliği konusuna değinerek açıklamıştır. Buna göre ortaya konan hizmet modelinin en önemli özelliği vaka çeşitliliğidir. SYD Vakıflarının toplumun her kesimine hitap eden bir kuruluş haline geldiğine değinilmiştir. Aile ve topluma yönelik hizmetlerde tanımlayıcı programların (ASDEP örneğinde olduğu gibi) vaka çeşitliliğinin yüksek olması dolayısıyla SYD Vakıfları bünyesinde yürütülmesi gerektiğine temas edilmiştir. SYD Vakıflarında farklı etnik kökene mensup sığınmacılara yönelik sosyal yardım uygulamalarının yürütüldüğü göz önüne alınırsa, vaka çeşitliliği başlığında açıklanan çeşitlilik kavramının Merriam Webster’in çeşitlilik tanımı olan “farklı ırktan bireylerin bir organizasyona dahil edilmesi” ile bağdaştığı söylenebilir.¹² Buradan hareketle kamunun etnik gruplara ulaşmasındaki en önemli kuruluşlardan biri SYD Vakıfları olarak gösterilebilir.

Bir katılımcıya (K4) göre “*SYD Vakıfları bağımsız kuruluşlar gibi yapılandığından hizmet modelleri arasında birlik bulunmamaktadır. Hizmet modeli müracaat sayısına*

¹² Merriam Webster Sözlük: "Diversity".

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/diversity> [05.03.2021]

göre şekillenmektedir. Yoğun nüfusun olduğu ilçelerde bir personel günlük 100-200 arası vatandaş başvurusu almakta veya sorgulamakta, bir Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi 20-30 arası bireyin resmi ikamet adresinde sosyal inceleme işlemlerini gerçekleştirmektedir. Bu sayılar hem başvuru aşamasında hem sosyal inceleme aşamasında verimliliği etkilemektedir. Mevcut sistemin bir personelden talep ettiği işlem sayısı kapsamlı uygulamaların yapılmasını güçleştirmektedir. Mütevelli Heyetlerinin bir toplantı sürecinde 1.000-2.000 arası hane dosyası incelemesi de benzer şekilde kapsamlı uygulamaların yapılmasının önüne geçmektedir. Personellerin karar sürecinde daha aktif rol alması gerekir.” Katılımcı, büyük il ve ilçelerde hizmet modelini talep sayısının etkilediğinden bahisle personellerin karar süreçlerinde etkin rol olması gerektiği ve karar organlarının kapsayıcı uygulamalar yapmasının önünün açılması gerektiğini önermiştir. Personel sayısının işlem hacmine oranla yetersiz olduğu durumlarda kalıcı çözümler üretmekten ve sosyal hizmetin temel prensiplerinden biri olan “kişiyi çevresiyle beraber ele alma” anlayışının hayata geçirilmesinde yaşanan güçlükten bahsedilmiştir.

5.9. İşlevsel Bir Hizmet Modeli İçin Gerekenler

Tablo 5.16: İşlevsel Bir Hizmet Modeli İçin Gerekenler

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Kurumsal	9	K1, K2, K6, K7, K8, 11, K12, K13, K16
Toplam kalite yönetimi	8	K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K15
Merkez	5	K2, K3, K10, K11, K14

Araştırmanın bu bölümünde işlevsel bir hizmet modeli için gerekenlere ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri üç kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.16’da görüldüğü üzere bu kategoriler; kurumsal, toplam kalite yönetimi, merkezdır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “***kurumsal***” olmuştur. 9 katılımcı (K1, K2, K6, K7, K8, 11, K12, K13,

K16) SYD Vakıflarında işlevsel bir hizmet modelini kurumsallığa değinerek açıklamıştır. Buna göre işlevsel bir hizmet modeli için; stratejik planların yapıldığı, görev tanımlarının net olarak belirlendiği, ihtiyaçlar doğrultusunda yapılanmanın şekillendiği dinamik bir kurumsal yapı oluşturulmalıdır. Günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yalnızca taleplerin alınarak değerlendirilmesi değil süreç yönetimi ve hedeflerin de önem kazandığı ifade edilmiştir. Tüm SYD Vakıflarının aynı yardım kategorilerinde hizmet vermesine rağmen toplumda oluşan ortak bir sosyal yardım kanaatinin bulunmadığı aktarılmıştır. SYD Vakıflarının kurumsal bir yapıda olmadığından dolayı stratejik planlarının bulunmadığı ve dolayısıyla görev tanımlarının devamlı olarak farklılaştığı belirtilmiştir. Katılımcı K6'ya göre *“Vakfımıza uzun yıllar yardım başvurusu yapan kişiler her seferinde bir dahaki başvuruya ne zaman geleceğini soruyor. Çok yakın bir tarihte sosyal yardım alan kişi CİMER, Açık Kapı Birimi, kurumsal web sitesi gibi uzaktan başvuru kanallarından neredeyse her gün yeniden başvuru yapıyor. Sosyal yardım süreci hakkında etkin bir bilgilendirme yapmaya ihtiyaç var.”* Katılımcı, kurumsallığın gerekliliklerinden biri olan süreç yönetimindeki eksikliklere işaret etmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık **“toplam kalite yönetimi”** olmuştur. 8 katılımcı (K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K15) SYD Vakıflarında işlevsel bir hizmet modelini toplam kalite yönetimi ile açıklamıştır. Buna göre SYD Vakıflarında planlama yapılabilmesi için saha analizlerinin, hizmetlerin geliştirilmesinde uygulayıcı katkılarının önemli olarak görüldüğü ve profesyonellerin görüşleriyle ortaya çıkacak bir anlayış gerektiği ifade edilmiştir. Sistemik yaklaşımların ancak tüm paydaşların katkılarıyla geliştirilebileceği ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile SYD Vakıflarının da bir platformda bir araya gelmesinin yenilikçi yaklaşımların ortaya çıkmasının en önemli adımı olacağı belirtilmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık **“merkez”** olmuştur. 5 katılımcı (K2, K3, K10, K11, K14) SYD Vakıflarında işlevsel bir hizmet modelini SYD Vakıflarının sosyal yardımların merkezi hâline getirilmesi gerektiğiyle açıklamıştır. Buna göre sosyal yardımların kamu, yerel yönetim, dernek, vb. tarafından uygulanması hem kaynak israfı yaratmakta hem de dağınık bir yapı oluşturmaktadır. Bu sebeple sosyal yardım uygulamalarını koordine edici bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kurumun temel

görevi mükerrerliği önlemek, acil ihtiyaçların ivedilikle karşılanmasını sağlamak ve ihtiyaç sahibi olmayan bireylerin tespit edilmesidir. Belirtilen katılımcılar tarafından SYD Vakıflarının bu misyonu altyapısı ve kurum kültürü itibarıyla üstlenebileceği ifade edilmiştir. Katılımcılar tarafından SYD Vakıflarının sorumluluk sahalarında bir merkez haline getirilmesi önerisi, kaynağın ve başvuru kanalının birleştirilmesi değil başvuruların değerlendirilmesiyle sınırlandırılmıştır.

Bir katılımcıya (K14) göre “*Müracaatçının niteliğine göre hizmet modeli oluşturulmalıdır. Bir haneye ait sosyal inceleme bilgileri hanede durum değişikliği bulunmuyorsa mevzuat gereği 1 yıl geçerlidir. Sosyal inceleme bilgileri güncelliğini yitirdiğinde yeni bir başvuru yapılması halinde eşi cezaevinde olan kadınlar, eşi vefat etmiş olan kadınlar, eşinden boşanmış veya aile birliği sarsılmış kişiler vb. için başvuru ile sosyal inceleme işlemleri arasındaki süre mümkün olduğunca azaltılmalıdır.*” Katılımcı, sosyal yardım başvuru sürecine ilişkin bir model oluşturulması ve ekonomik yoksunluğun etkisine göre öncelik belirlenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

5.10. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarında Uygulanabilirliği

Tablo 5.17. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarında Uygulanabilirliği

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Dönüşüm	10	K1, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K15
Çalışma sistemi	9	K3, K4, K9, K10, K12, K13, K14, K15, K16
Yapılanma	6	K5, K6, K7, K11, K13, K14

Araştırmanın bu bölümünde Sosyal servis biriminin SYD Vakıflarında uygulanabilirliğine ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri üç kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.17’de görüldüğü üzere bu kategoriler; dönüşüm, çalışma sistemi, yapılanmadır.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “**dönüşüm**” olmuştur. 10 katılımcı (K1, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K15) sosyal servis biriminin SYD Vakıflarında uygulanabilirliğine dair dönüşüm konusu üzerinde durmuştur. Buna göre SYD Vakıflarında dönüşüme ihtiyaç vardır. Belirtilen katılımcıların dönüşüm olarak değerlendirdikleri, yapılanma ve anlayış üzerinde şekillenmektedir. SYD Vakıflarında iyi uygulama örneklerinin artırılması, verilere göre hedefler ortaya konulması, bilimsel yaklaşımların saha gözlemleriyle birleşmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yapılabilmesi için profesyonellerden oluşan bir birime ihtiyaç olduğu ve sosyal servis biriminin bu amaca uyan bir yapılanma olacağı belirtilmiştir. Bazı katılımcılar (K5, K6, K10, K15) dönüşümün ilk önce büyük ilçelerden başlaması gerektiğini işaret ederek, sosyal servis yapılanmasının büyük ilçelerde başlayıp küçük ilçelere bir model olarak ilerleyen zamanlarda uygulanması gerektiğini aktarmışlardır. Bu doğrultuda 1 katılımcı (K2) İçişleri Bakanlığı bünyesinde yürütülen “Büyük İlçeler Güven Dönüşüm Projesi” kapsamında sosyal servis biriminin uygulanabilir bir proje olduğunu işaret etmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**çalışma sistemi**” olmuştur. 9 katılımcı (K3, K4, K9, K10, K12, K13, K14, K15, K16) sosyal servis biriminin SYD Vakıflarında uygulanabilirliğine dair çalışma sistemi konusu üzerinde durmuştur. Buna göre sosyal yardım uygulamaları için merkezi bilgi sistemleri kadar önemli bir konu çalışma sistemidir. Bu anlamda sosyal servis biriminin yeni bir çalışma sistemi olduğu üzerinde durulmuştur. Belirtilen katılımcılara göre sosyal yardımların geniş kitlelere hitap etmesiyle yeni çalışma sistemleri ortaya çıkmakta ve sürdürülebilir sistemler başarıyla beraberinde getirmektedir. Bazı katılımcılar (K2, K10, K12) SYD Vakıflarında tarif edilebilir bir çalışma sisteminin bulunmadığını ve profesyonellerin sürece dahil olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**yapılanma**” olmuştur. 6 katılımcı (K5, K6, K7, K11, K13, K14) sosyal servis biriminin SYD Vakıflarında uygulanabilirliğine dair yapılanma konusu üzerinde durmuştur. Buna göre SYD Vakıfları yapılanma içindedir. Bu yapılanmanın kapsamı sosyal yardım uygulamalarının farklı boyutlarının tespiti, sosyal değişim, toplumsal katılım, koruyucu-önleyici ve hizmet sonrası izleme çalışmaları, etkileşim olarak tarif edilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’ndan başlamak üzere sosyal

yardım aktörlerinde yeni misyon arayışlarının olduğu belirtilmiştir. Misyon arayışına sığınmacılara yönelik uluslararası paydaşlarla yürütülen bir uygulama olan “Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı” programındaki “sosyal uyum” misyonu örnek olarak gösterilmiştir. Bununla beraber bazı katılımcılar (K5, K13) sosyal yardımların genelde bir kapsamdan özelci bir kapsama evrildiğini ileri sürmektedir. Sosyal yardımların müracaatçının özelliklerine göre ayrıldığı; engel oranına, başvuru dönemine, fayda sahibine yakınlığına göre miktar ve türünün değiştiğine değinmişlerdir. Engel oranına göre aylık miktarının değiştiği, Covid-19 ile mücadele sürecinde açıklanan Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi kapsamındaki yardım programlarının aynı tutarda yardımlar olmasına rağmen kendi içerisinde Pandemi Sosyal Destek Programı, Bizimize Yeteriz Türkiyem Sosyal Yardım Programı, Diğer Kuruluş Başvuruları olarak ayrıldığı hatta bu yardım programlarının faz-1, faz-2, faz-3 olarak gruplandığı örnek olarak gösterilmiştir.

Bir katılımcıya (K3) göre: “Ülkemizde yaşanan en büyük problemlerden bir tanesi, alan ile ilgili uzmanlığı veya çalışması olmayan kişilerin ortaya koydukları çözümler olmaktadır. Bu çözümlerin saha uygulanabilirliğinin ortaya konulması uzun zaman almaktadır. SYD Vakıfları bünyesinde benzer bir modelin uygulanması için ciddi bir yapısal ve mevzuat değişikliği yapılması gerektiğini ve buna ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.” Katılımcı, sosyal yardımlara ilişkin uzmanlığı olan kişilerin sahada yer alması ve yeni sistemlerin belirleyicisi olması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Bir katılımcıya (K5) göre: “Sosyal servis biriminin uygulanabilirliği Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ile olan ilişkisine bağlıdır. Sosyal servis birimi mevcut şartlar altında oluşturulursa bence doğru katkı alınamaz. Mevcut şartların ötesinde sosyal servis birimi SYD Vakıflarının parçası olduğu kadar Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nün de parçası olmalıdır.” Katılımcı, SYD Vakıflarının mevcut durumda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın idari teşkilatı içinde yer almadığına işaret ederek uygulanabilirliğini kurumsal ilişki boyutunda değerlendirmiştir.

5.11. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarına Katkıları

Tablo 5.18: Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarına Katkıları

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Kalıcı çözüm	13	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16
Kurumsal yapı	12	K1, K2, K3, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16
Sosyal risk	10	K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10, K11, K12, K13

Araştırmanın bu bölümünde Sosyal servis biriminin SYD Vakıflarına katkılarına ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri üç kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.18’de görüldüğü üzere bu kategoriler; kalıcı çözüm, kurumsal yapı ve sosyal risktir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “**kalıcı çözüm**” olmuştur. 13 katılımcı (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16) sosyal servis biriminin SYD Vakıflarına katkıları konusunda kalıcı çözüm üzerinde durmuştur. Buna göre sosyal servis biriminden en çok beklenen, kalıcı çözümler üretmek noktasında çalışmaların sistemli bir şekilde yürütülmesidir. Belirtilen katılımcılara göre mükerrer yardımlar, yasal statünün şekillenmesi, kurumsallaşma, yapılanma, koordinasyon, standartlaşma, çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesi, sosyal politika üretimine katkı konularındaki arayışlar için sosyal servis ideal bir sistemdir. Sosyal servis birimi yeni bir yönetim modelidir. Dünyada ve Türkiye’de birçok sosyal yardım kurum/kuruluşunda yapılandırıldığı gözlemlenen sosyal servis biriminin hem sosyal yardım uygulamalarında hem de kurumsallaşmada kalıcı bir çözüm getireceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**kurumsal yapı**” olmuştur. 12 katılımcı (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16) sosyal servis biriminin SYD Vakıflarına katkıları

konusunda kurumsal yapı üzerinde durmuştur. Buna göre SYD Vakıflarında görev tanımlarının, sorumluluk sahalarının, bünyesinde yer alacak görevlilerin niteliğinin, sosyal politika önerilerinin belirlendiği bir yapının oluşturulması aynı zamanda kurumsal bir yapının oluşturulmasıdır. Kurumsal bir yapının oluşmasının hizmet kalitesini artıracığı, sosyal yardımların amacına ulaşmasını sağlayacağı, koruyucu-önleyici ve rehabilite edici uygulamaların önünün açılacağı ifade edilmiştir. Kurumsallaşmanın iş yoğunluğu üzerindeki etkilerine ilişkin; sosyal yardımların amaçlarının, yararlanacak kişilerin niteliklerinin, kolay başvuru kanallarının (mahalle muhtarlıkları, yerel koordinasyon merkezleri, vatandaş katılımı vb.) belirlenmesi ve doğru anlatılmasıyla mükerrer başvuruların önüne geçilecek olup bürokratik süreçler en aza indirilecektir. Belirtilen katılımcılara göre sosyal servis birimi, yerelde bir “sosyal yardım koordinasyon merkezi” gibi çalışarak sosyal yardımların dağınıklığını önlemelidir. SYD Vakıf yapılanmasının yerel aktörleri profesyonellerle buluşturduğu için bu amacı gerçekleştirebileceği ve İngiltere’de olduğu gibi ülke çapındaki ortak bir yoksulluk anlayışının gelişmesi rolünü üstlenebileceği ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*sosyal risk*” olmuştur. 10 katılımcı (K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10, K11, K12, K13) sosyal servis biriminin SYD Vakıflarına katkıları konusunda sosyal risk konusu üzerinde durmuştur. Buna göre sosyal yardımların amacı aile birliğini sağlamak, ekonomik yoksunluğun dezavantajlı durumlarını ortadan kaldırmak ve sosyal riskleri önlemektir. Katılımcılara göre Covid-19 sürecinin etkileri neticesinde yeni risk grupları ve yeni yoksunluk türleri ortaya çıkmıştır. Covid-19 sürecinde dönemsel ihtiyaç sahiplerine yönelik uygulamaların büyük kısmının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde SYD Vakıfları üzerinden yürütüldüğü ve halk sağlığını etkileyebilecek durumların yaşanmaması için sosyal yardım başvurularının değerlendirilmesinde mevzuat hükümlerinde yer alan muhtaçlık kriterinin uygulanma zorunluluğunun kaldırıldığı ve “kamu vicdanını sarsmama” ilkesinin yer aldığı ifade edilmiştir. Kamu sosyal yardım uygulamalarında yeni bir ilkeyle tanışan SYD Vakıfları için en zor durumlardan birinin yeni yoksunluk türlerini teşhis etmek olduğu belirtilmiştir. Buna göre kısıtlamalar dolayısıyla işyerlerini çalıştıramayan işletme sahiplerinin ve adına kayıtlı gayrimenkul ve araçlar sebebiyle mal varlığı değerlendirmesine göre ihtiyaç sahibi sayılamayacak nitelikteki kişilerin temel ihtiyaçlara ulaşma kriterine göre yeni bir sosyal yardım uygulaması yürütülmüştür.

Bununla beraber mülki idare amirlikleri tarafından temel ihtiyaçlara ulaşamayacak nitelikteki grupların belirlenerek sosyal yardım uygulaması yapılması planlanmış ve en büyük zorluğun kırılgan grupların tespiti ve ihtiyacın belirlenmesi konusunda yaşandığı ifade edilmiştir. Bazı katılımcılar (K2, K3) Covid-19 sürecinde sığınmacılara yönelik sosyal yardım uygulamasında iletişim eksiklikleri, vaka öykülerinin değerlendirilmesi, sığınmacı grupların niteliği ve ihtiyaç analizi konusunda eksiklikler yaşandığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda katılımcı K14 sığınmacıların sağlık hizmetlerine ulaşım konusunda sorun yaşadıkları ve sosyal servis biriminin bu durumlarda yapacağı sosyal risk analizleriyle tespitlerinin önem arz ettiğini ifade etmiştir. Bir katılımcı (K16) normal süreçte sosyal yardımların değerlendirilmesi için hane ziyareti zorunluluğu bulunduğunu fakat Covid-19 ile mücadele sürecinde hane ziyareti yapılması zorunluluğunun kaldırılmasıyla, yaşanabilecek sosyal risklerin belirlenmesinde güçlük yaşandığını belirterek sosyal servis biriminin bu konuda yürüteceği çalışmaların önemine değinmiştir.

5.12. SYD Vakıflarında Sosyal Servis İşleyiş Mekanizması

Tablo 5.19: SYD Vakıflarında Sosyal Servis İşleyiş Mekanizması

Alt Temalar	Sayı (S)	Katılımcı (K)
Kamu niteliği	16	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16
Koordinasyon	13	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K11, K12, K13, K14, K15, K16
Muhatap	10	K1, K3, K4, K5, K9, K10, K11, K13, K14, K16
Merkezi atama	7	K5, K6, K12, K13, K14, K15, K16

Araştırmanın bu bölümünde sosyal servis işleyiş mekanizmasına ilişkin olarak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda katılımcıların görüşleri dört kategoride toplanmaktadır. Tablo 5.19’da görüldüğü üzere bu kategoriler; kamu niteliği, koordinasyon, muhatap, merkezi atama.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan başlık “**kamu niteliği**” olmuştur. Tüm katılımcılar SYD Vakıflarında sosyal servis işleyiş mekanizmasına ilişkin olarak kamu niteliği üzerinde durmuşlardır. Katılımcılar, SYD Vakıflarının mevcut durumdaki standartlaşma ve koordinasyon sorununun temel nedenini kamu niteliğinin bulunmaması olarak açıklamışlardır. Buna göre sosyal servis biriminin işleyiş mekanizmasının ana unsuru kamu niteliğidir. SYD Vakıflarının Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’ne bağlanması gerektiği ve hiyerarşinin Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nden sonra doğrudan merkeze bağlı taşra teşkilatları çatısı altında bölge müdürlükleri oluşturularak devam etmesi gerektiği ifade edilmiştir. Nüfusun ve vaka potansiyelinin az olduğu şehirlerde uygulamaların koordineli ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için bölge müdürlüklerinin önemli olduğu belirtilmiştir. SYD Vakıflarının doğrudan merkeze bağlı taşra teşkilatı olması gerektiğini ve sosyal servis birimlerinin taşra teşkilatı iç birimleri kategorisinde yer alması gerektiği ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “**koordinasyon**” olmuştur. 13 katılımcı (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K11, K12, K13, K14, K15, K16) SYD Vakıflarında sosyal servis işleyiş mekanizmasına ilişkin olarak koordinasyon konusu üzerinde durmuştur. Belirtilen katılımcılar birinci olarak SYD Vakıflarının sosyal yardım alanında yerel koordinasyon merkezi olmasını ve “Sosyal Yardım Merkezi” misyonuyla sorumluluk alması gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal yardım alanındaki dağınıklığa değinen katılımcılar; mükerrer yardımların önlenmesi, müracaatların değerlendirilmesi, maksimum ihtiyaç sahibi haneye ulaşmak için sosyal servis birimleri kanalıyla SYD Vakıflarının merkez haline gelmesinin önemini vurgulamışlardır. SYD Vakıf veri tabanı Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemine yerel sosyal yardım kuruluşlarının veri girişi yapmasının planlama ve organizasyon açısından önem taşıdığı, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Koruması Kanunu kapsamında herhangi bir endişeye mahal vermemek adına varlık sorgulama yapma işleminin yalnızca SYD Vakıfları bünyesinde kalması gerektiği aktarılmıştır. Sosyal yardımların amacına ulaşması için sivil toplum kuruluşlarının da kurumsallaşmasının önem taşıdığı belirtilmiş, SYD Vakıf yapılanmasının sosyal yardım faaliyeti yürüten sivil toplum kuruluşları için örnek bir model olabileceği belirtilmiştir. İkinci olarak SYD Vakıfları arasında koordinasyon kurulması gerektiği belirtilmiş, bölge müdürlükleri şeklinde teşkil

edecek SYD Vakıflarındaki sosyal servis birimi temsilcilerinin düzenli olarak ortak bir platformda buluşması gerektiği ifade edilmiştir. İlçe SYD Vakıflarının Bölge SYD Vakıfları kanalıyla eşgüdümlü olarak hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir. Üçüncü olarak SYD Vakıfları ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasındaki koordinasyona değinilmiş, SYD Vakıflarının Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nde temsilinin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda katılımcı K14 “SYD Vakıfları Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı idari yapılanmasında olmadığından ve SYD Vakıflarının temsili olmadığından veri alışverişi yapmakta güçlük çekiyor, sosyal yardımların gelişimine dair görüş ve önerilerimizi güçlü bir şekilde ifade edemiyor, BSYBS teknik iyileştirmeleri için tespitlerimizi çok büyük zorluklarla ilgili makamlara iletebiliyoruz.” diyerek teşkilatlanma, kurumsallaşma ve koordinasyon konusunun hizmetlerin geliştirilmesi, verimliliği ve hizmet kalitesinin artırılması üzerindeki etkisine değinmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*muhatap*” olmuştur. 10 katılımcı (K1, K3, K4, K5, K9, K10, K11, K13, K14, K16) SYD Vakıflarında sosyal servis işleyiş mekanizmasına ilişkin olarak muhatap konusu üzerinde durmuştur. Buna göre kırılgan gruplar için başvuru ve yönlendirme aşamalarının önemine değinilmiş, sosyal servis biriminin kırılgan grupların başvuru aşamasından hizmetin sonlandırılması ve sonrasındaki takip işlemlerine kadar alanında uzman kişilerin varlığıyla ihtiyaçların tespit edilmesi ve sosyal risklerin önlenmesi noktasında önemli bir birim olabileceğine vurgu yapılmıştır. Müracaatçıların başvuru kanalları ve kurumların faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasından kaynaklanabilecek yoksunlukların en aza indirgenmesi ve özellikle hakkında gizlilik kararı bulunan bireylere ilişkin iş ve işlemlerin yürütülmesine muhatap olacak birimin sosyal servis olması gerektiği belirtilmiştir.

Araştırmaya katılanların görüşleri doğrultusunda bu bölümde üzerinde en fazla durulan diğer başlık “*merkezi atama*” olmuştur. 7 katılımcı (K5, K6, K12, K13, K14, K15, K16) SYD Vakıflarında sosyal servis işleyiş mekanizmasına ilişkin olarak merkezi atama konusu üzerinde durmuştur. Buna göre mevcut durumda SYD Vakıf personellerinin KPSS puanı ve ilgili SYD Vakıf Mütevelli Heyeti tarafından alımlarının gerçekleştirildiği, buna karşılık ortak bir anlayış ve personel yapılanmasında birlik oluşturulabilmesi için SYD Vakıf personel alımlarının merkezi

alım ve merkezi mülakat usulüyle gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Sosyal yardım alanında çalışacak kişilerin alan bilgisi ve iletişim yeteneğinin güçlü olması gerektiğine vurgu yapan katılımcılar, merkezi alım usulünün yanı sıra merkezi mülakat komisyonları vasıtasıyla alımların gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Bir katılımcıya (K3) göre: “Sosyal servis bünyesinde istihdama yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Yoksulluğu önleyici politikalar arasında istihdama yönlendirmenin kalıcı çözümlere ulaşılması hedefi için önemli bir uygulama olduğunu düşünüyorum. Kayıt dışı istihdamın ve günlükçü tabir edilen yevmiyeli çalışanların istihdama yönlendirilmesi sosyal yardımları doğrudan etkileyen bir unsurdur.” Katılımcı, yoksulluk ve istihdam ilişkisine değinerek sosyal servis bünyesinde kalıcı çözümler üretmek noktasında istihdama yönelik iş ve işlemlerin yürütülmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Bir katılımcıya (K9) göre: “Sosyal servis görev ve sorumlulukları net bir biçimde belirlenmeli ve Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi üzerinde görevler sekmesi oluşturularak sosyal servisin uygulama kapsamına giren dezavantajlı kesimler ile belirlenen diğer kriterler doğrultusundaki hane dosyaları bu yöntemle somut görevler haline getirilmeli ve sosyal servis bünyesinde mezkûr görevler gerçekleştirilmelidir. Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi üzerindeki sosyal inceleme formunda yenilikler yapılmalı, hane açıklama bölümlerinde karakter sınırları esnetilmeli ve istatistiklerin merkezi bir kanalda birleştiği sistem kırılımları düzenlenmelidir.” Katılımcı, sosyal servis biriminin hedef kitlesine yönelik merkezi bilgi sisteminde düzenleme yapılması ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından da değerlendirmeye tâbi tutularak hizmetlerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bir katılımcıya (K11) göre: “Sosyal servis biriminde sosyal yardım alanında eğitim görmüş kişilerin çalışması önemlidir. Bu birimlerde çalışacak kişilerin alınması merkezi alımlarla ve mülakatla olmalıdır. Sosyal servis birimi çalışanları ile diğer personeller arasında statü veya maaş farkı olmamalıdır. Bu birimler SYD Vakıflarının günümüz anlayışlarıyla yeniden yapılandırılmasının öncüsü olabilir.” Benzer şekilde başka bir katılımcıya (K13) göre: “Sosyal servis adında bir birim oluşturularak mevzuat çerçevesinde görevler tanımlanmalıdır. Yıllık hedefler belirlenmeli ve yeterli personel sağlanmalıdır. Personeller merkezi atama ile atanabilir fakat statü olarak diğer personellerden farklı olmamalıdır. Sosyal servis çalışanları alanında uzman

kişilerden seçilmelidir. Bu açıdan sosyal hizmet gibi alanlar uygun olabilir.” Belirtilen katılımcılar, SYD Vakıflarında personel özlük haklarında oluşabilecek farkların olumsuz bir etki yaratacağından bahisle Sosyal Hizmet bölüm mezunu gibi alanında uzman kişilerin katılımıyla hizmetlerin verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Bir katılımcıya (K15) göre: *“Sosyal servis biriminde çalışacak kişiler Sosyal İnceleme Raporu hazırlamalı ve mahalli incelemeler neticesinde müracaatçıları çevresi içinde inceleyerek karar organının değerlendirmesine sunmalıdır. Ayrıca sosyal servis biriminde çalışanlar sosyal yardımlarda kanaatini mutlaka belirtmelidirler.”* Katılımcı, hane ziyareti sürecinin içeriğine değinerek Sosyal İnceleme Raporu’nun önemine ve sosyal servis birimi çalışanlarının karar süreçlerinde etkin rol oynaması gerektiğine vurgu yapmıştır.

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA ve DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümünde; Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımların değerlendirilmesi ve yeni bir sosyal servis modeli önerisi nitel araştırma yöntemi ile ele alınmış, Küçükçekmece SYD Vakfı Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarının yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplardan yola çıkılarak elde edilen bulgular yorumlanmış, alanyazında yer verilen hususlar çerçevesinde tartışılmıştır. Tartışmanın ardından uygulayıcılar ve araştırmacılar için önerilere yer verilmiştir.

6.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma

Bu araştırma, Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımların değerlendirilmesi ve yeni bir sosyal servis modeli ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de sosyal yardım alanındaki dağınık yapılanma, son yıllarda sosyal yardımlara ve yararlanıcı gruplara yönelik oluşan olumsuz algı, SYD Vakıflarının günümüz şartlarına uygun bilimsel metotları içeren ve gerek sahada gerek sosyal politika oluşumundaki etkinliğinin artırılmasına yönelik değişim ve dönüşümü hedefleyen model arayışı araştırmanın gerçekleştirilmesinde etken olmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yöneltilen “SYD Vakıflarının yasal statüsü ve çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesiyle ilgili görüşleriniz nelerdir?” ile “Size göre SYD Vakıflarında mevcut durumdaki işleyiş de göz önüne alındığında sosyal servis işleyiş mekanizması nasıl oluşturulmalıdır?” sorularına tüm katılımcıların yaptığı “kamu kurumu” vurgusu dikkat çekmiştir. Katılımcılar, SYD Vakıflarının yeniden yapılanmasında kamu kurumu niteliğine ilk sırada önem verdiklerini göstermişlerdir. Bununla beraber “Dünyada ve Türkiye’de birçok sosyal yardım kurum/kuruluşunda yapılandırıldığı gözlemlenen sosyal servis biriminin SYD Vakıflarında uygulanabilirliği sizce nedir? Uygulandığı takdirde ne gibi katkıları olabilir?” sorusuna verilen cevaplarda sosyal servis biriminin katılımcılar tarafından SYD Vakıflarının kurumsallaşması için önemli bir yapı olarak görülmesi dikkat çekmiştir.

6.1.1. Türkiye’de Dezavantajlı Birey, Aile ve Gruplara Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Güçlü Yönlerine İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; Türkiye’de dezavantajlı birey, aile ve gruplara yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun güçlü yönlerine ilişkin olarak katılımcıların ulaşılabilirlik, yardım kategorilerinin çeşitliliği, merkezi bilgi sistemi, değişim vurgularını literatür araştırmalarında öne çıkaran araştırmacılar bulunmaktadır.

- İhtiyaç sahibi hanelere ulaşılmasında ve müracaatçıların sosyal yardımlara erişebilmesindeki kolaylık, sosyal yardımların toplumsal değişim üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Salduz ve Arslankoç (2021), yaptıkları çalışmada sosyal yardımların toplumsal değişim üzerindeki etkisinden söz ederek tasarruf sağlama, suçu önleme gibi özellikleri olduğuna değinmişlerdir.
- Yardım kategorilerinin çeşitliliği, yeni dezavantaj türlerinin tespit edilmesini önemli hale getirmektedir. Sosyal yardımlara ilişkin “makarna, kömür” algısı 43 kategoride verilen sosyal yardımlar ve verilen yardımların %86’sının nakdi yardımlar olması ile çürütülmektedir. Karabulut (2011) ve Taşçı (2017), yaptıkları çalışmada kamu sosyal yardımlarının toplumsal refah üzerinde doğrudan etkisi olduğuna değinmişlerdir.
- Merkezi bilgi sistemi, kamu kurumlarının öncü olması halinde sorumluluk sahalarındaki sosyal yardım uygulamalarında haksız yardım alma, yardımda tekrara düşme gibi durumları önleyerek yardımların amacına ulaşmasını sağlar. Merkezi bilgi sistemlerinin sosyal yardım sorgulama ekranlarının kâr amacı gütmeyen kuruluşlara açılması önem taşımaktadır. Peri (2020), merkezi bilgi sistemlerini sosyal yardımların gelişimi açısından “milat” olarak tanımlamıştır.
- Değişim, sosyal yardımların dinamik kalmasını sağlar. Bu anlamda değişen toplum yapısını yakından takip edecek ve dönemsel ihtiyaç sahiplerinin yoksunluk yaşamalarını önleyecek bir sistemin kurulması gerektiği savunulmuştur. Karagöz (2020) ve Akgül (2016), kamu sosyal yardım alanındaki yasal düzenlemelerin ortak bir anlayış doğrultusunda ilerlediğini ancak ortak bir ihtiyaç sahibi tanımının olmadığı belirtmişlerdir.

6.1.2. Türkiye’de Dezavantajlı Birey, Aile ve Gruplara Yönelik Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Zayıf Yönlerine İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; Türkiye’de dezavantajlı birey, aile ve gruplara yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun zayıf yönlerine ilişkin olarak katılımcıların mükerrerlik, sosyal yardım bağımlılığı, kalıcı çözümlerin üretilmemesi, uygulamada birlik bulunmadığı vurgularını çalışmalarında öne çıkaran araştırmacılar bulunmaktadır.

- Mükerrerlik; kaynak israfı yaratmakta, sosyal yardımların doğru yönetilememesine neden olmaktadır. Taşçı (2008) yaptığı araştırmada, kamu dışındaki sosyal yardım aktörlerinin merkezi bilgi sistemlerine ulaşamamalarını mükerrer yardımların yapılması ile ilişkilendirmiştir. Bu noktada 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu çerçevesinde kamu dışındaki sosyal yardım aktörlerinin yalnızca müracaatçılara verilen sosyal yardımları görüntüleyebildiği bir sosyal yardım bilgi sisteminin oluşturulmasına dikkat çekilmiştir.
- Kesgin (2013) yaptığı araştırmada; sosyal yardımların, düzenli bir işte çalışabilecek nitelikteki kişilere verilmesi ve sosyal yardım-istihdam ilişkisinin kurulmamasının sosyal yardım bağımlılığı yarattığını ifade etmiştir. Kamu sosyal yardımları bir “öğreti” niteliğinde olup sosyal yardım hak sahiplerinin uzun vadeli sigorta koluna bağlı olarak çalıştıklarında sosyal yardım hak sahipliklerinin feshedilmesinin sosyal yardım bağımlılığı yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Sosyal yardım kuruluşlarının yoksulluğu yok edici uygulamaları yalnızca mali boyutta değil bilimsel yaklaşımların kullanılması anlamında da incelenmelidir. Daşlı (2015) ile Özsoy ve Karataş (2020) yaptıkları araştırmalarda, sosyal inceleme işlemlerinin alanında uzman kişilerce yapılmadığında sosyal yardımların istismara açık hale gelebileceğini belirtmişlerdir. Müracaatçıların sosyal inceleme işlemlerini yapan personellerin doğru müdahaleyi yapabilmesi için bilimsel metotlara başvurması ve kaynak kullanımının bu çerçevede şekillenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3. SYD Vakıflarının Vaka Yaklaşımına İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; SYD Vakıflarının vaka yaklaşımına ilişkin olarak katılımcıların kapsayıcı, farklı bakış açıları, standartlaşma ve yenilik üzerinde yaptığı değerlendirmeleri çalışmalarında öne çıkaran araştırmacılar bulunmaktadır

- SYD Vakıflarında kapsayıcılık anlamındaki en önemli gösterge Türkiye'nin her il ve ilçesinde olmak üzere toplamda 1.003 SYD Vakfının bulunmasıdır. Taşçı (2007) yaptığı araştırmada, kamu sosyal yardımlarının kapsayıcılığını güçlü teşkilatlanma ile bağdaştırmıştır. SYD Vakıflarının kuruluş kanunu olan 3294 sayılı Kanun'da, asgari ücretin net tutarının üçte birinden az gelire sahip hanelerin SYD Vakfı sosyal yardımlarından yararlanabileceği, afet ve acil durum hallerinde ise muhtaçlık sınırına bakılmaksızın uygulamaların yapılabileceği belirtilmektedir. Şenkal (2017) yaptığı çalışmada, sosyal yardımların bazı ülkelerde gelire destek olarak verildiği, ülkemizde ihtiyaç sahibi olarak tespit edilenlere verilmesine rağmen kapsayıcılığın yüksek olduğunu belirtmiştir.
- SYD Vakıflarının karar organlarını 3294 sayılı Kanun'da belirtildiği şekilde mülki idare amiri, belediye başkanı, ilçe müdürleri, muhtarlar, sivil toplum kuruluşları ve hayırsever üyeler oluşturmaktadır. SYD Vakıfları, Rondinelli (1981)'in de çalışmasında belirttiği üzere ülkemizde 1980'li yıllarda etkisini gösteren desantralizasyon (yetkilerin kamu tüzel kişiliklerine devredilmesi) anlayışı doğrultusunda katılımcı bir yapı ile yönetilmekte ve farklı bakış açılarının buluşması önemli bir güç oluşturmaktadır.
- Türkiye'de 1.003 SYD Vakfında 1.003 farklı vaka anlayışı bulunmakta, bağımsız karar organları ve yerel aktörleri içinde barındıran bir yapı olsa da kuruluşlar arası koordinasyon olmadığından rekabetçi bir anlayış gelişmemiştir. Dodurka (2014) yaptığı araştırmada, SYD Vakıflarının "bağımsız işyerleri" olarak tanımlandığını belirterek kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliğinden bahsetmiş, hizmetlerin standartlaşmasında bir engel olduğu kanaatine varılmıştır.

6.1.4. SYD Vakıflarında Kalıcı Çözümlerin Üretimine İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; SYD Vakıflarında kalıcı çözümlerin üretimine ilişkin olarak katılımcıların iş yoğunluğu, personel sayısı ve iş birliği üzerinde yaptığı değerlendirmeleri çalışmalarında öne çıkaran araştırmacılar bulunmaktadır.

- Ustabası (2013) yaptığı çalışmada, kalıcı çözümlerin üretilmemesinin bireylerde sosyal yardım bağımlılığı oluşması, yoksulluk kültürünün etkisinde kalınması gibi durumlar ortaya çıkardığını ve sosyal yardım kuruluşlarını bir kısır döngüye soktuğunu belirtmiştir. Sosyal yardım kuruluşları kalıcı çözümler üretilmediği her müracaatçısının yeni müracaatlarına hedef olmaktadır. Sosyal yardımlardan yararlanma şartlarının ve sosyal yardımların amaçlarının doğru anlatılmadığında CİMER, Açık Kapı, kurumsal internet siteleri kanalından yapılan mükerrer başvurular iş yoğunluğu yaratmakta ve kalıcı çözümlerin üretilmesini engelleyebilmektedir.
- Özellikle büyük ilçelerde yoğun müracaatçı sayısına rağmen yeterli personel bulunmamasından kaynaklı olarak yasal süresi içerisinde sonuçlandırılması gereken başvurulara kapsayıcı müdahaleler yapılamadığından kalıcı çözümlere ulaşmakta zorluklar yaşanmaktadır. Araştırmaya katılanların beyanlarına göre bir personel günde 20 ile 30 arası hane ziyareti yapmak ve 200-300 arası sistem başvurusu almak durumunda kalmaktadır. Bu durum kalıcı çözümlerin üretilmesini doğrudan etkileyen bir unsurdur.
- SYD Vakıflarının gerek yerel aktörlerle gerek SYD Vakıfları arasında gerekse Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iş birliği ve koordinasyon içerisinde çalışması kaynakların doğru dağılımını, ihtiyaç sahiplerine yönelik yenilikçi uygulamaların ortaya çıkmasını, sosyal yardımların amacına ulaşmasını etkileyecek önemli bir unsurdur. İncedal (2013) yaptığı araştırmada, iş birliğinin beraberinde rekabeti getirdiği için örnek uygulamaların ortaya çıkmasını ve yaygınlaşmasını sağlayacağını belirtmiştir. Özellikle kırılgan grupların ihtiyaçlarının karşılanmasında yerel iş birliklerinin önemine değinmiştir.

6.1.5. SYD Vakıflarının Yasal Statüsüne İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; SYD Vakıflarının yasal statüsüne ilişkin olarak katılımcıların kamu kurumu niteliği, kamu kaynağı ve özlük hakları üzerinde yaptığı değerlendirmeleri çalışmalarında öne çıkaran araştırmacılar bulunmaktadır.

- SYD Vakıfları 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nda tanımlanan Vakıf türlerine uymamakta ve 3294 sayılı Kanun ile SYD Vakıflarının kurucusu devlettir. Kuruluş amacı, gelirleri, çalışma usul ve esasları, denetimleri bakanlıklar tarafından belirlenmekte ve değerlendirilmektedir. SYD Vakıfları kamu tüzel kişiliğine haiz kuruluşlar olup Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı taşra teşkilatı içerisinde yer almamaktadırlar. Üzümcü ve Korkat (2014) yaptıkları çalışmada, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın taşradaki kuruluşlarından SYD Vakıfları gibi vatandaşlarla yoğun etkileşim içinde yer alan kuruluşun olmadığına değinmiştir. 1.003 SYD Vakfının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı taşra teşkilatı olması Bakanlık açısından teşkilatlanma konusunda önemli bir adım olacak ve sosyal yardımların amacına ulaşmasında güçlü bir yapılanmayı beraberinde getireceği kanaati hasıl olmuştur.
- SYD Vakıflarının kullandığı kaynak kamu kaynağıdır. Mali kaynaklar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan sağlanmakta ve 2020 yılında bağışların oranının Küçükçekmece SYD Vakfı bünyesinde sadece %4 olduğu düşünüldüğünde yasal statünün güçlendirilmesi kamu kaynağını da doğrudan etkilemektedir. 2012 yılında yapılan düzenleme neticesinde personel alımları KPSS puanı ve mülakat ile yapılmaktadır. Personel alımlarında ikamet şartı ve personelin hangi bölümlerden seçileceği Vakıf Mütevelli Heyeti tarafından belirlenmektedir. Ortak bir anlayışın bulunmadığı gözlemlenmiştir.
- SYD Vakıf personelinin kuruluşlar arası yer değişikliği sonucunda kıdem tazminatının sıfırlandığı, yasal statüdeki belirsizlikler nedeniyle görevde yükselme konusunda ihtilaf olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların ifade ettikleri gibi, önemli sayıda yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyindeki SYD Vakıf personelinin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde sosyal politika oluşumunda aktif rol almasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

6.1.6. Çalışanların Alanında Uzman Kişilerden Seçilmesine İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; SYD Vakıflarında çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesine ilişkin olarak katılımcıların bilimsel yaklaşım, verimlilik, karar süreci üzerinde yaptığı değerlendirmeleri çalışmalarında öne çıkaran araştırmacılar bulunmaktadır.

- Sosyal yardımların amacının daha fazla kişiye ulaşmak olmadığı ve sosyal yardımların niteliğinin önem kazandığı, yapılacak uygulamaların bilimsel temellere dayanmasının yeni yoksunlukları ortadan kaldırdığı göz önüne alındığında alanında uzman kişilerin varlığı bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Ezer (2016) yaptığı çalışmada, süreç yönetiminin ve koruyucu-önleyici tedbirlerin sosyal yardım alanında önem kazandığını belirtmiştir. Bu doğrultuda bilimsel yaklaşımların hizmet içi eğitimlerle yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.
- Sosyal yardım alanında kalıcı çözümler uygulanamaması, planlama ve değerlendirme sürecindeki eksiklikler, alanında uzman kişilerin varlığıyla giderilmeye başlanmalıdır. Atanır (2016) yaptığı çalışmada, alanında uzman kişilerce yürütülen çalışmaların, kaynakların verimli kullanılmasında doğrudan etkili olacağını belirtmiştir.
- Alanında uzman kişilerin sosyal inceleme raporlarında kanaatlerini bildirerek karar organlarının değerlendirmelerine katkı sunmaları beklenmektedir. Mucuk (2013) yaptığı çalışmada; sosyal inceleme esnasında bireyin içinde bulunduğu şartların, güçlü ve zayıf yönlerin tespit edilmesinin kaynakların kullanımından politikanın şekillenmesine kadar önemli bir süreci ifade ettiğine değinmiştir.

Seyyar (2010); koruyucu-önleyici, rehabilite edici, iyileştirici, değiştirici, geliştirici yöntemlerle kalıcı çözümlere ulaşılabileceğini vurgulayarak sosyal yardım alanında yenilikçi uygulamaların ve yapılanmanın sınırlılıklarını bilimsel yaklaşımlar temelinde açıklamıştır.

6.1.7. SYD Vakıflarında Ortaya Konan Hizmet Modeline İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; SYD Vakıflarında ortaya konan hizmet modeline ilişkin olarak katılımcıların talep odaklı uygulama, ihtiyaca cevap veren ve vaka çeşitliliği üzerinde yaptığı değerlendirmeleri çalışmalarında öne çıkaran araştırmacılar bulunmaktadır.

- Yıldırım (2018) yaptığı çalışmada, yoğun başvurulara karşılık kalıcı çözümlerin üretilmemesinin talep odaklı yaklaşımı beraberinde getirdiğini belirtmiştir. Afet ve acil durum halleri, dönemsel ihtiyaçlar, ortak bir ihtiyaç sahibi tanımına sahip olmayan sosyal yardım kuruluşları talep odaklı uygulama ile ihtiyaçlara cevap verebilmektedir.
- Sosyal yardım kuruluşlarını yasal süresi içinde taleplerin sonuçlandırılmasına bağlı olarak “ihtiyaca cevap veren” kuruluşlar olarak tanımlamak mümkündür. Yazıcı (2013) ve Yenihan (2018) yaptıkları çalışmalarda, ihtiyaçlara cevap verirken kısıtlı kaynaklar sebebiyle köklü uygulamaların yapılamamasının kısa vadeli çözümleri beraberinde getirdiğini belirtmektedir.
- SYD Vakıfları Genel Sağlık Sigortası başvuruları, sığınmacılara yönelik sosyal yardım uygulamaları ve son olarak Covid-19 sürecinde Vefa Sosyal Destek Gruplarını koordine etmeleri ile vaka çeşitliliği olarak çok güçlü bir veri tabanına sahiptirler.

6.1.8. İşlevsel Bir Hizmet Modeli İçin Gerekenlere İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; SYD Vakıflarında işlevsel bir hizmet modeli için gerekenlere ilişkin olarak katılımcıların kurumsallık, toplam kalite yönetimi ve merkez üzerinde yaptığı değerlendirmeleri çalışmalarında öne çıkaran araştırmacılar bulunmaktadır.

- Mirze (2014) yaptığı çalışmada, günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yalnızca taleplerin alınarak değerlendirilmesi değil süreç yönetimi ve hedeflerin de önemine değinmiştir. Mezkûr araştırmacı ve Araştırmaya katılanların görüşleri

doğrultusunda; stratejik planların yapıldığı, görev tanımlarının net olarak belirlendiği, ihtiyaçlar doğrultusunda yapılanmanın şekillendiği dinamik bir kurumsal yapı oluşturulmalıdır. Tüm SYD Vakıflarının aynı yardım kategorilerinde hizmet vermesine rağmen toplumda oluşan ortak bir sosyal yardım kanaati bulunmamaktadır. SYD Vakıflarının kurumsal bir yapıda olmadığından dolayı stratejik planlarının bulunmadığı ve dolayısıyla görev tanımlarının devamlı olarak farklılaştığı değerlendirilmektedir.

- SYD Vakıflarında planlama yapılabilmesi için saha analizleri, hizmetlerin geliştirilmesinde uygulayıcı katkıları önem arz etmektedir. Profesyonellerin görüşleriyle ortaya çıkacak bir anlayış gerekmektedir. Akay (2007) yaptığı araştırmada, sistematik yaklaşımların ancak tüm paydaşların katkılarıyla geliştirilebileceğini belirtmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile SYD Vakıfları ortak platformda bir araya gelerek yenilikçi yaklaşımların ortaya çıkmasında çalışma yürütmelidirler.
- SYD Vakıfları sosyal yardımların merkezi hâline getirilmelidir. Ceren ve Erdem (2018) yaptığı çalışmada; sosyal yardımların kamu, yerel yönetim, dernek, vb. tarafından uygulanmasının hem kaynak israfı yaratmakta hem de dağınık bir yapı oluşturmakta olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple sosyal yardım uygulamalarını koordine edici bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kurumun temel görevi mükerrerliği önlemek, acil ihtiyaçların ivedilikle karşılanmasını sağlamak ve ihtiyaç sahibi olmayan bireylerin tespit edilmesidir.
- SYD Vakıfları sosyal yardım alanında yerel koordinasyon merkezi olmalı ve “Sosyal Yardım Merkezi” misyonu ile sorumluluk almalıdır.
- Mükerrer yardımların önlenmesi, müracaatların değerlendirilmesi, maksimum ihtiyaç sahibi haneye ulaşmak için sosyal servis birimleri kanalıyla SYD Vakıflarının merkez haline gelmesi önemlidir.
- SYD Vakfı veri tabanı Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemine yerel sosyal yardım kuruluşlarının veri girişi yapması planlama ve organizasyon açısından önem taşımaktadır.
- Sosyal yardımların amacına ulaşması için sivil toplum kuruluşlarının da kurumsallaşması önem taşımakta, SYD Vakıf yapılanmasının sosyal yardım faaliyeti yürüten sivil toplum kuruluşları için örnek bir model olabileceği düşünülmektedir.

- SYD Vakıflarının Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nde temsilinin sağlanması gerekmektedir. Mevcut durumda veri alışverişi yapmakta güçlük çekilmekte, sosyal yardımların gelişimine dair görüş ve öneriler güçlü bir şekilde ifade edilememektedir.
- Ortak bir anlayışın oluşturulabilmesi SYD Vakıf personel alımlarının merkezi alım ve merkezi mülakat usulüyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Sosyal yardım alanında çalışacak kişilerin alan bilgisi ve iletişim yeteneğinin güçlü olması gerektiğinden, merkezi alım usulünün yanı sıra merkezi mülakat komisyonları vasıtasıyla alımların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Mevcut durumda SYD Vakıf personellerinin KPSS puanı ve ilgili SYD Vakıf Mütevelli Heyeti tarafından alımları gerçekleştirilmekte, buna karşılık ortak bir anlayış ve personel yapılanmasında birlik bulunmamaktadır.
- Türkiye'de sosyal yardım alanında hizmet veren kuruluş sayısı ve sosyal yardıma ayrılan kaynağın büyüklüğü göz önüne alındığında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde tıpkı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde olduğu gibi "Sosyal Yardımlar Danışma Kurulu" oluşturulmalı, SYD Vakıfları adına mutlaka en az 1 temsilcinin bulunması gerekmektedir.
- SYD Vakıflarının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü idari yapılanması içerisinde yer alması gerekmekte ve hiyerarşinin Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nden sonra doğrudan merkeze bağlı taşra teşkilatları çatısı altında bölge müdürlükleri oluşturularak devam etmesi gerekmektedir.

6.1.9. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarında Uygulanabilirliğine İlişkin Değerlendirme

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; sosyal servis biriminin SYD Vakıflarında uygulanabilirliğine ilişkin olarak katılımcıların dönüşüm, çalışma sistemi, yapılanma üzerinde durdukları gözlemlenmiştir. Bazı araştırmacıların sosyal servis birimlerinin yenilikçi anlayışları barındırdığına dair araştırmaları bulunmaktadır (Bozkurt, 2016; Uluocak, 2011).

- Sosyal yardımların niceliğine karşılık niteliği de güçlendirilmelidir. Bu amaçla SYD Vakıflarında dönüşüme ihtiyaç vardır. SYD Vakıflarında iyi uygulama örneklerinin artırılması, bilimsel yaklaşımların saha gözlemleriyle birleşmesi gerekmektedir. Bunun yapılabilmesi için profesyonellerden oluşan bir birime ihtiyaç olduğu kanaati oluşmuştur. Dönüşüm ilk önce büyük ilçelerden başlamalı ve sosyal servis yapılanmasının büyük ilçelerde başlayıp küçük ilçelere bir model olarak ilerleyen zamanlarda uygulanması sağlanmalıdır. İçişleri Bakanlığı bünyesinde yürütülen “Büyük İlçeler Güven Dönüşüm Projesi” bu anlamda ortak bir zemin olabilir.
- Sosyal yardım uygulamaları için merkezi bilgi sistemleri kadar önemli bir konu çalışma sistemidir. Bu anlamda sosyal servis birimi yeni bir çalışma sistemidir. Sosyal yardımların geniş kitlelere hitap etmesiyle yeni çalışma sistemleri ortaya çıkmakta ve sürdürülebilir sistemler başarıyı beraberinde getirmektedir. SYD Vakıflarında tarif edilebilir bir çalışma sistemi bulunmamakta ve profesyonellerin sürece dahil edilmesi gerekmektedir.
- Sosyal yardımlar, müracaatçının özelliklerine göre ayrılmakta; engel oranına, başvuru dönemine, fayda sahibine yakınlığına göre miktar ve tür olarak değişmektedir. Engel oranına göre aylık miktarının değiştiği, Covid-19 ile mücadele sürecinde açıklanan Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi kapsamındaki yardım programlarının aynı tutarda yardımlar olmasına rağmen kendi içerisinde Pandemi Sosyal Destek Programı, Bizbize Yeteriz Türkiyem Sosyal Yardım Programı, Diğer Kuruluş Başvuruları olarak ayrıldığı hatta bu yardım programlarının faz-1, faz-2, faz-3 olarak gruplandığı örnek olarak gösterilebilir.

6.1.10. Sosyal Servis Biriminin SYD Vakıflarına Katkıları

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; sosyal servis biriminin SYD Vakıflarına katkılarına ilişkin olarak katılımcıların kalıcı çözüm, kurumsal yapı ve sosyal risk üzerinde durdukları gözlemlenmiştir. Bazı araştırmacıların sosyal servis birimleri bünyesinde kalıcı çözümler uygulandığına dair araştırmaları bulunmaktadır (Kaya, 2009; Ay ve Akan, 2017).

- Sosyal servis biriminden en çok beklenen, kalıcı çözümler üretmek noktasında çalışmaların sistemli bir şekilde yürütülmesidir. Mükerrer yardımlar, yasal statünün şekillenmesi, kurumsallaşma, yapılanma, koordinasyon, standartlaşma, çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesi, sosyal politika üretimine katkı konularındaki arayışlar için sosyal servis ideal bir sistemdir. Sosyal servis birimi yeni bir yönetim modelidir. Dünyada ve Türkiye’de birçok sosyal yardım kurum/kuruluşunda yapılandırıldığı gözlemlenen sosyal servis biriminin hem sosyal yardım uygulamalarında hem de kurumsallaşmada kalıcı bir çözüm getireceği düşünülmektedir.
- SYD Vakıflarında görev tanımlarının, sorumluluk sahalarının, bünyesinde yer alacak görevlilerin niteliğinin, sosyal politika önerilerinin belirlendiği bir yapının oluşturulması aynı zamanda kurumsal bir yapının oluşturulmasıdır. Peri (2020) yaptığı araştırmada kurumsal bir yapının oluşmasına; hizmet kalitesini artıracak, sosyal yardımların amacına ulaşmasını sağlayacak, koruyucu-önleyici ve rehabilite edici uygulamaların önü açacak bir faktör olarak değinmiştir. Sosyal servis birimi, yerelde bir “sosyal yardım koordinasyon merkezi” gibi çalışarak sosyal yardımların dağılımlığını önlemelidir.
- Sosyal risk haritalarının oluşturulması ve ihtiyaç analizlerinin yapılarak sosyal politika oluşumuna katkı sunması beklenmektedir.
- Sosyal servis biriminin, Covid-19 sürecinin etkileriyle ortaya çıkan yeni risk grupları ve yeni yoksunluk türlerinin tespit edilmesine ve önlenmesine yönelik çalışmaları önem taşımaktadır.
- Covid-19 ile mücadele sürecinde dönemsel ihtiyaç sahiplerinde meydana gelen artışla beraber SYD Vakıf veri tabanlarında önemli bir büyüme yaşanmıştır. Mirze (2010) yaptığı çalışmada, insan ve toplum bilimlerinde veri yönetiminin önemine değinmiştir. Buna göre profesyonellerin kapsamlı verileri değerlendirmesi ve süreç yönetimi için öneriler sunması gerekmektedir. Bu amaçla sosyal servis birimine bu süreçte şiddetle ihtiyaç vardır.
- Kırılgan grupların ihtiyaçlarının bir süreç içinde giderilmesi ve sonrasında izleme çalışmalarının yapılması gerektiğinden sosyal servis birimi planlı değişim süreci gibi uygulamaları hayata geçirecektir.

6.1.11. SYD Vakıflarında Sosyal Servis İşleyiş Mekanizması Önerisi

Araştırma konusu doğrultusunda yapılan literatür taramalarından elde edilen bilgiler ile Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti ve uygulayıcılarıyla yapılan görüşmeler neticesinde; SYD Vakıflarında sosyal servis birimi işleyiş mekanizmasına ilişkin olarak katılımcıların kamu niteliği, koordinasyon, muhatap, merkezi atama üzerinde durdukları gözlemlenmiştir. Bazı araştırmacıların sosyal servis birimlerinin dezavantajlı kesimlere muhatap birimler olması gerektiğine dair çalışmaları bulunmaktadır (Seyyar, 2010; Demirel ve Seçkin, 2008).

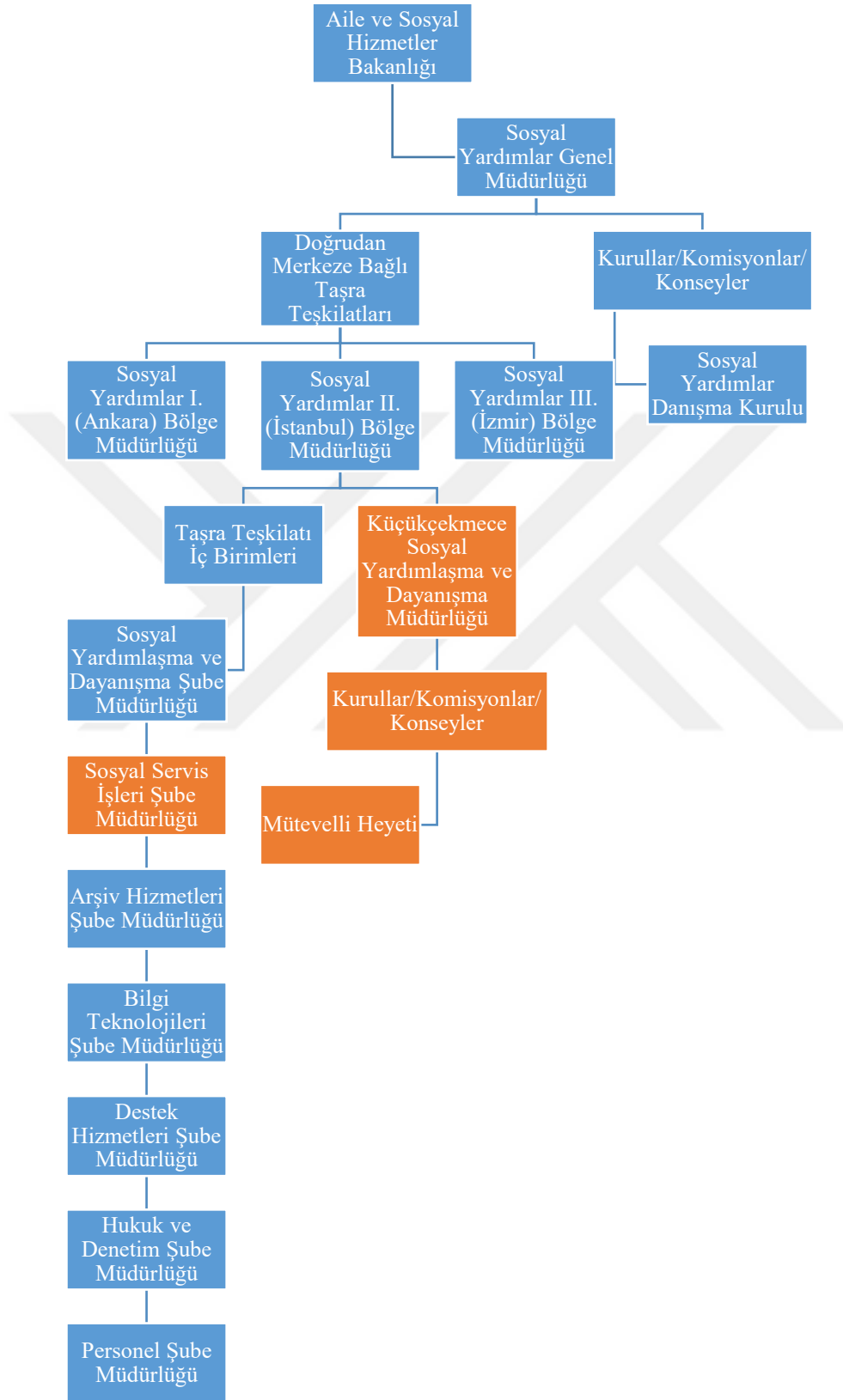
Sosyal servis işleyiş mekanizmasına ilişkin öneriler aşağıda sıralanmıştır:

1. Sosyal servis biriminin işleyiş mekanizmasının kurulabilmesi için temel unsur SYD Vakıflarının kamu niteliği kazanmasıdır.
2. Sosyal servis birimleri adına taşra teşkilatı iç birimleri kategorisinde “Sosyal Servis İşleri Şube Müdürlüğü” bulunması koordinasyon açısından önem taşımaktadır.
3. Sosyal servis biriminde görev alacak kişilerin sosyal hizmet, sosyoloji, psikoloji, çocuk gelişimi alanlarından seçilmesi önem taşımaktadır.
4. Sosyal servis biriminde paydaş analizinin yapılması büyük önem taşımaktadır. Sosyal yardımlardaki dağınık ve tekrar eden uygulamaları önlemek için her SYD Müdürlüğünün sorumluluk sahasındaki sosyal yardım kuruluşlarıyla iş birliği önemlidir.
5. Sosyal servis birimleri SYD Müdürlükleri arasında koordinasyon ve iş birliğinden sorumlu olmalıdır. Bunun için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde var olan “Bilgi Teknolojileri Sistemi”¹³ platformuna “Sosyal Servis” veri tabanı eklenerek sosyal servis birimi çalışanlarının bu veri tabanına erişimi sağlanmalıdır. Sosyal servis veri tabanı üzerinde her sosyal servis biriminin istatistik verilerine ve yürüttüğü projelere yer verilmelidir.

¹³ Bilgi Teknolojileri Sistemi, 2021
<https://bits.ailevecalisma.gov.tr/> Erişim tarihi: 09.06.2021

6. Sosyal servis birimi; stratejik planlamalar, sosyal risk analizleri ve sosyal politika önerisi yapacak birim olmalıdır. Bunun için de doğru bir yönetim modeli gereklidir. Doğru bir yönetim modelinde; yönetişim, toplam kalite yönetimi, iç çevre ve dış çevre analizi gibi unsurlar yer almalıdır.
7. Sosyal servis biriminde çalışacak personel kadro sayısı; kayıtlı hane dosyası sayısı, sosyal ve demografik yapı göz önünde bulundurularak valiliğin görüşü dikkate alınarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirlenir.
8. Sosyal servis birimi, hizmet içi eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanmasında rol alır.
9. Sosyal servis birimleri, kırılgan grupların başvuru aşamasından hizmetin sonlandırılması ve sonrasındaki takip işlemlerine kadar alanında uzman kişilerin varlığıyla ihtiyaçların tespit edilmesi ve sosyal risklerin önlenmesi noktasında çalışmalıdır.
10. Müracaatçıların başvuru kanalları ve kurumların faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasından kaynaklanabilecek yoksunlukların en aza indirgenmesi ve özellikle hakkında gizlilik kararı bulunan bireylere ilişkin iş ve işlemlerin yürütülmesine muhatap olacak birimin sosyal servis olması gerekmektedir.
11. Bölge müdürlükleri şeklinde teşkil edecek SYD Müdürlüklerindeki sosyal servis birimi temsilcilerinin düzenli olarak ortak bir platformda buluşması gerekmektedir. İlçe SYD Müdürlüklerinin Bölge SYD Müdürlükleri kanalıyla eşgüdümlü olarak hareket etmesi gerekmektedir.

Katılımcı görüşleri ve alan yazın taraması doğrultusunda oluşturulan sosyal servis birimi teşkilat modeli önerisi aşağıdaki gibidir:

Şekil 6.1: Sosyal Servis Birimi Teşkilat Modeli Önerisi

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın temel problemi ve alt problemleri çerçevesinde ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

- Araştırmanın temel probleminden; Türkiye’de dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardımların dağınık bir yapılanma içerisinde olup olmadığına ilişkin olarak: Dağınık bir yapılanmanın olduğu ve dağınıklığın önlenmesi için yenilikçi anlayışlara ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın temel probleminden; sosyal yardım kuruluşlarının iş birliği içerisinde çalışıp çalışmadıklarına ilişkin olarak: Sosyal yardım kuruluşlarının aynı çatı altında olsalar dahi iş birliği içerisinde olmadıkları ve sosyal yardımlarda tekrara düğüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın temel probleminden; SYD Vakıflarının sosyal yardımlardaki rolü ile mevcut yapılanmanın ihtiyaca cevap verip veremediğine ilişkin olarak: SYD Vakıflarının kamusal sosyal yardımlarda lokomotif kurum olmasına karşın bağımsız iş yerleri şeklinde yapılandırılması dolayısıyla kuruluşlar arası iş birliği ve koordinasyon eksikliğinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın temel probleminden; SYD Vakıflarının mevcut durumunun ihtiyaçlar doğrultusunda nasıl yapılandırılması gerektiği ve sosyal servis biriminin bu yapılanmada nasıl konumlanacağına ilişkin olarak: SYD Vakıflarının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü idari yapılanması altında, doğrudan merkeze bağlı taşra teşkilatları çatısı altında bölge müdürlükleri oluşturularak yapılanması ve SYD Vakıflarının doğrudan merkeze bağlı taşra teşkilatı kategorisinde müdürlük olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal servis biriminin ise idari olarak “Sosyal Servis Şube Müdürlüğü” şeklinde temsilinin ve her SYD Vakfında planlama, koordinasyon, iş birliği konularında sorumlu birimler olarak yapılandırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.
- Araştırmanın alt problemlerinden; sosyal yardım kuruluşlarında yönetim modelinin etkin ve verimli çalışabilmesine ilişkin olarak: Sistemin dinamik bir şekilde işlemesi için farklı bakış açılarının bir arada bulunması gerektiği, alanında uzman kişilerin raporlarından ve sosyal servis gibi birimlerin saha analizlerinden yararlanılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

- Araştırmanın alt problemlerinden; sosyal politika oluşumu ve gelişiminde yerel mekanizmaların rolüne ilişkin olarak: Politika oluşumunda saha gözlem ve analizlerinin yerel mekanizmaların katkısı olmadan ortaya çıkmayacağı değerlendirilmektedir. Politika oluşumunun alt kurumların katkılarıyla şekillendiğinde daha uygulanabilir olacağı sonucuna varılmıştır. Yerel mekanizmaların ihtiyaç analizlerinin, dönemsel ihtiyaçların ve yeni yoksunlukların önlenmesi için önemli olduğu değerlendirilmektedir.
- Araştırmanın alt problemlerinden; sosyal yardım aktörlerinin merkezi bilgi sistemine ulaşılabilirliği için çözüm önerilerine ilişkin olarak: Yerel sosyal yardım aktörlerinin merkezi bilgi sistemlerine veri girişi yapması gerektiği ve sosyal servis birimlerinin paydaş analizleriyle sorumluluk sahalarındaki sosyal yardım uygulamalarını koordine ettiği bir yapının oluşturulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın alt problemlerinden; Covid-19 sürecinde ihtiyaç sahibi birey ve grup tanımlamasında yaşanan değişimlere ilişkin olarak: Malvarlığı ile ihtiyaç sahipliği arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde farklılıklar meydana geldiği sonucuna varılmıştır. Covid-19 sürecinde sosyal yardım başvurularının “kamu vicdanını sarsmama” ilkesiyle değerlendirilmesinin sosyal yardımlarda yeni bir anlayış olduğu sonucuna varılmıştır.
- Araştırmanın alt problemlerinden; SYD Vakıflarının sosyal yardım alanındaki rolü değerlendirildiğinde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının taşra teşkilatı olmasına ilişkin olarak: SYD Vakıflarının kurum kültürü ve insan kaynağının Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı idari yapılanmasında önemli bir güç doğuracağı ve sosyal yardım uygulamalarının oluşumu, yönetilmesi, koordine edilmesinde önemli bir aktör olabileceği değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak Türkiye’de farklı kesimlere hitap eden ve hizmet götüren SYD Vakıflarında sosyal servis biriminin; kaynakların etkin ve verimli kullanılabilmesi, kalıcı çözümlere ulaşılabilmesi ve SYD Vakıflarının kurumsallaşması ve daha iyi bir yönetim modeli oluşturabileceği neticesine varılmıştır. SYD Vakıflarındaki yüksek iş yoğunluğuna rağmen süreci yönetecek bir mutfağın bulunmadığı ve sosyal servis biriminin bu rolü üstlenebileceği saptanmıştır.

Uygulayıcılar İçin Öneriler

1. Sosyal yardım uygulayıcılarının sosyal yardımları çok boyutlu olarak değerlendirmesi gerekmektedir. Doğru kişi, doğru zaman, doğru yardım için organizasyonların güçlü ve dinamik olması gerekmektedir.
2. Makro politikaların amacına ulaşmasında en önemli faktörlerden biri saha gözlemlerinin değerlendirilmesidir. Uygulayıcıların saha gözlemlerini bilimsel yaklaşımlarla buluşturması sağlanmalıdır.
3. Bireylerin mevcut durumları kadar onları yoksunluk içerisine iten sebeplerin incelenmesi uzun vadede önemlidir. Bu anlamda hizmet içi eğitimler yapılmalıdır.
4. SYD Vakıflarının vakaları farklı bakış açılarından değerlendirmesi günümüz anlayışları çerçevesinde değerlidir. Bu anlayışın kalıcı çözümler üretmesi için meslek elemanlarının kanaatlerine ihtiyaç duyulmaktadır.
5. Araştırmanın bulgular bölümünde de belirtildiği gibi SYD Vakıflarında 1 yıl gibi bir sürede kayıtlı hane dosyası sayısı iki katına çıkabilmekte ve ihtiyaç sahibi kavramının belirlenmesinde dönemsel ihtiyaç sahiplerinin varlığı sebebiyle belirsizlik yaşanabilmektedir. Bu durumlarda alanında uzman kişilerin sosyal risk analizleri, ihtiyaç sahibi grupların tespiti konusunda sorumluluk alması gerekmektedir.
6. Sosyal servis birimi; koordinasyonun, sistematik çalışmanın, kalıcı çözümlerin, kurumsallığın sağlanması için yeni bir yönetim modeli olarak sunulmaktadır. Sosyal servis biriminin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, SYD Vakıfları ve diğer sosyal yardım aktörleri ile entegre bir şekilde işlemesi sağlanmalıdır.
7. Kırılgan gruplara yönelik uygulamaların sosyal servis birimi çalışanları tarafından yürütülmesi önem taşımaktadır. Kısa vadeli ihtiyaçların karşılanması üzerine değil sosyal işlevselliklerin artırılması amacıyla çalışmalar yürütülmelidir. Sosyal servis birimi sadece uygulayıcı değil yönlendirici de bir birimdir. Dezavantajlı kesimlerin gereksinimleri doğrultusunda danışmanlık misyonu da önem taşımaktadır.

Araştırmacılar İçin neriler

1. Küçükçekmece ilçesi, demografik yapısı ve İstanbul gibi bir metropolde bulunması dolayısıyla Türkiye'nin zeti niteliğinde verileri bünyesinde barındırmaktadır. Bununla beraber, araştırmacılar daha kalabalık ilçelerde de çalışmalarını yürütebilirler.
2. Sosyal yardımların değerlendirilmesi ve yeni bir model nerisi için nitel araştırma metodu seçilmiştir. Özellikle hizmet değerlendirme ve yeni bir model nerisi yapılan çalışmalarda 1 katılımcının bile görüşleri genel çalışmayı etkileyebilmektedir. Bu sebeple sosyal yardım alanında benzer bir çalışma yapılması durumunda uygulayıcı görüşleri araştırmaya büyük katkı sağlayabilir.
3. Araştırmaya katılım sağlayacak kişilerin kendilerini daha fazla ifade etmelerine imkân sağlamak için nitel araştırma yöntemi doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılabilir.
4. Uygulayıcı görüşlerinin literatürdeki karşılığına atıf yapmak ve bilimsel çalışmalar doğrultusunda yorumlanabilmesi için betimsel analiz yöntemi kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Aca, Z. (2021). Yoksullarla Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Duygusal Emeği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32 (2): 439-457.
- Ayhan, B. (2014). *Uzun süreli bakım sistemleri ve finansman yöntemleri: Türkiye açısından değerlendirme* (Uzmanlık alan tezi). Engelli ve yaşlı hizmetleri genel müdürlüğü, Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020a). *2019 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020b). *2020 Yılı Performans Programı*. Strateji Geliştirme Başkanlığı. Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2020 Yılı Bütçesi, Plan ve Bütçe Komisyonunda. *Türkiye Büyük Millet Meclisi Basın Açıklamaları*, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=147760 [7 Şubat 2021].
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2012). *Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni*. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2013). *2013 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). *Türkiye’de Sosyal Hizmet ve Yardımların Yeniden Organizasyonu*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). *2016 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Türkiye’nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi*. Ankara.
- Akay, H. (2007). *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Stratejik Düşünme – Strateji Geliştirme*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Yayın No: 158, İstanbul.
- Akgemci, T., Güleş, H.K., (2010), *İşletmelerde Stratejik Yönetim*, 2.b., Gazi Kitabevi.
- Akgül Yılmaz, G. (2006). *OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Harcamalar*. İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 75-86.

- Akgül, O. (2016). *Sosyal Devletin Evrimi, Türkiye’de Sosyal Devlet Teoride mi, Pratikte mi? İçinde II.Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı I.*
- Aktan, C. C. (1995). 21.Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru Optimal Devlet, *Kamu Ekonomisinin ve Yönetiminin Yeniden Yapılanması ve Küçültülmesine Yönelik Öneriler*, İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Altındağ, Ö. (2019). Yoksulluk Üzerine Bir Değerlendirme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 19 (1): 81-114.
- Altuğ, O. (1999). *Kayıtdışı Ekonomi*. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Arıcı, K. (2007). Sosyal Güvenlik Kurumu’nun Yeni Yapısı ve İşleyiş Esasları, *Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Sosyal Güvenlik Mevzuatı Semineri*, Ankara, Kamu-İş Yayınları, 31-56.
- Arıcı, K.; Alper, Y (2012), *Sosyal Güvenlik*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2659, Eskişehir.
- Arın, T. (2013). *Kriz, Devlet, İktisat ve Sosyal Güvenlik Politikaları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul
- Arpacıoğlu, Ö. & Yıldırım, M. (2011). Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2): 60-76.
- Atanır, H. (2016). *Türkiye’de Yoksulluk Sosyal Yardım ve Sivil Toplum Hak Temelli Yaklaşım Açısından Bir Değerlendirme*, Ankara: Dorlion Yayınları.
- Ateş, B. (2020). Karşılaştırmalı Çocuk Ombudsmanlığı ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi. *Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun*.
- Ay, H. ve Akan, R. (2017). Tarihsel Süreçte Sosyal Yardımların Gelişimi, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6 (18): 787-798.
- Aydın, A, Öztürk, Ş. (2021). Türkiye’nin Yoksullukla Mücadelesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Rolü; Pandemi Dönemi Örneği. *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 6 (1): 141-162.

- Ayhan, B. (2014). *Uzun Süreli Bakım Sistemleri ve Finansman Yöntemleri: Türkiye Açısından Değerlendirme* (Uzmanlık alan tezi). Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Barış, İ, Ataman, E. (2019). Kamusal Sosyal Yardımlar: Türkiye-Almanya Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (2): 86-100
- Bayın, G. (2014). Sistem Yaklaşımı Bakış Açısıyla Sağlık Kurumlarında Dış Çevre Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (2): 99-120.
- Berkün, S. (2017). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı. *Şarkiyat*. 9 (2): 582-598.
- Beyazıt, E. (2020). Sosyal Politika, Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (30).
- Bayhantopçu, E, Özuyar, P. (2021). Sürdürülebilir Üniversitelerin Yönetişim-Strateji Çalışmaları ve İletişimi İçin Karşılaştırma Bazlı Bir Yaklaşım Önerisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45): 396-412.
- Bıçkı, D. (2011). Türkiye Kırsalında Yoksulluk Sorunu: Çanakkale Kocalar Köyü Örneği, *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, 30(1): 161-180.
- Bildirici, Z. (2011). *Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Birinci, M. (2021). Stratejik Yönetim ve Sosyal Hizmet Örgütleri Açısından Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32 (1): 251-273.
- Boden, Rebecca (2005), *Taxation Research as Social Policy Research*, Taxation: An Interdisciplinary Approach to Research, Oxford University Press, 105-121, USA-New York.
- Boybek, S. (2009). *Sosyal Yardım Uygulamaları ve Çocuk İşçiliği Arasındaki İlişki: Keçiören Örneği* (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

- Bozkurt, Ö. (2016). Sosyal Hizmet İşletmelerinde Yenilik Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Sosyal Hizmet Özel Sayısı Yıl 2015: 89-106.
- Bölükbaşı, B. (2008). *Türkiye'de Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk*. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- (2011). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, A., Keyder, Ç. (2003). *Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İçin Hazırlanan Proje Raporu, UNDP. Ankara.
- Buğra, A. (2007). AKP Döneminde Sosyal Politika ve Vatandaşlık, Toplum ve Bilim, s. 108, 143-166.
- (2006). *The Turkish Welfare Regime in Transformation*, Journal of European Social Policy, 16 (3).
- Bursal, M. (2010), *Yoksullukla Mücadelede Dünya Bankası'nın Değişen Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- Butterwegge, C. (2018). *Krise und Zukunft des Sozialstaates* (6. bs.). Wiesbaden: Springer vs.
- Bülbül, D., Sağır, Y. (2020). Türkiye'de Transfer Harcamalarının Fayda Yansıması. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 1-24.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (25. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları
- Ceren, A. ve Erdem, T. (2018). Türkiye'de Yoksulluk ve Sosyal Yardım Uygulamaları. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1): 6-24.

- Coşkun, S. & Tireli, M. (2008). *Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çakar, E. (2008). *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Primsiz Rejim* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, H. (2014). *Türkiye’de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, İ. (2020). Yoksulluk ve Yoksulluk Göstergeleri: Türkiye ve OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (2): 510-532.
- Çetinkaya, Ş. (2012). *Türkiye’de Sosyal Yardım Müessesesi: Durum Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Çifter, İ. (1986). *Psikiyatri. Klinik Psikiyatri*. G.Ü. Basın Yayın Y.O. Basımevi: Ankara.
- Daşlı, Y. (2015). Sosyal Yardımların Sorunlu Alanı: Muhtaçlık Tespiti. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39 (2): 135-154.
- Demirel, Y. & Seçkin, Z. (2008). *Bili ve Bilgi Paylaşımının Yenilikçilik Üzerine Etkileri*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(1): 189-202.
- Dikmen, T. (2020). Sosyal Hizmet Perspektifinden Esping Andersen’ in Sınıflandırdığı Farklı Refah Rejimlerinin İncelenmesi; Güney Avrupa Refah Rejimi Bağlamında Türkiye. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1): 22-31.
- Dilik, S. (1980a). Sosyal Yardımlar: İki Anlamlı Bir Terim. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35 (01): 55-72.
- (1980b). Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1-4): 73-84.

- (1988). Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 43(1): 41-80.
- Dinçer, Ö. (2007). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. 8. Baskı, İstanbul: Alfa Basım Yayın, Dağıtım.
- Dodurka, B. Z. (2014). *Türkiye’de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar - Çalışma Raporu*. İstanbul.
- Doğan, B, Pekasıl, A. (2021). COVID-19 Pandemisi Bağlamında Evsizler, Mevsimlik Tarım İşçileri, Mülteci, Şartlı Mülteci ve Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32 (1): 275-292.
- Erbaş, M. (2021). Stratejik Plan, Bireysel Performans Değerlendirmesi İlişkisine Dair Algı Hakkında Bir Araştırma. *Strategic Public Management Journal*, 7 (13): 10-34.
- Erdal, G. & Yavuz, H. (2013). Kırsal Kesimde Yoksulluk Algısı: Tokat İli Zile İlçesi Örneği, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilimsel Araştırma Dergisi*, 8: 40-47.
- Erdut, Z. (2004). Günümüzde Sosyal Politikanın Açılımları, *I. Ulusal Sosyal Politika Kongresi*, Ankara: Disk Yayınları, 31-58.
- Eren, E. (2002), *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Erkuş, A. (2017). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. Ankara: Seçkir Yayıncılık.
- Eroğlu, G. (2020). Covid-19’la Mücadele Sürecinde Türkiye’deki Yardım Hizmetleri ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış, *Şehir Araştırmaları Dergisi*, 6: 561-578.
- Erol, S. (2011), Yaşlılık Sigortası ve Emeklilik Yaşı Tartışması, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı 1: 40-65.
- (2014). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nün Yoksullara Yönelik Sosyal Politikaları: Van Örneği, *Journal of Life Economics*, 1 (2): 149-170.
- Eryıldız, F. G. (2015). *Ulusal ve Yerel Düzeyde Yoksulluk Azaltma Stratejileri: İstanbul’da Sosyal Yardım Uygulamaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Es, M. & Güloğlu, T. (2004). Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1: 79- 93.
- Ezer, B. (2016). Tarihçesi ve Bugünü ile Birleşik Krallık Sosyal Güvenlik Sisteminin Esasları, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Akar ÖCAL Armağanı: 87-122.
- Filiz, B. (2020). *Avrupa Birliği'nde Aktif Sosyal Politikalar ve Sosyal Adalet Algısı: Türkiye ve İspanya Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Genç, Ö. (2012). Ortaçağ Avrupa'sının dini ve sosyal hayatına ilişkin bir bildiri: Duplex Legationis Edictum. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 31 (51): 39-62.
- Gerek, N., Karaca, N. Gökçek, B., Dilek ve Kocabaş, F. (2013), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Yayın No 1776, Eskişehir.
- Geyik, O (2020). Türkiye'de Dezavantajlı Gruplara Yönelik Yapılan Mali Yardımlar Üzerine Bir İnceleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1): 52-66.
- Gezer, E. (2015). *Türkiye'de Kamu Kaynaklı Sosyal Yardımlar: Sansürlü Regresyon Analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gitmez, E. (2021). Yoksullukla Mücadelede Türkiye'deki Belediyelerin Sosyal Yardım Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (33): 12-26.
- Gökbayrak Ş. (2005). Sosyal Dışlanma Sorunsalına Türkiye Düzleminde Geliştirilen Model Uygulamaları, *Çalışma Ortamı Dergisi*, s. 80.
- Gün, S., Dellal, İ. ve Ünüvar, İ. (2012). Türkiye'de Toprak Politikası ve Kırsal Yoksulluk” 10. *Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, Konya.
- Gündoğan, N. (2008). *Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*. Ankara Sanayi Odası, Ocak-Şubat.
- Gürbüz, F, Arı, R, Oğuz, B. (2021). Kamu Kurum ve Kuruluşları İçin Ortak Strateji Belirlemede Bir Karar Destek Süreci. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Ejosat Özel Sayı 2021 (ARACONF): 436-444.

- Gürsoy, S. (2011). *Sosyal Politikada Dönüşüm ve Sosyal Yardımlar: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Hall, Anthony L. (2004). *Social Policy for Development*, London, Sage Pub.
- Hyggen, C. (2006). Risks and Resources: Social Capital among Social Assistance Recipients in Norway, *Social Policy and Administration*, 40 (5): 493-508.
- ILO. (2012). *Fundamental principles and rights at work: From commitment to action International Labour Conference 101st Session Sixth Item on Agenda Report VI*. Geneva: ILO.
- International Labour Organization (2010). *World Social Security Report 2010/11: Providing coverage in times of crisis and beyond*, Cenevre.
- Işık, M, Demirok, K. (2021). Sosyal Politika Kapsamında Kamu Kuruluşları Tarafından Bir Dezavantajlı Grup Olarak Engellilere Yönelik Verilen Hizmetlerin Etkinliği: Isparta İli Örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4 (1): 111-135.
- İkizoğlu, M. (2000). *Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesinde Ampirik Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İlgar, M, Coşgun İlgar, S. (2019). Paydaş Analizi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14 (20): 1835-1860.
- İncedal, S. (2013). *Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları* (Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- İntaş, V. (2014), Türkiye’de Sosyal Sigortacılığın Finansal Gelişimi: Sistemsel Bir Analiz, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü *Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi*, Isparta.
- İpek, M. (2015). Yeni Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Yardım Paradoksu. *Karatahta/İş Yazıları Dergisi*, Sayı: 1: 77-104.
- İzveren, A. (1968). *Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar*, Ankara: Sevinç Matbaası.

- Kabaş, T. (2009). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kalaycı, S. & Akin, A. (2021). Sosyal Hizmetlerin Yerelleşmesine Kent Konseylerinin Katkıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32 (1): 189-210.
- Kapar, R. (2004). Uygun İş Bağlamında Çalışan Yoksullar, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48: 185-204.
- Karabulut, A. (2011). *Türkiye'de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaca, C & Kaleli, E. (2019). Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdama İlişkin Çözüm Önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19 (44): 769-792.
- Karadoğan E. (2012). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Yardımların Bireyin Özsaygı Düzeyine Etkisi Bağlamında Dönüşümü ve Etkinliği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler, Ankara.
- Karagöl, E. T. ve Dama, N. (2015). Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar. *Analiz*. Sayı:139. SETA.
- Karagöz, S. (2020). Türkiye’de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2 (2): 146-169.
- Karakaş, M. (2010). Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2): 1-16.
- Karaman, M. (2019). Yoksulluk Sorununu Anlamlandırma Çalışması Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 2 (1): 43-61.
- Karataş, K. (1999). Sosyal Refah: Kavramsal Boyutu, Gelişimi ve Nitelikleri, *Prof. Dr. Sema Kut’a Armağan Yaşam Boyu Sosyal Hizmet*, Ankara: SHYO Yayınları: 33-43.

- Kaya, E. (2009). *Yoksullukla mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli* (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kaya, T. (2017). *Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Sorumluluğu: Muratpaşa ve Kepez Belediyeleri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Kayhan, M, Öztürk, Y. (2020). Bir Üniversite Hastanesine Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporuna Başvuran Olguların Klinik ve Sosyodemografik Özellikleri. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 42 (2): 240-248.
- Kesgin, B. (2013). *Kamu sosyal politikalarında sosyal yardım*, (1. Basım). İstanbul: Açılım Kitap.
- (2016). Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımda Büyükşehir Belediyeleri ile İlçe Belediyeleri Arasında Nasıl Bir Dağılım Yapılabilir? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (3): 447-462.
- Kılıç, R. & Çetinkaya, Ş. (2012). Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Stratejileri ve Bir Model Önerisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Kılınç, A. (2011). “Bir İnsan Hakkı Olarak “Adli Yardım”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 1-10.
- Kızılelmas, F. (2020). Sivil Toplum Kuruluşlarının Sığınmacılara İnsani Yardım Ulaştırmadaki İşlevleri: Düzce Örneği. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2): 267-283.
- Kocabaş, F. & Kol, E. (2020). Almanya ve Türkiye’de Karşılaştırmalı Olarak Bakım Hizmetleri: Türkiye’de Bakım Sigortası Kurulmasına Yönelik Bir Öneri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (4): 283-310.
- Koçancı, M. (2021). Sosyal Yardımların Değişiminde Neo Liberal Etki: Gelir Getirici Proje Desteklerinin Sonlandırılması Örneği. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 21 (1): 1-16.
- Koray, M. (2007). *Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak, Çalışma ve Toplum*, 4(15).

- (2016). *Sosyal Politika Bilim Dalına İlişkin Genel Bilgiler*. İçinde A. İ. Oral ve Y. Şişman (Ed.), *Sosyal Politika I* (ss. 2–27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Korkusuz, R. ve Uğur, S. (2010). *Sosyal Güvenlik Hukukuna Giriş*. 2. Baskı. Bursa: Ekin Yayınları.
- Koşar, N. G. (2000). *Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı*, Ankara: Şafak Matbaası.
- Kovancı, O. (2014). 'Hayır' Anlayışından Sosyal Devlete: İngiliz Yoksul Yasaları. *Mülkiye Dergisi*, 27 (239): 255-278.
- Kul Parlak, N. (2020). "Aileye Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları", içinde Abdulkadir Şenkal, Esin Karacan, Çiğdem Uludağ Güler (Edt.) *Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal Hizmetler*, Umuttepe Yayınları: Kocaeli, Yayın No: 345.
- Kut, Sema, vd. (1968). III. Millî Sosyal Hizmetler Konferansı Ön Raporu, *Türkiye'de Sosyal Değişme ve Sosyal Hizmetler*, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları: 355-175.
- Küçükkayış Bilgin, B. (2016). Türkiye'de Kent Yoksulluğu ile Mücadelede Kadın Gönüllülerin Rolü. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2 (1): 71-88.
- Mamur Işıkcı, Y. (2017). Yeni Kamu İşletmeciliği Perspektifinden Çocuk Koruma Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 8 (1): 40-64.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mayer, E. S. (2003). What is a Disadvantaged Group? Minneapolis: Effective Communities Project.
- McFadzean, E., Shaw, E. and O'Loughlin A. (2005). Corporate Entrepreneurship and Innovation Part 1: The Missing Link, *European Journal of Innovation Management*, 8(3): 350-372.
- Mertol, H., vd. (2021). Mevsimlik Tarım İşçiliği Sorunları ve Çözüm Önerileri (Hilvan Örneği). *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 2 (1): 63-74.

- Mirze, K. (2014). *İşletmelerde Stratejik Planlama: El Kitabı*. (1.Baskı). Ankara:Nobel Yayınları.
- Mucuk, İ. (2013). *Temel Pazarlama Bilgileri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Okurkan Bursal, M. (2010). *Yoksullukla Mücadelede Dünya Bankası'nın Değişen Rolü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas.
- OECD. (2019). Social Expenditure Database. <https://www.oecd.org/social/expenditure.htm> [İndirme Tarihi: 30.12.2020]
- Orkunoglu Şahin, İ. (2020). Kadın Yoksulluğu: “Nedenleri ve Mücadele Yöntemleri”. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9 (1): 35-47.
- Ölmez, T. O. (2007). *Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Önal, A. (2017). Türkiye’de Devletin Sosyal Politikaları: Sahici mi ve Arka Planı Ne? *İçinde Türkiye’de Sosyal Politika Aktörleri: Zemin ve Uygulama* (ss. 1–22).
- Örtlek, M. (2014). Türkiye’de Etnik Azınlıklara Yönelik Yaklaşımlar. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 6 (2): 15-30.
- Özdamar, M, Çakar, E. (2015). Muhtaç Yaşlılar ile Engellilere Aylık Bağlanması ve Bunların Bakımını Üstlenenlere Evde Bakım Ücreti Ödenmesinin Şartları. *İş ve Hayat Dergisi*, 1 (2): 169-183.
- Özdemir, S. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul: İTO Yayınları.
- (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Özgüler, Verda C. (2014). *Gelir, Servet ve Yoksulluk*, İstanbul: Cinius Yayınları.
- Özsoy, D. & Karataş, K. (2020). Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Hukuki Çerçevesi, *R&S - Research Studies Anatolia Journal*, Vol:3 Issue:1 ; pp: 107-120
- Özşuca, Şerife Türcan (2013), *Sosyal Güvenlik*, Sendikacılık Akademisi Ders Notları 2 (SBF), Türk-İş Yayınları, Aydoğdu Ofset, 441-456, Ankara.
- Öztürk, A. (2013). Cumhuriyet Döneminde Belediyelerin Asker Aile Yardımları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 11 (21): 27-57.

- Peri, D. (2020). Yoksullukla Mücadelede Muhtaç Kişilere Yapılan Sosyal Yardım Uygulamaları: Sakarya İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Örneği. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Reçber, B. (2019). *Fransa'da Sosyal Yardımlar*. International Journal of Social Inquiry, 12 (1): 239-260.
- Rondinelli, D. A. (1981). Government Decentralization In Comparative Perspective: Theory and Practice In Developing Countries, *International Journal of Administrative Sciences*, 47 (2): 133-145.
- Saçlı, A. (2019). Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 2 (2): 1-21.
- Salduz, Ç. ve Arslankoç, S. (2021). Yoksullukla Mücadele Politikalarında Bir Çözüm Olarak Sosyal Yardımlar: Sosyal Hizmet Odaklı Bir Değerlendirme. *Oltu Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (1): 153-172.
- Sapancalı, F. (2003). *Sosyal Dışlanma*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Saygı D., E. (2020). Yoksulların ve SYDV Görevlilerinin Kendi Deneyimleri Çerçevesinde Bir Utanç ve Mücadele Meselesi Olarak "Yoksulluk ve Sosyal Yardım". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75 (3): 925-945.
- Scharf, T. & Keating, N. (2012). *From exclusion to inclusion in old age*. UK: Bristol University Press.
- Seyyar, A. (2005). *Sosyal Güvenlik Terimleri*, İstanbul: Papatya Yayınları.
- Seyyar, A. & Genç, Y. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Sipahi, E. B. (2006). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk, *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11): 172- 198.
- Soyseçkin, İ. (2015). Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Sosyal Refah Uygulamaları, *Mülkiye Dergisi*, 39(3): 245-270.
- Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği, T.C. Resmî Gazete, 19235, 28 Eylül 1986.
- , T.C. Resmi Gazete, 29284, 3 Mart 2015.

- Sosyal Yardım Programlarımız, (2021). *Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü*, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> [4 Şubat 2021].
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, (2018). *Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü*, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/> [1 Şubat 2021].
- Sözer, A. N. (1998). *Türkiye’de Sosyal Hukuk*, İzmir: Fakülteler Kitabevi Yayınları.
- SYGM (2008). *Stratejik Plan 2009- 2013*, Ankara: İsmat Matbaacılık.
- (2013). *Kaynak Yönetimi Dairesi Başkanlığı Verileri*. Ankara: T.C. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.
- Şeker, C. (2014). Yahudilikte Sadaka. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(3): 83-104.
- Şener, Ü. (2012). Kadın Yoksulluğu, *Mülkiye Dergisi*, 36 (4): 51- 67.
- Şenkal, A. (2017), *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, 4. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Şenses, F. (2002), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- (2006). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şentürk, M. (2009). Türkiye’de yoksulluk çalışmaları. *Sosyoloji Dergisi*, 3(18): 205-221.
- Şimşek, E, Ocakçı, A. (2020). Çocuk Koruma Prensipleri: Avrupa ve Türkiye Verileri. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 18 (2): 61-72.
- Şimşek, G, Altun, F. (2020). Sosyal Belediyecilikte Sosyal Hizmetlerin ve Sosyal Girişimci Faaliyetlerin Rolü. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4 (1): 55-61.
- Şişman, Yener (2017), Türkiye’de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi?, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2: 1-22.

- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021, 05 25). *Salgınla mücadelede 6 milyondan fazla ihtiyaç sahibi vatandaşa ulaşıldı*. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <https://www.aile.gov.tr/haberler/salginla-mucadelede-6-milyondan-fazla-ihhtiyac-sahibi-vatandasa-ulasildi/> adresinden alındı.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). *Kamu Kesimi Sosyal Harcamaları*. <http://www.sbb.gov.tr/resmi-istatistik-programina-katkilarimiz/> [İndirme Tarihi: 20.12.2020].
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2020, 10 30). *Vefa Sosyal Destek Grubu'yla 569 Bin Hanenin İhtiyaçları Karşılandı*. <https://www.icisleri.gov.tr/vefa-sosyal-destek-grubuyla-569-bin-hanenin-ihhtiyaclari-temin-edildi> adresinden alındı.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021, 05 05). *T.C. Sağlık Bakanlığı Korona Tablosu*. <https://covid19.saglik.gov.tr/> adresinden alındı.
- Tamer, M, Dönmez, D. (2021). Kamu Yönetiminde Yenilikçi Bir Yaklaşım ve Dönüşüm Modeli: Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 4 (2): 103-114.
- Tanrıverdi, A. (2021). Yapay Zekânın Kamu Hizmetinin Sunumuna Etkileri. *Adalet Dergisi*, (66): 293-314.
- Talas, C. (1953). *Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları*, Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- (1979), *Sosyal Ekonomi*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Taşçı, F. (2007). *1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- (2008). Türkiye'nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980-2007) Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*.
- Taşkın, N. Ş. (2017). *Yoksulluk İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Tuncay, A. C. (2000). *Sosyal Güvenlik Hukuk Dersleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Tunç, A. (2015). Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı Açısından “Sosyal Yardım Yönetimine” Yönelik Bir Değerlendirme. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 7 (13): 190-206.

- Tokol, A. (2000). *Sosyal Politika*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları.
- Topgöl, S. (2013). Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluğun kadınlaşması. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1): 277-296.
- Toprak, D., Ağcakaya, S., ve Gül, H. (2016). Sosyal Devlet Yaklaşımı Açısından Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Harcamalarının Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1): 123–165.
- Topuz, S, Özkan, Y. (2017). Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlilerinin Sosyal Yardım Alanına İlişkin Görüşleri ve Kanıta Dayalı Uygulama İle İlişkisi. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7 (1): 169-189.
- Treloar, L. (2013). Engellilik, Dini İnançlar ve Kilise: Engelli Yetişkinlerin ve Aile Bireylerinin Deneyimleri. Çev. Mehmet Bahçekapılı. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, 0 (27): 211-230.
- Tümerkan Albayrak, E, Birinci, M. (2017). Sosyal Devlet Modelleri: Sosyal Demokrat Model, İsveç-Norveç Örneği. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1 (1): 64-100.
- Türkoğlu, İ. (2013). *Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik*. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3): 275-305.
- Uğur, Suat (2011), *Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Ustabaşı, D. (2013). *Kamu ve Kamu Dışı Sosyal Yardım Uygulamalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma Konya Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Ünlüer, K. (2021). Toplumsal Roller ve Sosyal Yapının Oluşturduğu Ekonomik Sorun: Yoksulluk. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, 4 (6): 47-61.
- Üzümcü, A. & Korkat, M. (2014). Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(8): 135-166.
- Yaman, A. (2021). Kamu Politikası Analizi Bağlamında Türkiye’nin Gençlik Politikası. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10): 45-71.

- Yay, S. (2015). Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (9): 147-162.
- Yazgan, T. (1969). *Türkiye ’de Sosyal Güvenlik Sistemi*, İstanbul: İktisadî Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Yazıcı, M. (2013). Toplumsal Değişim ve Sosyal Değerler. *Turkish Studies*, 8(8): 1489-1501.
- Yenihan, B. (2018). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Dünya’da ve Türkiye’de Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30): 177–196.
- Yeşildal, A. (2021). Sivil Toplum ve Yerel Yönetimlerde Katılımcı Yönetişim: Sivil Toplumcu Bir Yaklaşım. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2020 (2): 31-44.
- Yeşilkaya, F, Özaydın, M. (2020). Sosyal Yardım İstihdam İlişkisinin Belirlenmesi: Refah Rejimleri İçin Bir Panel Veri Analizi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20 (46): 161-196.
- Yıldırım, A. (2010), Türkiye’de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1(1): 9- 16.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık Van Eğitim Sorunları Çalıştayı, 18-19 Haziran 2012.
- Yıldırım, Ş. (2018). Müracaatçı Merkezli Yaklaşımın Sosyal Hizmet Uygulamalarında Kullanımı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (3): 97-112.
- Yılmaz, A., Aksanyar, Y., ve Güler, T. (2018). Sosyal Yardım Olgusu ve Türkiye’de Şartlı Sosyal Yardım Uygulamaları, *EKEV Akademi Dergisi*, 22(73): 595- 612.
- Yılmaz, H. Hakan, (2017), Government, Redistribution and Social Protection, UNDP *Henüz Yayınlanmamış Çalışma*.
- Yılmaz, S. (2006). *Yoksullukla Savaşım Politikaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2017). *Bireylerle, Ailelerle Gruplarla ve Toplumla Sosyal Hizmet*. (8. Baskı). İstanbul: Nar Yayınevi

- Yuvalı, E. (2017). *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Merkezi (Kamusal) Sosyal Yardımlar*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Yücel, D. (2011), Türkiye’de Yoksulluk Sorunu ve Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğa Etkileri Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2): 383-402.
- Zastrow, C. (2015). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Zeren, Ş, Ergene, T. (2008). *Okulda Çalışan Psikolojik Danışmanlar HIV/AIDS Hakkında Ne Tür Önleyici Çalışmalar Yapabilir?* İlköğretim Online, 7 (1): 28-40.

EKLER

EK.1- Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.02.2021-E.2027

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : E-20292139-050.01.04-2027
Konu : Etik Kurul Kararları

Sayın Atilla Sergen ÇALBAŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Kurulumuz 28.01.2021 tarihinde toplanarak, "Türkiye'de Dezavantajlı Kesimlere Yapılan Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Yeni Bir Sosyal Servis Modeli Önerisi: Küçükçekmece İlçesi Örneği" başlıklı araştırmanızda kullanmak üzere kurula sunmuş olduğunuz Etik Kurul Başvuru Formunuzu uygun bularak imza altına almıştır. Araştırmanızın Etik Kurul Onay Formu ekte yer almaktadır. Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Nasuh USLU
Kurul Başkanı

Ek:23-Etik Kurul Onay Formu-Atilla Sergen ÇALBAŞ (2 sayfa)

Mevcut Elektronik İmzalar

NASUH USLU (Etik Kurulu Başkanlığı - Kurul Başkanı) 11.02.2021 09:16

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BESN7R6P* Pin Kodu : 27951
Adres: Halkalı Caddesi No: 281 Küçükçekmece/İstanbul
Telefon: 444 97 98 Faks: +90 (212) 693 82 29
e-Posta: bilgi@izu.edu.tr Web: www.izu.edu.tr
Kep Adresi: izu@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://ebys.izu.edu.tr/en/Vision/Dogrula/ON3>

Bilgi için: Zeyneb Funda TEZ
Unvanı: Yeminli Katip
Tel No: 2126929606

28.01.2021 tarihli ve 2021/01 sayılı Etik Kurulu kararı ekidir.

 İstanbul Zaim Üniversitesi	İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU ARAŞTIRMA ETİK KURUL ONAY FORMU															
Tarih:	28.01.2021															
Sayı:	2021/01															
Ekler:	EK 1: Başvuru Dilekçesi EK 2: Etik Davranış Beyan Formu EK 3: Etik Kurul Başvuru Formu EK 4: Görüşme Formu (2 sayfa)															
Yer:	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rektörlüğü															
İlgi:	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün 20.01.2021 tarihli ve 901 sayılı yazısı															
Katılımcılar:	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">1. Prof. Dr. Nasuh USLU</td> <td style="width: 50%;">Kurul Başkanı/ Rektör Yardımcısı</td> </tr> <tr> <td>2. Prof. Dr. Ali GÜNEŞ</td> <td>Kurul Başkan V./ Müdür V.</td> </tr> <tr> <td>3. Prof. Dr. Mustafa ATEŞ</td> <td>Üye/Dekan V.</td> </tr> <tr> <td>4. Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ</td> <td>Üye/Dekan V.</td> </tr> <tr> <td>5. Prof. Dr. Kadir CANATAN</td> <td>Üye/Öğretim Üyesi</td> </tr> <tr> <td>6. Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU</td> <td>Üye/Öğretim Üyesi</td> </tr> <tr> <td>7. Av. Bilal ŞAMAT</td> <td>Üye/Raportör</td> </tr> </table>		1. Prof. Dr. Nasuh USLU	Kurul Başkanı/ Rektör Yardımcısı	2. Prof. Dr. Ali GÜNEŞ	Kurul Başkan V./ Müdür V.	3. Prof. Dr. Mustafa ATEŞ	Üye/Dekan V.	4. Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ	Üye/Dekan V.	5. Prof. Dr. Kadir CANATAN	Üye/Öğretim Üyesi	6. Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU	Üye/Öğretim Üyesi	7. Av. Bilal ŞAMAT	Üye/Raportör
1. Prof. Dr. Nasuh USLU	Kurul Başkanı/ Rektör Yardımcısı															
2. Prof. Dr. Ali GÜNEŞ	Kurul Başkan V./ Müdür V.															
3. Prof. Dr. Mustafa ATEŞ	Üye/Dekan V.															
4. Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ	Üye/Dekan V.															
5. Prof. Dr. Kadir CANATAN	Üye/Öğretim Üyesi															
6. Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU	Üye/Öğretim Üyesi															
7. Av. Bilal ŞAMAT	Üye/Raportör															
Planlanan araştırma önerisi özeti aşağıdaki gibidir.																
Araştırmanın Niteliği:	Yüksek Lisans Tezi															
Araştırmanın Başlığı:	Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yapılan Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Yeni Bir Sosyal Servis Modeli Önerisi: Küçükçekmece İlçesi Örneği															
Araştırmacılar ve adres bilgisi:	Öğrenci: Atilla Sergen ÇALBAŞ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, atilla.calbas@std.izu.edu.tr, 0 (554) 852 27 25. Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİRİNCİ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü.															
Araştırmanın Süresi (ay):	4 ay															
Araştırmanın Amacı:	Araştırmanın amacı, tüm dezavantajlı kesimlere sosyal yardım uygulaması yapan ve müracaatçı verisi en yüksek kamu kurumlarından biri olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında, sosyal servis organizasyonunun günümüz koşulları ve imkânları ele alınarak değerlendirilmesi ile yeni bir sosyal servis modeli önerilecektir. Yeni sosyal servis modeli önerilirken, dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardım uygulamasının Türkiye’deki mevcut durumu gerek literatür araştırması ile gerekse mevcut uygulamalar incelenerek ele alınacaktır. Model önerisinin uygulanabilirliği konusunda sosyal yardım uygulamalarına yönelik değerlendirmelerden yararlanılacaktır. Ayrıca bu konudaki mevcut uygulamalara da yol gösterilmesi amaçlanmıştır.															
Araştırma Etiği:	Araştırmaya başlamadan önce kurum izni alınacaktır. Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışma bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır, çalışma sonuçlarının sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak, çalışmanın sonuçlarının katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacak, çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanacak, cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılanların kimliklerini açık edici davranışlardan kaçınılacak ve çalışmaya katılanların katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeleri durumunda istedikleri zaman katılımları sona erdirebilecektir.															

28.01.2021 tarihli ve 2021/01 sayılı Etik Kurulu kararı ekidir.

Araştırmada Kullanılacak Ölçme Araçları (adları) ve Kaynakları:	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Araştırmacı tarafından özgün olarak hazırlanmıştır. Görüşme formu, araştırmayı tanımlayıcı ve araştırmacıyı tanıtıcı açıklamalarla başlayıp görüşülen kişilerin demografik bilgilerine yönelik 5 adet soru, araştırma konusunun problemi ve amacına yönelik 6 adet sorudan meydana gelmektedir.
Araştırmaya Katılacak Örneklem Sayısı, Örneklem Nereden ve Nasıl Seçileceği:	Araştırma evreni İstanbul İli Küçükçekmece İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'dır. SYD Vakıf Mütevelli Heyeti üyeleri 3294 sayılı Kanuna istinaden belirlenmektedir. Küçükçekmece SYD Vakfında 12 Mütevelli Heyeti üyesi mevcuttur. SYD Vakfı personel kadro sayısı ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmektedir. SYD Vakfı personel sayısı 27'dir. Araştırma örnekleme Vakıf Mütevelli Heyeti'nden 5 yönetici, Vakıf Personelinden 11 kişi olmak üzere 16 kişiden oluşmaktadır. Örneklem, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik durum örnekleme doğrultusunda oluşturulmuştur. Hizmet değerlendirme araştırması ve nitel araştırma modeli: Betimsel araştırma. Türkiye'de sosyal yardımlarda mevcut durumun somut veriler, araştırmalar ve diğer ülkelerin uygulamaları ile karşılaştırılması, koruyucu-önleyici, rehabilite edici, toplumsal katılımı sağlamaya yönelik uygulamaların sosyal servis oluşturmak suretiyle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda uygulanabilirliğinin yönetici ve uygulayıcılar açısından tartışılması, doğru hizmet modelinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Araştırma örnekleme Küçükçekmece SYD Vakıf Mütevelli Heyeti'nden 5 kişi, Vakıf Personelinden 11 kişi olmak üzere 16 kişiden oluşmaktadır. Örneklem, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik durum örnekleme doğrultusunda oluşturulmuştur.
Uygulamanın veya Ölçme Araçlarının Doldurma Süresi	Soru formunun uygulanma süresi 1- 1,5 saat olarak belirlenmiştir.
KARAR	ARAŞTIRMA İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİNİN ETİK DURUŞUNA AYKIRI DEĞİLDİR.

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup, üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

*Bu belgenin araştırmayla ilgili kısımları başvuru tarafından doldurulmuştur.

Başkan

Prof. Dr. Nasuh USLU

Üye

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ

Üye

Prof. Dr. Mustafa ATEŞ

Üye

Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ

Üye

Prof. Dr. Kadir CANATAN

Üye

Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU

Üye

Av. Bilal ŞAMAT

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK.2-Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Merhaba ben Atilla Sergen ÇALBAŞ. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Hizmet yüksek lisans bitirme tezim kapsamında “**Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yapılan Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Yeni Bir Sosyal Servis Modeli Önerisi: Küçükçekmece İlçesi Örneği**” isimli araştırmayı yürütmekteyim. Bu araştırma, Türk sosyal yardım sisteminin ve bu sistemin lokomotif kurumu olan SYD Vakıflarının dönüşümüne dikkat çekerek SYD Vakfı yönetici ve uygulayıcılarının katkılarıyla yeni bir sosyal servis modeli önerisi sunmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırmaya gönüllü katılım esastır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularını yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onay verdiğiniz biçimde yorumlanacaktır. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, görüşme yapılan kişilerin demografik bilgileri yer almaktadır. İkinci bölümde; Türkiye’de sosyal yardımlardaki mevcut duruma, SYD Vakıflarının işleyişi ile statüsü hakkındaki hususlara ve sosyal servis modeli önerisine yönelik sorular yer almaktadır. İsim belirtmenize gerek bulunmamaktadır.

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyet
Kadın () Erkek ()
2. Yaş
21-29 () 30-49 () 50-64 () 65 ve üzeri ()
3. Eğitim düzeyi
Lise () Üniversite () Yüksek lisans ve üzeri ()
4. Mezun olunan lisans bölümü (lise mezunları bu soruya cevap vermeyecektir)
Sosyal Hizmet () Sosyoloji () Psikoloji () PDR ()
Çocuk Gelişimi () Aile ve Tüketici Bilimleri () Diğer ()
5. Vakıf yöneticisi/personeli olarak hizmet süresi
1-4 yıl () 5-10 yıl () 10 yıl ve üzeri ()

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

6. Size göre Türkiye’de dezavantajlı birey, aile ve gruplara yönelik sosyal yardımlarda mevcut durumun güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
7. SYD Vakıflarının vaka yaklaşımını ve kalıcı çözümlerin üretimi hususunu nasıl yorumlarsınız?
8. SYD Vakıflarının yasal statüsü ve çalışanların alanında uzman kişilerden seçilmesiyle ilgili görüşleriniz nelerdir?
9. SYD Vakıflarında ortaya konan hizmet modeli sizce yeterli midir? Daha işlevsel hale gelmesi için öneriniz nelerdir?
10. Dünyada ve Türkiye’de birçok sosyal yardım kurum/kuruluşunda yapılandırıldığı gözlemlenen sosyal servis biriminin SYD Vakıflarında uygulanabilirliği sizce nedir? Uygulandığı takdirde ne gibi katkıları olabilir?
11. SYD Vakıflarında mevcut durumdaki işleyiş de göz önüne alındığında sosyal servis işleyiş mekanizması nasıl oluşturulmalıdır?
12. Söyleyeceğiniz/ekleyeceğiniz başka hususlar var mıdır? Varsa nelerdir?

EK.3-Bilimsel Araştırma İzin Formu

23.02.2021

KÜÇÜKÇEKMECE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFINA

İlgi : İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi 11.02.2021 tarih ve 2027 sayılı yazısı

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet tezli yüksek lisans öğrencisi olarak “Türkiye’de Dezavantajlı Kesimlere Yapılan Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Yeni Bir Sosyal Servis Modeli Önerisi: Küçükçekmece Örneği” başlıklı tez çalışmasını yürütmekteyim. İlgi yazıda belirtildiği üzere mezkûr tez çalışmam Etik Kurul onayından geçmiştir. Bu kapsamda 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunundaki hükümlere uymak kaydıyla kurumunuz bünyesinde tez çalışmamı sürdürmek ve Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi istatistiki verilerinin tarafımla paylaşılması için gerekli izinlerin verilmesi hususunu;

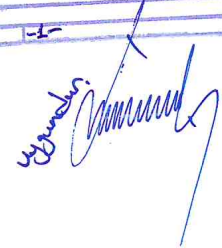
Bilgilerinize arz ederim.

Adres: Adnan Kahveci Mah. Gül Sk.
No:6/1 B1 D:16 Beylikdüzü/İstanbul
İletişim: 0554 852 27 25

Atilla Seren ÇALBAŞ

Ek : İlgi Yazı (3 Sayfa)

Küçükçekmece SYDV	
Kayıt Sayısı	05-158
Kayıt Tarihi	24.02.2021
Kayıt Saati	16:00
Havale Edilecek Kişi	
Ek	1-1

EK.4-Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sayın (gönüllü aday / gönüllü aday yasal temsilcisi);

Sizi Küçükçekmece SYD Vakfı'nda yürütülen *"Türkiye'de Dezavantajlı Kesimlere Yapılan Sosyal Yardımlarda Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Yeni Bir Sosyal Servis Modeli Önerisi: Küçükçekmece İlçesi Örneği"* başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce; araştırmanın ne amaçla ve nasıl yapılacağını bilmeniz ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu form araştırma sorumlusu olarak tarafıma şahsınıza sözel olarak aktarılan bilgilendirmenin yazılı şeklini içermektedir. Formu imzalamadan önce size sözel olarak anlatılan aşağıdaki bilgileri bir kez de dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Katılmayı kabul ettiğiniz takdirde, tarafınız ve bilgilendirme esnasında yanınızda olan tanık kişi tarafından imzalanan bu formun bir kopyası saklamanız için size verilecektir. Araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına da sahipsiniz. Her iki durumda da hiçbir yaptırıma ve hak kaybına maruz kalmayacağınızı bildirmek isteriz.

Atilla Sergen ÇALBAŞ

Araştırmanın Amacı

Çalışma, Türk sosyal yardım sisteminin ve bu sistemin lokomotif kurumu olan SYD Vakıflarının dönüşümüne dikkat çekerek SYD Vakfı yönetici ve uygulayıcılarının katkılarıyla yeni bir sosyal servis modeli önerisi sunmayı amaçlamaktadır. Literatür ve kamu kurumlarının güncel politikaları incelendiğinde bu araştırmanın yeni bir pencere açması amaçlanmaktadır.

Araştırmaya Dair Araştırmacı ve Katılımcı Hakkında Bilgiler

Araştırma evreni İstanbul İli Küçükçekmece İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bünyesinde 3294 sayılı Kanunda tanımlanan İlçe Vakıf Mütevelli Heyeti sayısı olan 12 yönetici ile kadro sayısı Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirlenen Vakıf Müdürü, Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi, Büro Görevlisi kadrosundan teşekkül eden 22 uygulayıcıdan oluşmaktadır. Araştırma örneklemini ise Vakıf Mütevelli Heyeti'nden 5 kişi, Vakıf Personelinden 11 kişi olmak üzere 16 kişiden oluşmaktadır.

Araştırmaya Katılma / Ayrılma Konusunda Haklarınız ve Araştırmacının Haklarınızı Koruma Güvencesi

Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra herhangi bir zamanda bırakabilirsiniz. Çalışmaya katılmama, çalışmadan çıkma veya çıkarılma durumlarında herhangi bir ceza ya da yararınıza olan hakların kaybı kesinlikle söz konusu olmayacaktır. Araştırma konusu ile ilgili araştırmaya devam etme isteğinizi etkileyebilecek yeni bilgiler elde edilmesi durumunda siz ya da yasal temsilciniz bilgilendirilecektir.

Araştırmanın sonuçları bilimsel ve eğitim amaçları ile kullanılacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak, gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

İletişim Kurulacak Kişi(ler)

❖ Atilla Sergen ÇALBAŞ - 0554 852 27 25

Yukarıda Belirtilen Hususlar Dışında Sorularınız Var İse, Bu Bölüme Eklenerek Cevaplandırılacaktır.

RIZA / ONAY / ONAM

Yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırmaya ilişkin bilgilendirme bölümünü okudum ve aşağıda imzası olan ilgili tarafından önce sözlü sonra yazılı olarak bilgilendirildim. Katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım.** Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum. Bu koşullarda;

- 1) Söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı (çocuğumun/ vasimın bu çalışmaya katılmasını) kabul ediyorum.
- 2) Gerek duyulursa kişisel bilgilerime mevzuatta belirtilen kişi/kurum/kuruluşların erişebilmesine,
- 3) Çalışmada elde edilen bilgilerin (kimlik bilgilerim gizli kalmak koşulu ile) yayın için kullanılma, arşivleme ve eğer gerek duyulursa bilimsel katkı amacı ile ülkemiz dışına aktarılmasına olur veriyorum.

Ek başkaca bir açıklamaya gerek duymadan, hiçbir baskı altında kalmadan ve bilinçli olarak bu araştırmaya katılmayı onaylıyorum

Gönüllünün (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

İletişim

Tarih:

İmzası:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

İletişim:

Tarih:

İmzası:

Tercüme Yapanın (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

İletişim:

Tarih:

İmzası:

Varsa Onay Alma İşlemine Başından Sonuna Kadar Tanıklık Eden Kişi (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

İletişim:

Tarih:

İmzası:

Gönüllünün Dil / İletişim Problemi var ise;

Gönüllüye tarafından yapılan tüm açıklamaları tercüme ettim. Gönüllüye toplam sayfadan, bilgilendirme ve rıza bölümlerinden oluşan bu formun tüm sayfalarını okuyarak tercüme ettim. Tercüme ettiğim bilgiler gönüllü tarafından anlaşılmış ve uygun bulunmuştur.

Yukarıda ismi yazılı gönüllüye / yasal temsilcisine tarafımdan araştırmanın amacı, içeriği, yöntemi, fayda ve riskleri, gönüllüye ait haklar konusunda açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca gönüllünün / yasal temsilcisinin işbu formu ayrıntılı inceleyerek imzalaması sağlanmıştır.

Açıklamaları Yapan Kişinin

Adı-Soyadı:

İmzası:

Tarih (gün/ay/yıl):.../.../.....

Toplam 2 sayfadan oluşan işbu Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu 2 nüsha olarak hazırlanmış olup, bir nüshası gönüllüye teslim edilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Atilla Sergen ÇALBAŞ

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bölümü, 2019, İstanbul.

Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, 2017.

B. MESLEKİ DENEYİM

05.03.2018/ ... - Küçükçekmece Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sosyal Çalışmacı.

C. YAYINLARI

Çalbaş, A.S. (2020, Haziran). Türkiye’de Sosyal Yardım Bağımlılığı ve Temel Nedenleri. 1. İZÜ Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi’nde sözlü sunulan bildiri, İstanbul.